

**Lokalna Strategia Rozwoju
na lata 2014-2020
dla obszaru
Lokalnej Grupy Działania -
Fundusz Biebrzański**

Suchowola, listopad 2020

Spis treści

Rozdział I - Charakterystyka LGD	3
Rozdział II - Partycypacyjny charakter LSR.....	10
Rozdział III - Diagnoza – opis obszaru i ludności.....	15
Rozdział IV - Analiza SWOT	39
Rozdział V- Cele i wskaźniki	47
Rozdział VI - Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru.....	74
Rozdział VII - Plan Działania	75
Rozdział VIII - Budżet LSR.....	76
Rozdział IX - Plan komunikacji	77
Rozdział X- Zintegrowanie	78
Rozdział XI - Monitoring i ewaluacja.....	83
Rozdział XII – Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	85
Wykaz wykorzystywanej Literatury	86
Załączniki do LSR.....	87
Załącznik nr 1 - Procedura aktualizacji LSR	87
Załącznik nr 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu.....	87
Załącznik nr 3 - Plan działania	92
Załącznik nr 4- Budżet LSR	102
Załącznik nr 5 - Plan komunikacji.....	103

Rozdział I - Charakterystyka LGD

1. Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański zostało powołane na zebraniu założycielskim w dniu 12 czerwca 2015 r. przez 16 osób fizycznych (członków Zarządu i Rady Fundacji Biebrzańskiej): Celina Rudzińska, Emilia Sokołowska, Robert Dembowski, Justyna Grabowicz, Michał Matyskiel, Jan Ryszard Kotuk, Dariusz Lipski, Mirosław Bielski, Tadeusz Kulikowski, Zdzisław Dąbrowski, Dorota Wiesławska, Anna Stankiewicz, Franciszek Wiesław Bochonko, Henryk Pogorzelski, Lech Łepicki, Stanisława Ewa Mucha.

W Krajowym Rejestrze Sądowym stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 9 października 2015 r. pod nr KRS: 0000579955.

Od momentu rejestracji składane były deklaracje członkowskie do nowopowstałego stowarzyszenia. Każda z 11 gmin członkowskich jest reprezentowana przez przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, w tym mieszkańców. Jednym z członków jest Fundacja Biebrzańska – lokalna grupa działania, która na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju na lata 2014-2020 realizowała założenia i cele Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2007-2013. Tym samym wśród członków nowopowstałej LGD jest podmiot posiadający doświadczenie we wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju.

Członkowie Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański

Sektor publiczny:

L.p.	Nazwa podmiotu	Imię i nazwisko osoby reprezentującej
1.	Gmina Dąbrowa Białostocka	Artur Gajlewicz
2.	Gmina Goniądz	Grzegorz Dudkiewicz
3.	Gminny Ośrodek Kultury w Goniądzu	Katarzyna Nowicka
4.	Biebrzański Park Narodowy	Andrzej Grygoruk
5.	Gmina Janów	Jerzy Pogorzelski
6.	Gminny Ośrodek Kultury Sportu i Turystyki w Janowie	Justyna Grabowicz
7.	Gmina Jaświły	Jan Joka
8.	Gmina Korycin	Mirosław Lech
9.	Gmina Lipsk	Lech Łepicki
10.	Gmina Mońki	Zbigniew Karwowski
11.	Gmina Sztabin	Jarosław Karp
12.	Gmina Suchowola	Michał Grzegorz Matyskiel
13.	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Suchowoli	Renata Żywno
14.	Gmina Trzcianne	Marek Szydłowski
15.	Gmina Nowy Dwór	Andrzej Humieny
16.	Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Janowie	Bogusław Zarzecki

Sektor społeczny:

L.p.	Nazwa podmiotu	Imię i nazwisko osoby reprezentującej
1.	Stowarzyszenie "Placówka"	Ilona Wojteczko
2.	Dąbrowskie Stowarzyszenie Produktu Lokalnego	Halina Raducha
3.	Ptaki Polskie	Emilia Sokołowska
4.	Ochotnicza Straż Pożarna w Janowie	Tomasz Krasowski
5.	Ochotnicza Straż Pożarna w Jaświłach	Jarosław Lewocz
6.	Stowarzyszenie "Korycinianki"	Renata Strzymińska
7.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Korycińskiej	Anna Stankiewicz
8.	Stowarzyszenie Miłośników Lipskiej Pisanki i Tradycji	Krystyna Czarnecka

9.	Towarzystwo Przyjaciół Lipska	Monika Kobeldzis
10.	Fundacja na rzecz Rozwoju Powiatu Monieckiego	Sebastian Kulikowski
11.	Parafia Rzymsko-katolicka pw. Św. Jana Chrzciciela w Nowym Dworze	Jan Trochim
12.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Jastrzębna II - Ostrowie	Andrzej Trochimowicz
13.	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sztabińskiej im. K. Brzostowskiego	Małgorzata Ostrowska
14.	Fundacja Biebrzańska	Jan Ryszard Kotuk
15.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi "Wodniczka"	Andrzej Pogorzelski
16.	Towarzystwo Miłośników Ziemi Trzciańskiej	Zdzisław Dąbrowski
17.	Stanisław Grajewski - mieszkaniec	Stanisław Grajewski
18.	Ryszard Prolan - mieszkaniec	Ryszard Prolan
19.	Waldemar Sajkowski - mieszkaniec	Waldemar Sajkowski
20.	Andrzej Łabieniec - mieszkaniec	Andrzej Łabieniec
21.	Janusz Lotkowski - mieszkaniec	Janusz Lotkowski
22.	Irena Pycz - mieszkaniec	Irena Pycz
23.	Celina Rudzińska - mieszkaniec	Celina Rudzińska
24.	Dariusz Lipski - mieszkaniec	Dariusz Lipski
25.	Tadeusz Kulikowski - mieszkaniec	Tadeusz Kulikowski
26.	Dorota Wiesławska - mieszkaniec	Dorota Wiesławska
27.	Franciszek Wiesław Bochonko - mieszkaniec	Franciszek Wiesław Bochonko
28.	Henryk Pogorzelski - mieszkaniec	Henryk Pogorzelski
29.	Ewa Mucha - mieszkaniec	Ewa Mucha
30.	Oksana Tomaszewska - mieszkaniec	Oksana Tomaszewska
31.	Ochotnicza Straż Pożarna w Suchowoli	Michał Suchwałko
32.	Augustowsko-Podlaskie Stowarzyszenie Eko-Rolników	Andrzej Chilicki
33.	Koło Gospodyń Wiejskich Niewiarowo	Jadwiga Apoń
34.	Bożena Pogorzelska - mieszkaniec	Bożena Pogorzelska

Sektor gospodarczy:

L.p.	Nazwa podmiotu	Imię i nazwisko osoby reprezentującej
1.	Przedsiębiorstwo Handlowo Usługowe "BUD-ROL" Leszek Budnik	Jolanta Budnik
2.	Andrzej Masłowski (rolnik)	Andrzej Masłowski
3.	Gospodarstwo Agroturystyczne "Dolina Biebrzy"	Robert Dembowski
4.	Pośrednictwo Ubezpieczeniowe Adam Sieńko	Adam Sieńko
5.	Spółdzielnia Kółek Rolniczych w Janowie	Albert Tarachanowicz
6.	BIOM Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	Mirosław Bałakier
7.	Dom Gościnny Spółka Cywilna	Ewa Maria Kloza
8.	Małgorzata Chodukiewicz - Bar "ALIBI"	Małgorzata Chodukiewicz
9.	P.U.H. DROGMET Wnukowski Tomasz	Tomasz Wnukowski
10.	Monieckie Centrum Handlowo-Targowe Andrzej Purta	Andrzej Purta
11.	Kram Sklep, hurtownia artykułów przemysłowych Mirosław Bielski	Mirosław Bielski
12.	Zakład ślusarsko-mechaniczny Piotr Możejko	Piotr Możejko
13.	Jarosław Andraka Usługi inżynierskie w budownictwie "Budynki i budowle"	Jarosław Andraka
14.	Wytwarzanie Wyrobów Cukierniczych "SĘKACZE" Jerzy Andraka	Paweł Andraka

Podstawowym dokumentem opisującym organizację, zadania oraz tryb pracy Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański jest Statut, zgodny z przepisami ustawy z dnia 20 lutego 2015 o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej

społeczności. Statut określa cele Stowarzyszenia, regulacje dotyczące członkostwa, prawa i obowiązki członków, organy Stowarzyszenia oraz zapisy dotyczące majątku Stowarzyszenia.

2. Zwięzły opis obszaru

Charakterystyka terytorialna obszaru LGD

Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański leży w północno – wschodniej części Polski, zrzesza gminy w obrębie województwa podlaskiego. Na strukturę administracyjną Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański składa się 11 jednostek samorządowych, w tym: 5 gmin miejsko-wiejskich (Dąbrowa Białostocka, Goniądz, Lipsk, Mońki, Suchowola) i 6 gmin wiejskich (Janów, Jaświły, Korycin, Nowy Dwór, Sztabin, Trzcianne), położonych w trzech powiatach: augustowskim, monieckim, sokólskim.

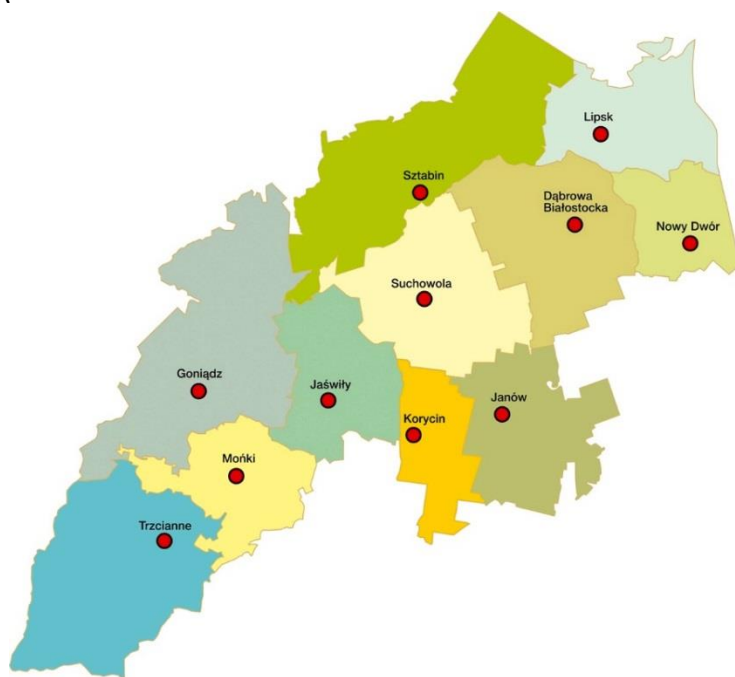
Wg danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) LGD obejmuje obszar 2559 km² (łącznie aż 255 865 ha – stan na 31.12.2013r.). Liczba ludności obszaru LGD - Fundusz Biebrzański – stan na 31 grudnia 2013r. - wynosi ogółem 70 686 (GUS) i w porównaniu z 2012 r. (stan 71450) zanotowany został spadek mieszkańców o 764 osoby. Część obszaru LGD leży w granicach Sieci Ekologicznej Natura 2000. Spójność terytorialną obszaru wyznacza natomiast Biebrzański Park Narodowy, który niezaprzeczalnie stanowi walor tej organizacji, swoim zasięgiem łączy wszystkie gminy wchodzące w jej skład. Dodatkowo jest to obszar Zielonych Płuc Polski.

Tabela: Gminy wchodzące w skład LSR w latach 2015 - 2022, dane z 2013 roku

Jednostka terytorialna (gmina)	Typ gminy	Powiat	Powierzchnia	Liczba Ludności (osoby)
Dąbrowa Białostocka	Miejsko-wiejska	sokólski	26 384 ha/ 264 km ²	12 155
Janów	Wiejska	sokólski	20 781 ha/ 208 km ²	4 310
Korycin	Wiejska	sokólski	11 735 ha/ 117 km ²	3 396
Nowy Dwór	Wiejska	sokólski	12 114 ha/ 121 km ²	2 796
Suchowola	Miejsko-wiejska	sokólski	25 570 ha/ 256 km ²	7 180
Lipsk	Miejsko-wiejska	augustowski	18 421 ha/ 184 km ²	5 419
Sztabin	Wiejska	augustowski	36 311 ha/ 363 km ²	5 253
Goniądz	Miejsko-wiejska	moniecki	37 658 ha/ 377 km ²	5 116
Jaświły	Wiejska	moniecki	17 549 ha/ 175 km ²	5 224
Mońki	Miejsko-wiejska	moniecki	16 155 ha /162 km ²	15 338
Trzcianne	Wiejska	moniecki	33 187ha /332 km ²	4 499
Ogółem	-	-	255 865ha /2559 km ²	70 686

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

3. Mapa obszaru objętego LSR z zaznaczeniem granic poszczególnych gmin wykazująca spójność przestrzenną obszaru objętego LSR

Obszar LGD - Fundusz Biebrzański jest spójny, gdyż każda z gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar.

Spoiwem pomiędzy jedenastoma zrzeszonymi w ramach organizacji gminami jest rzeka Biebrza oraz Biebrzański Park Narodowy (prawie cały bieg Biebrzy znajduje się na terenie parku - ok. 155 km).

Biebrzański Park Narodowy obejmuje znaczną część Kotliny Biebrzańskiej - wielkiego obniżenia terenu o długości ponad 100 km. Teren, na którym funkcjonuje LGD - Fundusz Biebrzański w ogromnej części leży w Dolinie Biebrzy, która jest otoczona ze wschodu, południa i zachodu przez wysoczyzny morenowe - Białostocką, Kolneńską i Wysokomazowiecką - utworzone podczas zlodowacenia środkowopolskiego.

Na całym obszarze objętym LSR możliwa będzie realizacja operacji w ramach każdego z funduszy poszczególnych EFSI (Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich).

Klimat

Klimat obszaru, podobnie jak całej północno-wschodniej części Polski, charakteryzuje się cechami typowymi dla Polski, ponieważ jest kształtowany przez charakterystyczny dla naszego kraju zespół procesów klimatotwórczych i czynników geograficznych. Jednakże ze względu na położenie geograficzne obszar ten wyróżnia się pewnymi cechami znanymi. Północno-wschodnią Polskę wyodrębnia się jako obszar najchłodniejszy (poza rejonami górskimi), głównie w chłodnej porze roku, czego następstwem jest:

- wydłużony okres zimy i skrócony czas trwania lata,
- skrócony okres wegetacyjny,
- najkrótszy okres bezprzymrozkowy,
- najdłuższy okres zalegania pokrywy śnieżnej.

Poza tym charakteryzuje się największymi rocznymi amplitudami temperatury powietrza i skróconym czasem trwania przejściowych pór roku, zwłaszcza przedwiośnia. Najniższe temperatury minimalne towarzyszą podmokłej Kotlinie Biebrzy, jest to spowodowane wieloma przyczynami. Ze względu na fakt, że obszar ten jest położony niżej niż otaczające go tereny, występują tu grawitacyjne spływy chłodnego powietrza. Ponadto otwarcie doliny Biebrzy ku wschodowi sprzyja głębokiemu wnikaniu chłodniejszego powietrza ze wschodu, szczególnie w zimie, które może rozprzestrzeniać się w obniżeniach terenowych głęboko w kierunku zachodnim.

Inne charakterystyki klimatu, do których należą: wiatry (przeważnie słabe z kierunków W i NW – latem, a SW z wyraźnym wzrostem E – zimą), wilgotność powietrza, wysokość opadów i liczba dni z opadem, przewaga opadów letnich nad zimowymi, liczba dni pogodnych i pochmurnych, nie wyróżniają tego obszaru na tle Polski¹.

Gleby

Na obszarze działania LGD – Fundusz Biebrzański występują gleby wykształcone z polodowcowych piasków i żwirów, glin i pyłów oraz współczesnych osadów torfowych, namulów. Największy odsetek zajmują gleby wytworzone z piasków i glin w trybie gleb brunatnych i bielcowych, a następnie czarne ziemie i gleby bagienne.² Dodatkowo w gminach leżących na terenie Biebrzańskiego Parku Narodowego w dolnym basenie Biebrzy występują w przewadze gleby torfowe (bagienne) na głębokich (2 - 3 m) i bardzo głębokich (4 - 5 m)

---

¹Za: „Klimat Północno-Wschodniej Polski według podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego i J. Ostrowskiego, Warszawa 2013, s. 32,34

²Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Sokólskiego, Starostwo Powiatowe w Sokółce, s. 8

torfach turzycowiskowych i mechowiskowych. Inne typy gleb organicznych zajmują mniejsze powierzchnie. Są to: gleby torfowo – murszowe, murszowate oraz mułowe i mułowo– torfowe.³

Zasoby wodne

Obszar LGD - Fundusz Biebrzański leży w obrębie Biebrzańskiego Parku Narodowego, w dorzeczu Biebrzy (Wisły i zlewisku Morza Bałtyckiego), największego po Bugu dopływu Narwi. Długość rzeki wynosi ok. 165 km (w tym 155 km w Parku), a powierzchnia dorzecza 7051,2 km². Bardziej jest rozwinięte dorzecze prawobrzeżne (75,5% - rz: Lebedzianka, Netta, Kopytkówka, Jegrznia, Dybła, Ełk, Klimaszewnica, Wissa), niż lewobrzeżne (24,5% - rz: Sidra, Brzozówka, Biebla, Czarna Struga, Kosódka). Przeciętny spadek Biebrzy wynosi 0,36‰, natomiast na obszarze Pradoliny jest o połowę mniejszy i wynosi 0,19‰. Średni przepływ roczny (na wysokości Burzyna) wynosi 27,5 m³/s. Cechuje go duża nierównomierność. Charakterystyczne są wysokie wezbrania wiosenne pochodzenia roztopowego i głębokie niżówki letnio-jesienne. Pradolina Biebrzy cechuje się największą w Polsce pojemnością retencyjną - porównywalną do pojemności największych w kraju zbiorników wodnych.⁴

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Pomysł na utworzenie Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański pojawił się w momencie, w którym określono wymagania dotyczące formy prawnej podmiotów mogących startować w konkursie na wybór strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność. Na tym obszarze LSR na lata 2007-2013 realizowała Fundacja Biebrzańska. Z uwagi na formę prawną Fundacja Biebrzańska nie mogła startować w w/w konkursie. Stąd pojawiła się inicjatywa partnerów Fundacji Biebrzańskiej oraz ich władz do powołania nowego stowarzyszenia.

Z inicjatywy członków Zarządu i Rady Fundacji Biebrzańskiej (łącznie 16 osób) w dniu 12 czerwca 2015 r. odbyło się zebranie założycielskie nowego stowarzyszenia, podczas którego powołano Lokalną Grupę Działania – Fundusz Biebrzański. **W Krajowym Rejestrze Sądowym stowarzyszenie zostało zarejestrowane w dniu 9 października 2015 r. pod nr KRS: 0000579955.**

Od momentu rejestracji do stowarzyszenia składane były deklaracje członkowskie. Każda z 11 gmin członkowskich jest reprezentowana przez przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, w tym mieszkańców. Jednym z członków stowarzyszenia jest główny inicjator jego powołania - Fundacja Biebrzańska. Tym samym wśród członków nowopowstałej LGD jest podmiot posiadający doświadczenie we wdrażaniu lokalnej strategii rozwoju.

Proces budowania partnerstwa jakim jest Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański jest procesem otwartym. Do stowarzyszenia mogą przystępować podmioty działające na gmin członkowskich oraz jego mieszkańcy.

W procesie budowania Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020 udział brali zarówno partnerzy Fundacji Biebrzańskiej jak również członkowie nowopowstałego stowarzyszenia oraz mieszkańcy obszaru.

5. Opis struktury LGD

Organami Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański są:

1. Walne Zebranie Członków;
2. Zarząd, składający się z 3 – 5 osób;
3. Rada, składająca się z 11 do 15 członków wybieranych przez Walne Zebranie Członków (członkowie Rady nie mogą zasiadać w innych organach LGD ani być pracownikami Stowarzyszenia);
4. Komisja Rewizyjna, licząca od 3 do 5 osób.

Zgodnie ze Statutem, tryb zatwierdzania zmian w Lokalnej Strategii Rozwoju zakłada, że zmiany przygotowywane są przez Zarząd Stowarzyszenia (na podstawie prowadzonego monitoringu i ewaluacji realizacji LSR), następnie opiniowane przez Radę, po czym zatwierdzane przez Zarząd lub Walne Zebranie Członków. Rada ma również kompetencje dotyczące oceny i wyboru operacji do realizacji w ramach LSR.

Wszystkie organy Stowarzyszenia pracują w oparciu o regulaminy: regulamin obrad Walnego Zebrania Członków, regulamin prac Komisji Rewizyjnej (przyjęte uchwałą Walnego Zebrania Członków w dniu 14.12.2015r.) oraz regulamin pracy Zarządu Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański (zatwierdzony uchwałą w dniu 03.12.2015r.). Regulaminy te zostały przygotowane przez członków założycieli Stowarzyszenia.

Nad bieżącą pracą stowarzyszenia czuwa Zarząd, który jest również odpowiedzialny za pracę biura LGD.

³Lokalna Strategia Rozwoju LGD Fundacja Biebrzańska w ramach PROW na lata 2007 – 2013, s. 39

⁴ www.biebrza.org.pl

Biuro LGD – Fundusz Biebrzański na potrzeby wdrażania LSR będzie zatrudniało 5 osób – Dyrektora Biura, Specjalistę ds. księgowości i płac, Koordynatora ds. wdrażania PROW i EFRR, Koordynatora ds. wdrażania EFS i programów grantowych oraz Asystenta Koordynatora ds. projektów. Wszystkie osoby zatrudnione w Biurze muszą się wykazać znajomością Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014-2020, znajomością obszaru Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański oraz bardzo dobrą znajomością przepisów prawnych dotyczących RLKS (Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność). Szczegółowe zakresy kompetencji i obowiązków określone są w Procedurze naboru pracowników oraz warunków funkcjonowania Biura Stowarzyszenia „Lokalna Grupa Działania – Fundusz Biebrzański”, stanowiącej załącznik do regulaminu pracy Biura, przyjętego uchwałą Zarządu.

Docelowa struktura biura LGD – Fundusz Biebrzański:

Zarząd		
Dyrektor biura – Prezes Zarządu - Zapewnienie sprawnego wykonywania zadań LGD, skuteczne wdrażanie LSR - Kierowanie biurem, nadzór nad zadaniami i pracownikami - Współpraca z mediami, współpraca międzynarodowa i z partnerami krajowymi		
Specjalista ds. księgowości i płac - Prowadzenie obsługi finansowo-księgowej Stowarzyszenia - Monitorowanie wydatków związanych z realizacją LSR	Koordynator ds. wdrażania PROW - Obsługa naboru wniosków w ramach PROW - Informacja dla potencjalnych beneficjentów - Doradztwo dla beneficjentów w zakresie przygotowania i realizacji operacji (PROW) - Prowadzenie działań animacyjnych - Monitorowanie podpisywania i realizacji umów (PROW) - Prowadzenie i aktualizacja strony www	Koordynator ds. wdrażania RPO - Obsługa naboru wniosków w ramach EFS i EFRR - Informacja dla potencjalnych beneficjentów - Doradztwo dla beneficjentów w zakresie przygotowania i realizacji operacji (EFS i EFRR) - Prowadzenie działań animacyjnych - Współpraca z podmiotami działającymi na terenie LGD Fundusz Biebrzański i poza nim - Sporządzanie sprawozdań z realizacji LSR dla Zarządu - Aktualizacja strony www

Od 1 grudnia 2015 LGD – Fundusz Biebrzański zatrudnia jednego pracownika, który z uwagi na pracę w Fundacji Biebrzańskiej posiada wieloletnie doświadczenie we wdrażaniu LSR na lata 2007 – 2013. Pozostałe osoby zostaną zatrudnione zgodnie z procedurą określoną w regulaminie pracy biura.

W celu podnoszenia wiedzy i umiejętności pracowników biura oraz członków Rady i Zarządu został opracowany i przyjęty plan szkoleń, który pozwoli osobom odpowiadającym za realizację LSR podnosić swoje umiejętności i kwalifikacje.

6. Opis składu organu decyzyjnego

Na Walnym Zebraniu Członków w dniu 14 grudnia 2015 wybrano organ decyzyjny - Radę LGD – Fundusz Biebrzański. Zgodnie ze statutem, Rada może liczyć od 11 do 15 osób. W chwili obecnej Rada liczy 12 członków.

Członkowie Rady LGD - Fundusz Biebrzański wybrani przez WZC w dniu 16.12.2019r.:

Reprezentowana	Reprezentowany	Imię i nazwisko	Reprezentowany podmiot

gmina	sektor		
Dąbrowa Białostocka	gospodarczy	Andrzej Masłowski	gospodarstwo rolne
Goniądz	publiczny	Katarzyna Nowicka	Gminny Ośrodek Kultury w Goniądzu
Janów	publiczny	Justyna Grabowicz	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Janowie
Jaświły	publiczny	Jan Joka	Urząd Gminy Jaświły
Korycin	społeczny	Anna Stankiewicz	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Korycińskiej
Lipsk	społeczny	Monika Kobeldzis	Towarzystwo Przyjaciół Lipska
Mońki	gospodarczy	Mirosław Bielski	Kram Sklep, Hurtownia Artykułów Przemysłowych
Nowy Dwór	gospodarczy	Piotr Możejko	Zakład ślusarsko-mechaniczny Piotr Możejko
Sztabin	społeczny	Małgorzata Ostrowska	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Sztabińskiej im. K. Brzostowskiego
Suchowola	społeczny	Jan Kotuk	Fundacja Biebrzańska
Trzcianne	mieszkańcy	Bożena Pogorzelska	mieszkaniec
Suchowola	społeczny	Michał Suchwałko	Ochotnicza Straż Pożarna w Suchowoli

Z 12 członków Rady LGD – Fundusz Biebrzański sektor publiczny reprezentują 3 osoby (25%), sektor społeczny – 5 osób (41,67%), a sektor gospodarczy – 3 osoby (25%), mieszkańcy – 1 osoba (8,33%). W skład Rady weszło 6 kobiet, jeden z członków Rady (przedstawiciel Ochotniczej Straży Pożarnej w Suchowoli) jest osobą poniżej 35 roku życia.

11 osób wybranych do Rady stowarzyszenia na II kadencję, ma doświadczenie w ocenianiu projektów w Fundacji Biebrzańskiej, w ramach realizacji LSR na lata 2014-2020.

7. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Organ decyzyjny – Rada LGD – Fundusz Biebrzański działa w oparciu o Regulamin. System wyboru operacji opiera się na Procedurze wyboru i oceny operacji w ramach LSR oraz Procedurze wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych.

Procedury wyboru operacji opisują szczegółowo kryteria wyboru operacji wraz z opisem procedury wprowadzania zmian w lokalnych kryteriach wyboru.

Procedury wskazują też sposób postępowania w przypadku projektów grantowych (lokalne kryteria wyboru oraz procedura wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych). Nie przewidziano procedury wyboru operacji własnych, ponieważ LGD – Fundusz Biebrzański nie przewiduje w Planie Działania takich operacji.

Skład Rady jest zgodny z kryteriami wyboru LSR – sektor publiczny stanowi mniej niż 30% składu Rady, 3 osoby reprezentują sektor gospodarczy, wybrano 6 kobiet, jedna osoba ma mniej niż 35 lat.

Regulamin Rady LGD, przyjęty na posiedzeniu Walnego Zebrania członków w dniu 28 grudnia 2015 określa szczegółowo tryb pracy Rady oraz system wyboru operacji.

Regulamin ten określa również zasady wyłączenia poszczególnych osób z Rady z dokonywania wyboru operacji w sytuacji zaistnienia przesłanek wymienionych w regulaminie lub powodujących naruszenia wymogów bezstronności. Jeśli wybrana liczba członków Rady okaże się niewystarczająca dla sprawnego przebiegu wyboru operacji istnieje możliwość zwiększenia składu Rady przez Walne Zebranie Członków.

Regulamin określa również szczegółowo system podnoszenia kwalifikacji przez członków Rady – udział w szkoleniach, kursach, seminariach, konferencjach i warsztatach, których tematyka związana jest z działalnością LGD. System ten obejmuje, m.in. opracowanie przez Zarząd stowarzyszenia Planu szkoleń pracowników i organu decyzyjnego oraz prowadzenie arkuszy oceny szkoleń i ich rejestr.

Rada musi zaopiniować wszelkie zmiany, które będą wprowadzane do LSR oraz do Lokalnych kryteriów wyboru operacji.

8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Najważniejszym dokumentem regulującym funkcjonowanie LGD jest Statut, będący podstawą zarejestrowania stowarzyszenia.

Poza Statutem w LGD – Fundusz Biebrzański obowiązują dokumenty wewnętrzne, przyjęte przez Walne Zebranie Członków lub Zarząd – Regulamin Biura LGD, Regulamin Walnego Zebrania Członków, Regulamin Zarządu i Regulamin Komisji Rewizyjnej.

Dokumentami pozwalającymi na sprawne wdrażanie LSR są: Procedury wyboru i oceny operacji w ramach LSR oraz Procedury wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych, z załącznikami.

Rozdział II - Partycypanyjny charakter LSR

Partycypanyjny charakter budowania Lokalnej Strategii Rozwoju LGD – Fundusz Biebrzański zakłada zaangażowanie społeczności lokalnej w przygotowanie LSR na każdym etapie tworzenia dokumentu.

Zgodnie z koncepcją rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność (RLKS) prace nad planowaniem rozwoju lokalnego prowadzone były z uwzględnieniem:

- zintegrowanego podejścia oddolnego;
- możliwości i potencjału społeczności;
- budowania poczucia własności społeczności.

a) Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR:

W ramach konsultacji wykorzystane zostały następujące wyniki prac grup roboczych, branżowych oraz warsztatowych w gminach, a także badań prowadzonych w trakcie diagnozy społecznej:

- problemy grup docelowych zostały opracowane na podstawie dostępnych danych statystycznych, ale także na podstawie wyników badań fokusowych oraz badań kwestionariuszowych liderów lokalnych;
- opis problemów został opracowany na podstawie danych statystycznych oraz wyników badań kwestionariuszowych liderów oraz mieszkańców;
- elementy analizy SWOT redagowane zarówno w grupie roboczej, jak i grupach branżowych oraz na spotkaniach warsztatowych w gminach;
- misja i wizja zostały partycypanyjnie wypracowane w trakcie prac grupy roboczej, a także konsultowane przez grupy branżowe oraz warsztatowe;
- cele i przedsięwzięcia LSR zostały opracowane przez grupę roboczą oraz skonsultowane w ramach prac grup branżowych oraz warsztatowych w gminach;
- plan komunikacji, zasady wyboru operacji oraz kryteria zostały opracowane na podstawie dostępnych dokumentów i wytycznych z uwzględnieniem danych i uwag zebranych w trakcie badania ankietowego dotychczasowych projektodawców oraz z uwzględnieniem uwag grup roboczych i branżowych;
- poszczególne projekty dokumentu oraz projekty poszczególnych rozdziałów podlegały konsultacjom grup roboczych oraz grup branżowych;

b) Partycypanyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR; podstawowe informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną:

Zaangażowanie obywateli, mieszkańców, liderów przedstawicieli poszczególnych grup społecznych było i jest różnie zintensyfikowane na poszczególnych etapach budowania i realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju. International Association for Public Participation określa pięć poziomów zaangażowania:

1. **Informowanie** czyli dostarczanie obywatelom wiedzy i informacji w sprawach ich dotyczących lub też związanych z rozwojem lokalnym (komunikat jednostronny idący od organu decyzyjnego w stronę obywateli);
2. **Konsultowanie** – czyli komunikacja dwukierunkowa, w której organ decyzyjny przedstawia wyniki swoich działań, propozycje rozwiązań i jest gotowy wysłuchać i rozważyć propozycje mieszkańców do zaproponowanych działań;
3. **Włączenie** – uwzględnienie uwag i opinii;
4. **Współpraca** czyli partnerstwo – zaangażowanie partnerów społecznych, gospodarczych i obywateli na każdym etapie procesu decyzyjnego;
5. **Upodmiotowienie** – czyli oddawanie ostatecznej decyzji w ręce obywateli⁵

---

⁵ Za: T. Kazimierczak, *Partycypanyja publiczna: pojęcie ramy teoretyczne*, (w) *Partycypanyja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej*, red. A. Olech, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011

Upodmiotowienie
Współpraca
Włączanie
Konsultowanie
Informowanie

Schemat Planu Prac nad strategią w kontekście poziomów zaangażowania społecznego obywateli

Poziom zaangażowania obywateli	Etap prac nad strategią	Metodologia pracy
Konsultowanie	I Diagnoza społeczna	Badanie społeczne obejmujące następujące metody: ➤ Standaryzowane kwestionariusze wywiadu z liderami ➤ Ankieta internetowa z mieszkańcami obszaru LGD ➤ Warsztaty diagnostyczne w gminach.
Włączanie		
Współpraca	II Szczegółowa analizy obszaru LGD Fundacja Biebrzańska	Prace badawczo – planistyczne obejmujące: ➤ Powołanie grupy roboczej ➤ Praca grup branżowych; ➤ Badania jakościowe – fokus; ➤ badanie ilościowe – badanie kwestionariuszowe dotychczasowych projektodawców LGD ➤ konsultacje społeczne analizy
Współpraca	III Partycypacyjne prace nad Lokalną Strategią Rozwoju	Prace planistyczne nad strategią: ➤ Prace Grupy Roboczej składającej się z liderów LGD; przedstawicieli władz gminnych, liderów społecznych. Zadaniem grupy jest czuwanie nad całością prac; a także wspólnie z moderatorem opracowanie wewnętrznych procedur funkcjonowania biura, systemu i procedur wyboru projektów w tym kryteriów wyboru, planu komunikacji - spotkania systematyczne. ➤ Spotkania warsztatowe w gminach – 11 spotkań ➤ Opracowanie wstępnej wersji Lokalnej Strategii Rozwoju ➤ Konsultacje społeczne strategii – Konsultacje elektroniczne ➤ Opracowanie ostatecznej dokumentu z uwzględnieniem opinii mieszkańców.

Stosowane metody i narzędzia włączania mieszkańców, liderów oraz poszczególnych grup społecznych:

1. Diagnoza społeczna - Celem szczególnym badań przeprowadzonych w społecznościach lokalnych było:

- poznanie opinii mieszkańców gmin zrzeszonych w Fundacji Biebrzańskiej na temat kluczowych kwestii związanych z jakością życia i kierunkami rozwoju ich gminy i obszaru LGD;
- poznanie opinii liderów lokalnych w tym wójtów, burmistrzów, przedstawicieli jednostek organizacyjnych gmin, przedstawicieli organizacji pozarządowych na temat sytuacji społeczno – gospodarczej obszaru oraz potencjalnych kierunków rozwoju;

- analiza mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń;
- zebranie konkretnych propozycji inicjatyw lokalnych, które mogłyby się potencjalnie wpisywać w przygotowywaną strategię rozwoju LGD – Fundusz Biebrzański.

W badaniach terenowych wykorzystano zarówno metody ilościowe, jak i jakościowe stosując triangulację technik i danych. Badania terenowe zostały poprzedzone **badaniem Desk Research** (jakościowa analiza treści danych zastanych), w ramach którego analizie poddano dokumenty strategiczne i opracowania oraz zebrano dane statystyczne dotyczące poszczególnych gmin skupionych w Fundacji Biebrzańskiej.

W badaniach terenowych zastosowano następujące techniki badawcze:

- **Standaryzowane kwestionariusze wywiadu (PAPI)** – zastosowane do zebrania danych na temat sytuacji społeczno – gospodarczej regionu LGD. Badanie zostało realizowane metodą ilościową z wykorzystaniem techniki PAPI (Pen and Paper Interview); przeprowadzone było na próbie całkowitej wszystkich urzędów gmin. PAPI jest to tradycyjna technika używana przy realizacji badań ilościowych, polegająca na przeprowadzaniu wywiadów z respondentami z wykorzystaniem papierowego kwestionariusza wywiadu przez odpowiednio wyszkolonych ankieterów. Zaletą tej techniki jest skuteczność w dotarciu do specyficznych grup docelowych, w tym wypadku liderów lokalnych – wójtów, burmistrzów, pracowników samorządu. W ramach badania przeprowadzono łącznie 36 wywiadów. Respondenci zostali wybrani celowo spośród liderów lokalnych.
- **CAWI (Computer Aided Web Interview)**. CAWI to technika stosowana w badaniach ilościowych, wykorzystująca ankiety internetowe do realizacji wywiadów z respondentami. Zaletami tej techniki są: łatwość w dotarciu do specyficznych grup docelowych oraz stosunkowo nieduży koszt w porównaniu do tradycyjnych technik ilościowych. Link do ankiety został szeroko rozpromowany poprzez urzędy gmin oraz LGD. W badaniu CAWI mógł wziąć udział każdy mieszkaniec regionu objętego działaniem LGD. Dodatkowo ankieta była promowana w trakcie warsztatów diagnostycznych w gminach. W badaniu wzięły udział 753 osoby.
- **Warsztaty diagnostyczne w gminach**. W każdej z 12 gmin odbył się moderowany warsztat diagnostyczny dotyczący sytuacji społeczno – gospodarczej gminy w kontekście planowania strategii LGD – Fundusz Biebrzański. Ta metoda jakościowa stanowiła uzupełnienie ilościowych technik. W warsztatach diagnostycznych mógł wziąć udział każdy zainteresowany mieszkaniec gminy. łącznie w 12 warsztatach wzięło udział 261 osób. Uczestnicy warsztatów byli zapraszani przez urzędy gmin i przedstawiciele Fundacji Biebrzańskiej.

1. Szczegółowa analiza obszaru LGD

Celem poszczególnych działań partycypacyjnych jest:

- pogłębienie wiedzy na temat poszczególnych problemów społecznych takich jak np.: problemy osób niepełnosprawnych, osób starszych, przedsiębiorców;
- partycypacyjne opracowanie wizji rozwoju lokalnego uwzględniającego potrzeby wszystkich sektorów i grup społecznych; wspólne sformułowanie celów;
- partycypacyjny wybór metod, narzędzi i typów interwencji stosowanych w Lokalnej Strategii Rozwoju;

W badaniach zastosowano następujące metody i techniki angażujące mieszkańców i liderów:

- **Powołanie grupy roboczej**, której celem jest czuwanie nad całością prac, wypracowywanie poszczególnych elementów planowania strategicznego takich jak: analiza problemów, SWOT, misja, wizja, cele, propozycje rozwiązań. Grupa Robocza jest międzysektorowa (zasiadają w niej przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek administracyjnych, przedsiębiorcy, partnerzy społeczni i liderzy lokalni).
- **Praca grup branżowych** – powołanie grup branżowych ma na celu pogłębienie poszczególnych zagadnień dotyczących rozwoju lokalnego oraz tworzonej analizy i podstaw strategii. Zgodnie z Poradnikiem dla LGD w zakresie opracowywania Lokalnych Strategii Rozwoju konieczne jest „uwzględnienie partycypacji grup defaworyzowanych, w szczególności ze względu na dostęp do rynku pracy”. W wyniku diagnozy społecznej ustalono, iż kilka problemów społecznych kilku kluczowych grup wymaga pogłębionych analiz i szczegółowego przyjrzenia się im. Powołano trzy podstawowe grupy branżowe:
  - polityka społeczna;
  - przedsiębiorczość i rynek pracy;
  - turystyka, produkt lokalny i kultura.

W trakcie spotkań grupy branżowe pogłębiały materiał wypracowany przez grupę roboczą oraz proponowały konkretne rozwiązania w poszczególnych obszarach tematycznych. Skład grup branżowych także był międzysektorowy i składał się z przedstawicieli organizacji i instytucji zajmujących się poszczególnymi aspektami rozwoju lokalnego.

- **Badania jakościowe w formie zogniskowanych wywiadów grupowych - fokusy;** zogniskowany wywiad grupowy w 4 kluczowych grupach (łącznie 4 focusy: 1. osoby niepełnosprawne i ich opiekunów, 2. Osoby starsze - osoby po 60 roku życia, 3. rolnicy, 4. przedsiębiorcy i przedstawiciele instytucji rynku pracy). Celem badania jest pogłębienie analizy problemów tych grup, które wstępnie zostały określone w raporcie: „Diagnoza społeczna obszaru 12 gmin skupionych w Lokalnej Grupie Działania Fundacja Biebrzańska”.

Obszar badawczy wywiadów grupowych:

- główne problemy grupy społecznej (os. niepełnosprawne, rolnicy, przedsiębiorcy, seniorzy);
- działania podejmowane w gminie przez instytucje, organizacje na rzecz rozwiązania problemów;
- propozycje rozwiązań najbardziej potrzebnych danej grupie;
- własne aktywności i działania danej grupy;

- **badanie ilościowe – badanie kwestionariuszowe dotychczasowych projektodawców LGD;** badanie kwestionariuszowe dotychczasowych projektodawców LGD (elementy ewaluacji ex post) - na temat (ocena projektów; wskaźniki; monitoring; przejrzystość dokumentów; dotychczasowy sposób komunikacji). Badanie zrealizowane metodą ilościową z wykorzystaniem techniki PAPI (Pen and Paper Interview); przeprowadzone na próbie 50 % wszystkich dotychczasowych projektodawców.

- **konsultacje społeczne** – spotkania konsultacyjne z mieszkańcami i liderami.

2. Partycypacyjne prace nad Lokalną Strategią Rozwoju

Celem tego etapu jest partycypacyjne wypracowanie dokumentu Lokalnej Strategii Rozwoju. Na podstawie wszystkich dotychczas dostępnych analiz dokument opracowuje Grupa Robocza.

- **Prace Grupy Roboczej** składającej się z liderów LGD; przedstawicieli władz gminnych, liderów społecznych i przedsiębiorców.

Zadaniem grupy jest czuwanie nad całością prac; uwzględnienie konieczności podejścia zintegrowanego w tworzonej strategii, a także opracowanie:

- wewnętrznych procedur funkcjonowania biura LGD;
- systemu i procedur wyboru projektów w tym kryteriów wyboru;
- planu komunikacji;
- planu finansowego uwzględniającego wielofundusowość strategii;
- planu monitoringu i ewaluacji.

- **Spotkania warsztatowe w gminach – 11 spotkań**

Terminarz spotkań: Liczba uczestników:

Dąbrowa Białostocka – 6.10.2015 – 10 uczestników;

Goniądz – 7.10.2015 – 18 uczestników;

Janów – 8.10.2015 – 8 uczestników;

Jaświły – 13.10.2015 – 4 uczestników;

Korycin – 12.10.2015 – 13 uczestników;

Lipsk – 15.10.2015 – 11 uczestników;

Mońki – 20.10.2015 – 13 uczestników;

Nowy Dwór - 21.10.2015 – 10 uczestników;

Suchowola - 22.10.2015 – 16 uczestników;

Sztabin – 27.10.2015 – 14 uczestników;

Trzcianne – 28.10.2015 – 14 uczestników;

Łącznie – 131 uczestników

Program spotkań w gminach:

1. Przedstawienie założeń koncepcji Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność;
2. Elementy analizy SWOT – praca warsztatowa z mieszkańcami;
3. Plan komunikacji – praca warsztatowa z mieszkańcami;
4. Przedstawienie przez mieszkańców propozycji działań, które znajdą odzwierciedlenie w Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2014 – 2020;
5. Podsumowanie i zakończenie spotkania. Przekazanie informacji o planowanych dalszych działaniach konsultacyjnych.

- **Konsultacje społeczne strategii** – Spotkania konsultacyjne z mieszkańcami; Konsultacje elektroniczne z użyciem formularza zmian.

Wyżej wymienione metody i narzędzia włączania społeczności lokalnych w proces planowania rozwoju lokalnego zostały określone na podstawie:

- ewaluacji wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju Fundacji Biebrzańskiej na lata 2007 – 2013;
- wskazówek zawartych w Poradniku dla lokalnych grup działania w zakresie opracowywania lokalnych strategii rozwoju na lata 2014 – 2020;
- rekomendacji wypracowanych w ramach projektu „Decydujmy razem” oraz dostępnych w opracowaniach publikowanych w ramach ww. projektu.

c) Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji:

- konieczność zaangażowania mieszkańców od początku prac – nie tylko na etapie konsultacji stąd: internetowe badanie mieszkańców już na etapie diagnozy i przeprowadzenie warsztatów diagnostycznych w gminach (w każdej gminie LGD) już w pierwszym etapie;
- konieczność poinformowania o tworzeniu nowej strategii rozwoju jak największej liczby mieszkańców;
- włączenie jak największej liczby mieszkańców w proces planowania rozwoju lokalnego stąd: użycie różnych technik takich jak: warsztaty w każdej z gmin; badanie internetowe;
- zadbanie o włączenie w proces grup defaworyzowanych takich jak: osoby starsze, osoby niepełnosprawne i ich otoczenie;
- zadbanie o włączenie w proces planowania ekspertów lokalnych pracujących z osobami z grup defaworyzowanych takich jak przedstawiciele ośrodków pomocy społecznej, przedstawiciele organizacji pozarządowych, instytucji rynku pracy;
- zadbanie o włączenie w proces planowania i realizacji LSR lokalnych przedsiębiorców i rolników jako kluczowych podmiotów tworzących lokalne miejsca pracy;
- udział partnerów gospodarczych i społecznych oraz mieszkańców na każdym etapie planowania rozwoju lokalnego;
- położenie nacisku na wypracowanie strategii przy jak największym udziale mieszkańców i poszczególnych grup społecznych;
- opis metod angażowania społeczności lokalnej w proces realizacji strategii – wynik wniosków z konsultacji:

Realizacja strategii może być monitorowana przez międzysektorową Grupę Roboczą – spotkania min. 2 razy w roku.

Każdorazowa aktualizacja strategii oraz zmiany lokalnych kryteriów wyboru wymaga opinii Grupy Roboczej.

Raz w roku – spotkanie konsultacyjne z mieszkańcami na temat postępu we wdrażaniu LSR.

- konieczność zagwarantowania udziału partnerów społecznych poprzez kryteria premiujące projekty partnerskie.

Projekt LSR LGD – Fundusz Biebrzański został przedstawiony podczas Walnego Zebrania Członków w dniu 14 grudnia 2015 roku do konsultacji. Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone również poprzez stronę internetową LGD. Informacja o konsultacjach została przekazana za pomocą poczty elektronicznej.

W wyznaczonym terminie wpłynęło 6 wypełnionych formularzy uwag, zawierających 30 propozycji zmian w zapisach strategii. Większość uwag zgłoszonych w drodze konsultacji (17) zostało naniesionych na dokument.

Strategia została przyjęta przez Walne Zebranie Członków w dniu 28 grudnia 2015 roku.

Rozdział III - Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Grupy szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup.

1.1 Charakterystyka grup

Na obszarze LGD występuje kilka grup istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup. W większości są to grupy określane jako grupy defaworyzowane inaczej zwane wykluczonymi (grupy będące w trudnej sytuacji/położeniu na rynku pracy, czy też „grupy problemowe na rynku pracy”) co potwierdzają dane statystyczne WUS dotyczące zarówno bezrobocia, ubóstwa i niepełnosprawności na analizowanym obszarze.

Analizując sytuację na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański rozpoznano następujące grupy:

osoby bezrobotne – obszar LGD zamieszkuje 4268 osób bezrobotnych stan z XII 2013 r.

Grupa ta charakteryzuje się dużą liczbą bezrobotnych będących w wieku najwyższej aktywności zawodowej, wysokim odsetkiem osób długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy powyżej 12 miesięcy, dużym procentem osób posiadających niskie kwalifikacje – wykształcenie zawodowe i podstawowe niedostosowane do potrzeb rynku pracy. Grupa ta wyróżnia się szczególnie niską aktywnością na rynku pracy, mobilnością przestrzenną i zawodową. Osoby bezrobotne, nie mają stałych wpływów finansowych co znacznie pogarsza ich sytuację życiową i ich otoczenie. Dodatkowo obserwuje się odpływ młodych ludzi szczególnie z gmin wiejskich. Związane jest to m.in. z migracją młodych ludzi w poszukiwaniu lepszych warunków edukacji i pracy oraz niżem demograficznym, młodzi ludzie nie widzą perspektyw w swoim miejscu zamieszkania (tereny wiejskie) a nawet w najbliższym ośrodku miejskim, korzystają z otwartych granic i często emigrują w celach zarobkowych i zostają poza Polską. Szczególnie wysokie bezrobocie obserwowane jest na terenach wiejskich na co bezpośredni wpływ ma ograniczona ilość zakładów pracy, duża liczba osób odchodzących z rolnictwa jak też ograniczone kompetencje poszukujących pracy. Konieczna więc jest aktywizacja zawodowa mieszkańców, podnoszenie kwalifikacji, wsparcie indywidualnej działalności gospodarczej, zwiększenie inicjatywy w zakresie wsparcia przedsiębiorczości, tworzenia nowych miejsc pracy. Jest to problem dotyczący wszystkich gmin wchodzących w skład obszaru LGD.

osoby powyżej 50 roku życia.

Grupa *osób powyżej 50 roku życia* jest podmiotem wymagającym wsparcia ze względu na wrażliwą sytuację w jakiej się znalazła na współczesnym rynku pracy. Ta grupa charakteryzuje się pasywnymi postawami na rynku pracy. Pracodawcy z dużą ostrożnością podchodzą do kwestii zatrudniania pracowników w wieku 50+. Do najważniejszych przyczyn braku zatrudnienia w grupie 50+ obok pobierania emerytury i renty, należą: przekonanie o braku ofert pracy, braku szans na znalezienie pracy w ogóle lub pracy, która spełniałaby w minimalnym stopniu ich oczekiwania. Nieudane próby znalezienia pracy i zbyt długi okres poszukiwań powoduje występowanie uczucia zmęczenia i zniechęcenia. Podobnie wygląda sytuacja osób 50+ w woj. podlaskim co potwierdza *raport: Aktywność zawodowa osób powyżej 50 roku życia w województwie podlaskim Podlaskie Obserwatorium Rynku Pracy*.

osoby niepełnosprawne i niesamodzielne

Osoby niepełnosprawne i niesamodzielne często spotykają się z brakiem tolerancji i dyskryminacją. Wśród barier na rynku pracy istotny jest fakt iż pracodawcy, jeśli w ogóle zatrudniają osoby niepełnosprawne, to najchętniej pracowników z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności (najkorzystniejsza wysokość dotacji z PFRON-U), dyskryminując osoby z lekkim i znacznym jej stopniem. Różnica w wysokości dotacji za pracownika ze znacznym, a umiarkowanym stopniem niepełnosprawności jest niewielka, więc pracodawcy preferują zatrudnianie osób z umiarkowanym stopniem, a więc z mniejszymi problemami zdrowotnymi. Z kolei różnica dofinansowania pomiędzy dotacją za pracownika z lekkim stopniem a umiarkowanym jest znaczna, więc wybierają tych z umiarkowanym. Osoby niepełnosprawne borykają się z problemami zdrowotnymi, często prezentują niski poziom wykształcenia i brak kwalifikacji, mają również problemy osobiste: brak pewności siebie i wiary w swoje możliwości. Konieczne jest więc wzmocnienie kompetencji społecznych, przede wszystkim w zakresie zaradności, samodzielności i aktywności. Problemem pogłębia ograniczona dostępność usług wspierających niepełnosprawnych i

ich rodziny (profilaktyka, terapia, rehabilitacja, integracja). Ważne jest więc wyeliminowanie lub złagodzenie barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.

osoby bierne zawodowo

Do tej grupy zaliczamy osoby które w danej chwili nie tworzą zasobów siły roboczej tzn. nie pracują i nie są bezrobotne np. studenci studiów dziennych, osoby na urlopie wychowawczym. Osoby te wykazują niską aktywność zawodową w wielu przypadkach podyktowaną niskimi kwalifikacjami zawodowymi.

Szczególnie ważne wydaje się objęcie tych osób aktywizacją zawodową i wsparciem w zakresie podniesienia kompetencji zawodowych.

rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym

Najczęściej są to rodziny w których trudną sytuację społeczno - ekonomiczną powodują: bezrobocie szczególnie długotrwałe, wielodzietność, uzależnienia. Co skutkuje pojawiającymi się trudnościami opiekuńczo – wychowawczymi, ograniczoną rolą i funkcją rodziny, niskim poziomem świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny. Często pojawia się tam przemoc. Problem ten pogłębia się w przypadku osób samotnie wychowujących dzieci.

Na terenie obszaru LGD na przestrzeni 3 lat mimo sukcesywnie zmniejszającej się liczby mieszkańców zwiększa się liczba osób, które korzystają ze środowiskowej pomocy społecznej. W 2011 roku ze wsparcia skorzystało 6486 osób natomiast w 2013 roku liczba ta zwiększyła się o 823 osoby. Znacznie zwiększyła się liczba rodzin którym udzielono pomocy i wsparcia (z 3137 w 2012 do 3413 w 2013 r.)

dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz nauczyciele

Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tym w przedszkolach) w jedenastu gminach partnerskich z roku na rok jest coraz wyższa, stąd potrzeba tworzenia nowych miejsc dla dzieci w wieku przedszkolnym. Łącznie w roku szkolnym 2013/14 opieką przedszkolną objętych było 1585 dzieci w 9 placówkach wychowania przedszkolnego.

W roku szkolnym 2013/2014 r. do szkół podstawowych i gimnazjów uczęszczało 5866 uczniów. Oferta edukacyjna z której korzystali uczniowie była mało zróżnicowana, trudno dostępna a jej jakość niezadowolająca. Ma to swoje przyczyny m.in. w niewystarczających kompetencjach nauczycieli oraz brakach w wyposażeniu szkół szczególnie na terenach wiejskich. Konieczne staje się podjęcie działań niwelujących te problemy.

rolnicy i podmioty przetwarzające produkty rolne (m.in. przedsiębiorcy, producenci i ich związki)

W strukturze gospodarczej gmin wchodzących w skład LGD zdecydowanie dominuje rolnictwo przede wszystkim oparte na indywidualnych gospodarstwach rolnych. W gminach wchodzących w skład LGD funkcjonuje od blisko 1000 do 1700 gospodarstw rolnych w każdej z nich (np. gmina Goniądz – 951 gospodarstw, gmina Dąbrowa Białostocka 1719). Rolnictwo jest podstawowym zajęciem ludności i stanowi ono główne źródło dochodów mieszkańców. Gospodarstwa rolne specjalizują się w szczególności w produkcji mleka, uprawie ziemniaka, zbóż, truskawek i tytoniu oraz hodowli bydła. Właśnie uprawa truskawek i produkcja serów stała się znakiem rozpoznawczym i produktem promocyjnym jednej z gmin – Korycina. Ser koryciński został zarejestrowany jako produkt lokalny na poziomie UE uzyskując certyfikat „Chronione Oznaczenie Geograficzne”. Rolnicy najczęściej pozostają w roli dostawcy surowca dla przemysłu spożywczego co generuje niezbyt wysokie dochody. Ich zwiększenie byłoby możliwe dzięki wzbogaceniu oferty rolnika o przetworzone produkty rolne. Do tego niezbędna jest infrastruktura w postaci centrów przetwórstwa lokalnego. Istotnym elementem są również działania w zakresie wspierania rozwoju potencjału gospodarczego produktów lokalnych i lokalnych rynków zbytu oraz skrócenia łańcuchów żywnościowych.

W dokumentach strategicznych gmin znajdujących się na obszarze działania LGD najczęściej wskazywane problemy społeczne związane są z sytuacją demograficzną i społeczną, rynkiem pracy oraz jakością życia mieszkańców. Do najczęściej wymienianych należą :

- ubożenie społeczeństwa, duża ilość osób korzystających z pomocy społecznej,
- wysoka stopa bezrobocia,
- spadek zatrudnienia w rolnictwie,

- spadek liczby mieszkańców,
- postępujące starzenie się społeczeństwa,
- ograniczona dostępność i różnorodność jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej
- odpływ młodych, wykształconych ludzi w poszukiwaniu pracy poza gminą i województwem,
- niewystarczający rozwój lokalnych podmiotów gospodarczych,
- brak inwestorów zewnętrznych,
- utrudniony dostęp do usług specjalistycznych, brak gabinetów lekarskich na wsi,
- izolacja osób starszych i niepełnosprawnych.⁶

1.2 Demografia

Liczba ludności obszaru każdego roku systematycznie maleje, jest to tendencja właściwa niemal dla całego województwa podlaskiego, w szczególności gmin, które nie charakteryzują się metropolitalnym charakterem, które położone są w znacznej odległości od miasta. Dla przykładu w roku 2012 roku liczba ludności ogółem w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 13 022, produkcyjnym 44 150, poprodukcyjnym 14 278. W roku 2011 odpowiednio – 13 624, 44 269, 14 250. Zaś w roku 2010 – ilość osób w wieku przedprodukcyjnym wynosiła 12 968, w wieku produkcyjnym liczba kształtowała się na poziomie 44 138 osób, a poprodukcyjnym – 14 326. Tendencja spadkowa jest wynikiem m.in. migracji młodych ludzi w poszukiwaniu lepszych warunków edukacji i pracy oraz niżu demograficznego.

Tab. Liczba ludności obszaru LGD - Fundusz Biebrzański – stan na 31 grudnia 2013r.

Jednostka terytorialna (gmina)	w wieku przedprodukcyjnym		w wieku produkcyjnym		w wieku poprodukcyjnym	
	Ogółem	kobiety	ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
	2013 (osoby)					
Dąbrowa Białostocka	2035	980	7576	3430	2544	1749
Janów	786	406	2602	1150	922	628
Korycin	658	328	2058	898	680	453
Nowy Dwór	440	216	1685	719	671	464
Suchowola	1299	660	4360	1974	1521	1013
Lipsk	880	410	3436	1575	1103	737
Sztabin	965	430	3252	1419	1036	698
Goniądz	937	483	3173	1420	1006	684
Jaświły	889	423	3227	1404	1108	710
Mońki	2623	1266	9907	4665	2808	1901
Trzcianne	806	390	2742	1184	951	628
Łącznie	12318	5992	44018	19838	14350	9665

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Współczynnik feminizacji (liczba kobiet na 100 mężczyzn) całego obszaru wynosi 91,16. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy rozkłada się różnorodnie, w gminach miejsko – wiejskich oraz powierzchniowo większych przeważa ilość kobiet nad liczebnością mężczyzn.

Gęstość zaludnienia obszaru LGD - Fundusz Biebrzański, czyli miara przyporządkowująca populację do powierzchni, w zasadzie jest na bardzo zbliżonym poziomie, sięgając do 2011 roku.

Tab. Gęstość zaludnienia LGD - Fundusz Biebrzański na przestrzeni lat 2011 – 2013

Jednostka terytorialna (gmina)	ludność na 1 km ² (osoby)		
	2011	2012	2013

⁶STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH GMINY MOŃKI NA LATA 2009 – 2015, GMINNEJ STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH NA LATA 2006-2016 GMINY DĄBROWA BIAŁOSTOCKA, STRATEGII ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W POWIECIE SOKÓLSKIM NA LATA 2006 – 2013.

Dąbrowa Białostocka	47	47	46
Janów	21	21	21
Korycin	29	29	29
Nowy Dwór	24	23	23
Suchowola	28	28	28
Lipsk	30	30	29
Sztabin	15	15	14
Goniądz	14	14	14
Jaświły	31	30	30
Mońki	96	95	95
Trzcianne	14	14	14
Średnia gęstość zaludnienia obszaru LGD - Fundusz Biebrzański	31,73	31,45	31,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Gęstość zaludnienia obszaru lokalnej grupy działania wg stanu na koniec 2013r. (dane GUS) tj. 31 osób zamieszkujących 1 kilometr kwadratowy powierzchni, jest znacznie niższa w stosunku do całości województwa – 59 os/1 km², oraz prawie cztery razy niższa w skali kraju, tu wskaźnik gęstości zaludnienia wynosi aż 123.

Analizowany obszar ma charakter wyludniającego, przy czym dominuje tu tradycyjny typ depopulacji - odpływ migracyjny, występuje także bardziej niebezpieczny typ depopulacji, związany głównie z ubytkami naturalnymi⁷.

Jednostka terytorialna (gmina)	zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców (osoby)		
	2011	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	-5,9	-9,4	-19,7
Janów	-9,9	-22,4	-2,5
Korycin	-9,5	-2,3	-15,1
Nowy Dwór	-14,0	-17,4	-0,7
Suchowola	-8,5	-6,9	-7,2
Lipsk	-12,7	-11,6	-12,9
Sztabin	-13,3	-11,2	-10,8
Goniądz	-2,9	-9,0	-8,4
Jaświły	-9,2	-17,8	-19,4
Mońki	-5,8	-4,1	-5,6
Trzcianne	-13,0	-8,8	-10,0
Średnia zmiana dla całości obszaru	- 9,52	- 10,99	-10,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ujemne saldo mieszkańców obszaru spowodowane jest czynnikami charakterystycznymi dla całej wschodniej ściany kraju - spada wciąż dzietność Polaków, wielu wyjeżdża w poszukiwaniu pracy za granicę i tam zakłada rodziny – w obu wypadkach przyczyną są coraz trudniejsze warunki bytowe, młodzi ludzie nie widzą perspektyw w swoim miejscu zamieszkania a nawet w najbliższym ośrodku miejskim, korzystają z otwartych granic i często emigrują w celach zarobkowych i zostają poza Polską.

Saldo migracji osób w wieku produkcyjnym, liczone jako średnia dla powiatu augustowskiego, sokólskiego i monieckiego (tj. trzech powiatów, na których terenach leżą gminy wchodzące w skład LGD – Fundusz Biebrzański) na koniec 2013r. wynosiło ok. 191. W latach: 2012 – 173, 2011 – ok. 165. Jak pokazuje zestawienie ostatnich trzech lat saldo ma charakter ujemny, co jest trendem niekorzystnym, jednak potwierdzającym powyższe wnioski.

2. Charakterystyka gospodarki/ przedsiębiorczości

⁷ „Aktualne problemy demograficzne Polski Wschodniej”, D. Celińska – Janowicz, A. Miszczuk, A. Płoszaj, M. Smętkowski, Warszawa 2010

2.1 Potencjał gospodarczy

W obszarze LGD funkcjonuje 3459 podmiotów gospodarki narodowej (stan z XII. 2013 r.) z których bezwzględnie największą ilość stanowią podmioty sektora prywatnego - 3242, natomiast sektor publiczny we wszystkich gminach tworzy 217 podmiotów. Obserwując dane statystyczne 2014 r. stwierdzić można, że w ciągu roku w sektorze prywatnym wzrosła ilość przedsiębiorstw o 86 natomiast w sektorze publicznym tylko o 1 podmiot w stosunku do 2013 r.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG SEKTORÓW WŁASNOŚCI W GMINACH wchodzących w skład LGD stan na 31 grudnia 2013 i 2014 r.*

Gmina	Ogółem 2013/2014 rok	Sektor	
		Publiczny 2013/2014 rok	Prywatny 2013/2014 rok
Dąbrowa Białostocka	648 / 663	29 / 30	619 / 633
Janów	169 / 180	15 / 15	154 / 165
Korycin	143 / 148	11 / 11	132 / 137
Nowy Dwór	81 / 79	8 / 8	73 / 71
Suchowola	288 / 293	17 / 17	271 / 276
Lipsk	253 / 260	20 / 20	233 / 240
Sztabin	240 / 255	12 / 12	228 / 243
Goniądz	267 / 277	35 / 36	232 / 241
Jaświły	177 / 168	18 / 18	159 / 150
Mońki	1042 / 1066	45 / 44	997 / 1022
Trzcianne	151 / 157	7 / 7	144 / 150
Łącznie	3459 / 3546	217 / 218	3242 / 3328

Źródło: opracowanie własne na podst. URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU „ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM” 2013 R. i 2014 R.

Na 3459 podmiotów gospodarki narodowej funkcjonujących na obszarze LGD blisko 94 % stanowią podmioty sektora prywatnego, głównie są to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą (2639 podmiotów). Ponadto na terenie LGD funkcjonuje 188 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 12 fundacji.

Tab. Podmioty gospodarki narodowej wg. sektora własności w gminach na obszarze LGD w 2013 roku

Jednostka terytorialna	sektor prywatny - ogółem	osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	Sektor prywatny spółki handlowe	sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	sektor prywatny - spółdzielnie	sektor prywatny - fundacje	sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne
Dąbrowa Białostocka	619	500	12	0	4	2	34
Janów	154	124	2	0	3	2	12
Korycin	132	100	11	0	2	0	9

Nowy Dwór	73	50	1	0	2	0	8
Suchowola	271	226	8	2	3	2	21
Lipsk	233	187	10	1	2	1	13
Sztabin	228	189	5	0	3	1	12
Goniądz	232	181	4	0	2	1	22
Jaświły	159	130	0	0	2	0	11
Mońki	997	837	33	4	14	3	34
Trzcianne	144	115	3	1	4	0	12
łącznie	3242	2639	89	8	41	12	188

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Sektor prywatny na obszarze LGD tworzą przede wszystkim mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 0 do 9 osób stanowią one blisko 96 %. Ponadto funkcjonują 122 podmioty średniej wielkości, najwięcej w gminach Mońki (37) i Dąbrowa Białostocka (21), 24 duże również z największą ilością w tych samych gminach i jedno przedsiębiorstwo w gminie Mońki zatrudniające powyżej 250 osób.

Tab. Klasy wielkości podmiotów gospodarczych na obszarze w gminach na obszarze LGD w 2013 roku

	ogółem	0 - 9	10 - 49	50-249	250-909
Dąbrowa Białostocka	648	622	21	5	0
Janów	169	162	4	3	0
Korycin	143	133	9	1	0
Nowy Dwór	81	78	3	0	0
Suchowola	288	278	10	0	0
Lipsk	253	243	9	1	0
Sztabin	240	232	8	0	0
Goniądz	267	255	9	3	0
Jaświły	177	169	7	1	0
Mońki	1042	992	39	10	1
Trzcianne	151	148	3	0	0
łącznie	3459	3312	122	24	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ilość podmiotów ujętych w rejestrze regon w 2013 r. w stosunku do roku 2012 zwiększyła się o 66 z czego najwięcej przybyło ich w gminie Korycin – 14.

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W 2012 i 2013 r.

Jednostka terytorialna (gmina)	Wyszczególnienie podmiotów wg sektorów w latach							
	Podmioty gospodarki narodowej ogółem		W tym w sektorze rolniczym		W tym w sektorze przemysłowym		W tym w sektorze budowlanym	
	2012	2013	2012	2013	2012	2013	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	635	648	39	40	65	68	56	59
Janów	160	169	21	23	5	7	24	25
Korycin	129	143	11	12	22	25	6	10
Nowy Dwór	80	81	9	9	4	4	16	15
Suchowola	282	288	31	34	31	29	47	55

Lipsk	258	253	24	21	22	20	28	26
Sztabin	231	240	38	43	25	26	23	26
Goniądz	257	267	17	18	17	20	37	40
Jaświły	183	177	22	25	18	16	31	30
Mońki	1037	1042	51	48	81	83	125	117
Trzcianne	141	151	19	20	16	17	24	32
Ogółem	3393	3459	282	293	306	315	417	435

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Ze statystyk wynika, iż zdecydowana większość podmiotów zarejestrowanych w REGON znajduje się na terenie gmin miejsko-wiejskich. Z **3459** zarejestrowanych w REGON podmiotów (stan z XII. 2013 r.) najwięcej jest na terenie gminy Mońki (1042) i gminy Dąbrowa Białostocka (648). Sektor budowlany stanowi większość podmiotów gospodarki **435** (i tu również jest ich najwięcej na terenie gmin Mońki (117) i Dąbrowa Białostocka (59)) i na niższym ale zbliżonym do siebie poziomie znajdują się podmioty w sektorze przemysłowym (**315**) i rolniczym (**293**).

Zasadnicza większość podmiotów należy do prywatnych właścicieli i funkcjonuje głównie na terenie miast.

Najwięksi pracodawcy na obszarze LGD to:

- Tartak w Sztabinie;
- Zakład masarniczy w Sztabinie;
- Zakład drzewny w Jaminach;
- Zakład recyklingu w Dolistowie;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Dąbrowie Białostockiej;
- Salezjański Ośrodek Wychowawczy w Różanymstoku;
- Gminna Spółdzielnia Samopomoc Chłopska w Dąbrowie Białostockiej;
- Spółdzielnia Mleczarska w Mońkach;
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno -Handlowe „REVMOD” w Mońkach (piekarnia);
- Zakład Mięсны Podlasie s.c. K. Cimaszewski, K. Hanusiak w Mońkach;
- Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Mońkach;
- Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowo-Usługowe SOBIESKI (handel, piekarnia);
- Ubojnia Drobiu WOJSZKI Biedrzycki, Prończuk Sp. j.;
- Rzeźnia Braci Szypcio w Mońkach;
- „Agrohurt” Dojrzwalnia Serów Spółka Jawna Kuprel C.L. w Mońkach;
- Biebrzański Park Narodowy (państwowa osoba prawna);

Biorąc pod uwagę formy organizacyjno-prawne dla podmiotów gospodarki narodowej gmin obszaru LGD w 2013 r. spółki cywilne – stanowi 114 podmiotów, spółki handlowe – 94 i spółdzielnie 41. O ile w 2014 roku wśród spółek cywilnych i handlowych zauważa się minimalny wzrost (odpowiednio o 3 i 1) to ilość spółdzielni zmalała o 2. (dokładne dane przedstawione są w tabeli poniżej).

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG FORM ORGANIZACYJNO-PRAWNYCH W GMINACH WCHODZĄCYCH W SKŁAD LGD Stan w dniu 31 XII. 2013 r. i 2014 r.

Gmina	Ogółem 2013/2014 rok	W tym				
		przedsiębiorstw a państwowe 2013/2014 rok	spółki handlowe		spółki cywilne 2013/2014 rok	Spółdzielnie 2013/2014 rok
			Razem 2013/2014 rok	w tym z o. o. 2013/2014 rok		
Dąbrowa Białostocka	648/663	-/-	14/13	11/10	17/17	4/4
Janów	169/180	-/-	2/2	2/2	3/3	3/3

Korycin	143/148	-/-	11/11	7/7	5/6	2/2
Nowy Dwór	81/79	-/-	1/1	-/-	-/-	2/2
Suchowola	288/293	-/-	9/9	6/7	4/5	3/3
Lipsk	253/260	-/-	10/10	6/6	10/10	2/2
Sztabin	240/255	-/-	5/5	2/2	12/12	3/3
Goniądz	267/277	-/-	4/6	3/5	9/9	2/2
Jaświły	177/168	-/-	1/1	1/1	7/8	2/2
Mońki	1042/1066	-/-	34/36	20/22	44/45	14/13
Trzcianna	151/157	-/-	3/3	1/1	3/3	4/3
Łącznie	3459/3546	-/-	94/97	59/63	114/115	41/39

Źródło opracowanie własne na podst. URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU „ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM” 2013 R. i 2014 R

PODMIOTY GOSPODARKI NARODOWEJ WEDŁUG WYBRANYCH SEKCJI GMIN WCHODZĄCYCH W SKŁAD LGD

Stan w dniu 31 XII 2013 r. i 2014 r.

Gmina	Ogółem	W tym										
		rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo	przetwórstwo przemysłowe	budownictwo	handel; naprawa pojazdów samochodowy	transport i gospodarka magazynowa	zakwaterowanie	działalność finansowa i ubezpieczeniowa	obsługa rynku nieruchomości	edukacja	opieka zdrowotna i pomoc	pozostała działalność usługowa
Dąbrowa Białostocka												
2013 r.	500	35	57	57	164	37	10	18	1	7	37	28
2014 r.	512	26	55	68	163	32	14	17	2	7	37	34
Janów												
2013 r.	124	20	7	25	39	3	2	2	3	3	3	6
2014 r.	124	15	10	25	38	4	3	3	3	2	3	7
Korycin												
2013 r.	100	11	15	10	43	7	1	1	-	-	2	2
2014 r.	104	10	15	13	44	8	1	1	-	-	2	1
Nowy Dwór												
2013 r.	50	7	3	15	14	5	-	-	-	1	1	-
2014 r.	46	5	3	15	13	5	-	-	-	1	1	-
Suchowola												
2013 r.	226	31	22	54	54	7	5	6	-	5	5	18
2014 r.	226	34	20	49	55	9	7	7	-	6	6	16
Lipsk												
2013 r.	187	20	12	26	65	15	7	10	-	2	4	8
2014 r.	191	21	12	25	64	16	6	11	-	3	6	8
Sztabin												
2013 r.	189	38	18	26	48	14	3	4	-	2	4	6
2014 r.	198	39	20	29	48	13	4	5	-	3	3	10
Goniądz												
2013 r.	181	15	11	40	48	19	9	9	1	1	3	6
2014 r.	186	10	12	44	49	20	12	9	1	2	2	6
Jaświły												
2013 r.	130	24	13	30	28	7	1	6	-	2	3	3
2014 r.	121	17	11	32	30	7	1	6	-	2	2	3

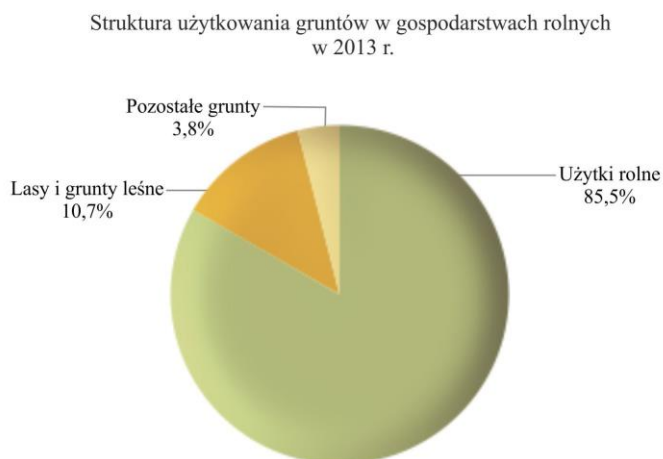
Mońki												
2013 r.	837	40	64	110	257	80	23	44	4	16	46	50
2014 r.	1066	39	80	124	296	85	27	57	15	42	55	92
Trzcianne												
2013 r.	115	17	13	30	23	7	2	4	-	2	3	3
2014 r.	118	15	13	33	21	8	2	4	-	3	4	3
Łącznie												
2013 r.	2639	258	233	423	783	201	63	108	9	41	111	130
2014 r.	2503	231	271	457	821	227	77	120	21	71	121	174

Źródło: opracowanie własne na podst. URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU „ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM” 2013 R. i 2014 R.

Analizując powyższe dane na przestrzeni roku obserwuje się spadek tylko w 1 sekcji podmiotów gospodarki a mianowicie w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w stosunku do 2013 roku jest ich mniej o 27. W pozostałych sekcjach odnotuje się wzrost.

2.2. Potencjał rolniczy

W 2013 r. w woj. podlaskim **ogólna powierzchnia gruntów** w użytkowaniu gospodarstw rolnych wynosiła 1256,8 tys. ha i w porównaniu z wynikami PSR 2010 zmniejszyła się o 4,1 tys. ha (o 0,3%). W gospodarstwach rolnych posiadających powyżej 1 ha użytków rolnych znajdowało się 1253,8 tys. ha, tj. 99,8% powierzchni ogólnej.

Dominujące w województwie podlaskim jednostki sektora prywatnego posiadały w użytkowaniu 1252,6 tys. ha, tj. 99,7% ogólnej powierzchni gruntów w gospodarstwach rolnych, natomiast pozostałe 4,2 tys. ha (0,3%) znajdowało się w sektorze publicznym.

Gospodarstwa indywidualne zajmowały obszar 1237,9 tys. ha, tj.

98,5% ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych, w tym gospodarstwa indywidualne posiadające powyżej 1 ha użytków rolnych – aż 1234,9 tys. ha (również 98,5% ogółu gruntów w tej grupie obszarowej gospodarstw).

Źródło: *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r. w województwie podlaskim, GUS w Białymstoku 2014 r.*

W strukturze gospodarczej gmin wchodzących w skład LGD-Fundusz Biebrzański zdecydowanie dominuje rolnictwo przede wszystkim oparte na indywidualnych gospodarstwach rolnych. W gminach wchodzących w skład LGD funkcjonuje od blisko 1000 do 1700 gospodarstw rolnych w każdej z nich (np. gmina Goniądz – 951 gospodarstw, gmina Dąbrowa Białostocka 1719). Średnia wielkość powierzchni gruntów rolnych w gospodarstwie rolnym w województwie podlaskim w 2013 wyniosła 12,23 hektara, na terenie LGD to ok. 13 hektarów. Klimat i dobre warunki glebowe sprawiają, że podstawowym zajęciem ludności jest rolnictwo i stanowi ono główne źródło dochodów mieszkańców. Gospodarstwa rolne specjalizują się w szczególności w produkcji mleka, uprawie ziemniaka, zbóż, truskawek i tytoniu oraz hodowli bydła. Właśnie uprawa truskawek i produkcja serów stała się znakiem rozpoznawczym i produktem promocyjnym jednej z gmin – Korycina. Ser koryciński został zarejestrowany jako produkt lokalny. Zauważalnymi gałęziami gospodarki są także leśnictwo i usługi, zaś przemysł występuje w

niewielkim stopniu. Pomimo powstającej bazy turystyczno – wypoczynkowej obszar ma nadal typowo rolniczy charakter, a inne występujące tu źródła dochodów stanowią znacznie mniejsze gałęzie jej gospodarki.

Ze względu na położenie i specyfikę geograficzno-przyrodniczą obszaru LGD turystyka (w tym organizacja wypoczynku i rekreacji) ma szczególne znaczenie dla aktywizacji zawodowej i rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców w tym zakresie.

Charakterystyka przedsiębiorczości społecznej znajduje się w podrozdziale 4.

2.3 Potencjał dla rozwoju turystyki i produktu lokalnego

Głównym walorem turystycznym obszaru funkcjonowania LGD - Fundusz Biebrzański jest Biebrzański Park Narodowy. Jest największym i najbardziej naturalnym w Europie środkowej i zachodniej kompleksem torfowisk niskich z niewielkim udziałem przejściowych i wysokich z unikalną różnorodnością gatunków roślin i zwierząt oraz naturalnych ekosystemów. Obszar ten ma rekomendacje do uznania za obiekt dziedzictwa światowego wydane przez Komisję Parków Narodowych i obszarów chronionych IUCN (Międzynarodowa Unia Ochrony Przyrody i Zasobów Naturalnych) oraz Federację Parków Narodowych i Parków Natury Europy. Walory turystyczne związane z tym obszarem, a więc te cechy środowiska geograficznego są przedmiotem zainteresowań społeczeństwa (nie tylko polskiego) z uwagi na potrzeby wypoczynkowe, poznawcze lub inne zainteresowania specjalistyczne. Rzeka Biebrza to jedna z ostatnich naturalnych rzek w Europie. Zawiłe meandry i starorzecza tętniącej życiem rzeki wylewają co roku, zmieniając dolinę w królestwo ptactwa wodno-błotnego. Biebrzańskie łąki i pastwiska, podtopione każdej wiosny, przyozdabiają się żółtymi kaczęncami, tworzącymi niespotykany krajobraz. Spływ kajakowy Biebrzą to prawdziwa wyprawa w głąb bagien do ich "serca" - dzięki przyrodzie.⁸ Wędrówki piesze i rajdy rowerowe po szlakach Parku, spływy wodne, obcowanie z dziewiczą przyrodą – wszystko to składa się na olbrzymi turystyczny potencjał obszaru. Na analizowanym obszarze znajdują się także Park Krajobrazowy Puszczy Knyszyńskiej oraz trzy rezerваты przyrody. Wędrówki piesze po szlakach Parku, spływy wodne, obcowanie z dziewiczą przyrodą – wszystko to składa się na olbrzymi turystyczny potencjał obszaru.

Walory turystyczne to jednak nie tylko przyroda, ale także miejsca historyczne, religijne i zabytki, spotkania z tradycją. Obszar LGD jest pełny magicznych miejsc, które warto zobaczyć, nawet, jeśli jest się laikiem. Jedenaście partnerskich gmin tworzy atrakcyjny turystycznie teren. Nie sposób wymieni ich wszystkich, dlatego poniżej prezentuje się niektóre z nich warte odwiedzenia:

- Izba Pamięci bł. ks. Jerzego Popiełuszki w Suchowoli - Izba została otwarta w 1986 roku. Jej siedzibą są pomieszczenia plebanii. W zbiorach znajdują się pamiątki po kapłanie, m.in. jego portrety, zdjęcia oraz legitymacja szkolna.
- Puszczykówka - Wioska Indiańska i Kraina Westernu, położona 6 km od Suchowoli, otoczona Biebrzańskim Parkiem Narodowym, jeziorami augustowskimi, przyklejona do stóp lasu, pozwala na wyciszenie, posmakowanie przyrody, oderwanie się od rzeczywistości, ale również na dobrą zabawę. Miłośnikom zwierząt Puszczykówka proponuje zwiedzanie stale powiększającego się mini zoo, a w nim zwierzęta amerykańskie jak szop czy skunks oraz rodzime kozy, bażanty i inne.⁹
- Muzułmański Dom Parafialny, który oprócz noclegów umożliwi degustację przysmaków tatarskich oraz regionalnych potraw, takich jak kołduny czy pieriekaczewnik (Suchowola).
- Różanystok - Sanktuarium Maryjne w Różanymstoku (gm. Dąbrowa Białostocka) wraz z Cudownym Obrazem Matki Boskiej, wzniesione na wzór kościoła jezuickiego w Grodnie.
- Cmentarz Żydowski z XVII wieku - drugi cmentarz żydowski w Dąbrowie Białostockiej, ostatni pochówek odbył się w 1945 roku. W Dąbrowie Białostockiej przed II wojną światową istniały dwie synagogi, szkoła żydowska oraz łaźnia żydowska.
- Miejscowość Giełczyn (gm. Trzcianna) szczyci się jednym z najstarszych i najbardziej urokliwych drewnianych kościołów w gminie, a także w województwie. Został on wybudowany w 1777 roku i od tego czasu nie przeszedł praktycznie żadnych większych modernizacji.
- Sztabin - Kanał Augustowski ze śluzami w Sosnowie i Dębowie, wieś - skansen Jagłowo, duże kompleksy leśne z rezerwatami Glinki i Kozi Rynek.
- Królewski Korycin - zespół kościelno-parkowy. Powstał on na zachodnim brzegu rzeki Kumiałki, przy trakcie z Białegostoku do Suchowoli. Swoje powstanie zawdzięcza zabiegom zmierzającym do

⁸ www.monki.pl/turystyka

⁹ www.suchowola.pl

przyozdobienia otoczenia kultu, tzw. świętych źródeł i kościoła przechowującego cieszący się łaskami obraz Matki Boskiej.¹⁰

Analizowany obszar słynie ze starych drewnianych domów (historyczna drewniana architektura) m.in. w miejscowości Stara Kamionka (dom drewniany z przełomu XIX i XX wieku), z wielu obiektów sakralnych, miejscami związanymi z wydarzeniami historycznymi i kulturą żydowską. Ważnym elementem kultury, ale także istotnym aspektem turystyki są wykreowane już na tym obszarze **produkty lokalne** czy tradycyjne, których produkcję można obserwować, a nawet własnoręcznie wykonać pod okiem fachowców:

- Ser koryciński, czyli lokalna odmiana sera podpuszczkowego, dojrzewającego, produkowana z niepasteryzowanego mleka krowiego. W 2005 roku ser koryciński „swojski” wpisany został na listę produktów tradycyjnych w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi.
- Korowaj – czyli rodzaj kołacza, tradycyjnego, obrzędowego pieczywa pszennego lub żytniego, najczęściej weselnego. W Polsce przejęty z tradycji wschodniej.
- Tkanina dwuosnowowa - proces powstawania dywanów i makat dwuosnowowych można zobaczyć w pracowniach tkaczek w gminie Janów. Twórczynie wykonują swą pracę ręcznie, z przędzy wełnianej, unikatową techniką, na drewnianych krosnach. W pracowniach można obejrzeć tkaniny jak również je nabyć. Czynne pracownie tkackie znajdujące się na *Szlaku tradycji rękodzieła ludowego Podlasia* udostępniane turystom indywidualnym oraz grupom zorganizowanym, istnieją pracownie poza szlakiem.¹¹

Bogactwo kulturowe obszaru widać wyraźnie w niektórych gospodarstwach agroturystycznych, gdzie można spotkać się z rdzenną tradycją, kulturą i rękodziełem. Niektóre z nich mają profil tematyczny, związany z danym elementem tradycji czy kultury czy nawet kulinariów.

Dla amatorów wędrówek pieszych i rowerowych, a także spływów kajakowych nie brakuje na pewno szlaków turystycznych, nawet tych o długości przekraczającej 100 km. Cenny jest także szlak tzw. Linia Mołotowa, czyli radzieckie schrony bojowe – pozostałości kilku umocnień, które zostały wybudowane wzdłuż granicy z III Rzeszą po podziale Polski w 1939 r. na mocy Paktu Ribbentrop-Mołotow.

Na badanym obszarze istnieją tzw. ekomuzea:

1. Muzeum Lipskiej Pisanki w Lipsku – pisanki zdobionej woskiem. Swoją sławę zawdzięcza grupie zawodowych pisankarek kultywujących wielowiekowy wielkanocny zwyczaj zdobienia pisanek. Te małe dzieła sztuki dekorowane charakterystycznym dla tego terenu ornamentem, stanowią ozdobę wielkanocnych stołów i kolekcji sztuki ludowej na wszystkich kontynentach.
2. Ekomuzeum Tkackie „Na Karczaku” (gmina Trzcianna) – w dawnych budynkach gospodarczych (stodoła, chlewik) funkcjonuje pracownia tkactwa tradycyjnego, gdzie organizowane są warsztaty nauki tkania na krosnach dla osób początkujących. Działa tu także galeria fotografii. W sezonie letnim odbywają się tu także warsztaty ekologiczne, artystyczne itp. Obiekt posiada Polski Certyfikat Ekoturystyczny oraz status Miejsca Przyjaznego Rowerzystom przy szlaku rowerowym Green Velo.
3. Izba Tkactwa Dwuosnowowego w Janowie - tkactwo dwuosnowowe, zwane też podwójnym, należy do najciekawszych zjawisk współczesnej polskiej sztuki ludowej. Do niedawna popularne na zwartym obszarze północno-wschodniej Polski, przetrwało do dzisiaj jedynie w okolicach Janowa. Wełniane, dekoracyjne tkaniny, zwane często "janowskimi dywanami", łączące w swoim wzornictwie tradycję ze współczesnością, swoim pięknem i unikalną technologią tkacką budzą duże zainteresowanie zarówno badających je od kilkudziesięciu lat etnografów i specjalistów, jak też miłośników sztuki ludowej w kraju i za granicą.¹²

Potencjał turystyczny tkwiący głównie w niezwykle cennych, bo unikatowych walorach przyrodniczych, jest nadal niewystarczająco niewykorzystany. Główną barierą rozwoju turystyki na terenie gminy jest brak infrastruktury technicznej (problemy komunikacyjne, zły stan techniczny dróg, brak odpowiedniego zagospodarowania turystycznego obszaru. Brak jest hoteli i obiektów noclegowych niższej kategorii. Oferta gastronomiczna jest bardzo uboga. Plusem jest powstawanie coraz większej liczby gospodarstw agroturystycznych, często sprofilowanych typu ekogospodarstwo, czy związanych z tradycją i kulturą obszaru, przygotowanych na przyjmowanie gości z całej Unii Europejskiej i spoza niej.

---

¹⁰ nowa.korycin.pl

¹¹ www.janow.com.pl

¹² www.ltpl.eu

Tab. Turystyczne obiekty noclegowe na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański, stan na 2013r. (bez agroturystyki)

Jednostka terytorialna (gmina)	Ilość w gminie	Ilość w powiecie
Dąbrowa Białostocka	1	11
Janów	0	11
Korycin	0	11
Nowy Dwór	0	11
Suchowola	2	11
Lipsk	0	36
Sztabin	1	36
Goniądz	6	13
Jaświły	2	13
Mońki	2	13
Trzcianne	3	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 (www.stat.gov.pl)

Tab. Kwatery agroturystyczne na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański, stan na 2015r.

Jednostka terytorialna	Liczba kwater agroturystycznych
Dąbrowa Białostocka	4
Janów	3
Korycin	0
Nowy Dwór	0
Suchowola	13
Lipsk	8
Sztabin	17
Goniądz	28
Jaświły	18
Mońki	4
Trzcianne	13
łącznie	108

Opracowanie własne na podst. danych z Urzędów Gmin prowadzących rejestr kwater agroturystycznych.

Ważnym elementem rozwoju lokalnego są działania związane z tworzeniem i promocją produktów lokalnych. Konieczne jest podjęcie działań animujących i wspierających sieci, grupy producenckie, spółdzielnie itp. oraz zaangażowanie gmin i LGD w promocję produktu lokalnego. Działania mające na celu promocję krótkiego łańcucha sprzedaży „z pola na stół”.

Trzeba zadbać o tworzenie miejsc pracy i wspieranie postaw przedsiębiorczych mieszkańców LGD, rozwój współpracy międzysektorowej (Urzędy Pracy, jednostki samorządu terytorialnego, ośrodki pomocy społecznej, instytucje edukacyjne) na rzecz aktywizacji zawodowej, aktywne włączać instrumenty ekonomii społecznej.

3.4 Intensywność ruchu turystycznego -Wskaźnik Schneidera

Zdiagnozowanie intensywności ruchu turystycznego pozwala na badanie zmian zachodzących w ruchu turystycznym na obszarze LGD. Miernikiem intensywności ruchu turystycznego jest **Wskaźnik Schneidera** wyrażający liczbę turystów korzystających z noclegów przypadających na 100 stałych mieszkańców obszaru. Jego postać jest następująca:

liczba turystów korzystających z noclegów

W Sch = ----- x 100

liczba stałych mieszkańców obszaru

W 2013 r. wskaźnik ten wyniósł: dla powiatu sokólskiego 162,26 dla powiatu monieckiego 317,68 natomiast dla powiatu augustowskiego 996,37. W woj. podlaskim w 2013 r. wartość wskaźnika przedstawiała się na poziomie 496,83.

Na przestrzeni lat 2011 – 2013 wskaźnik ten wykazywał tendencję wzrostową w powiatach sokólskim i monieckim natomiast spadkową tendencję odnotowano w powiecie augustowskim o blisko 60 jednostek. W 2014 r. zauważalna jest tendencja spadkowa we wszystkich powiatach nieznaczna w sokólskim prawie 7 jednostek, monieckim 27 jednostek, najwięcej w augustowskim o 82 jednostki.

3. Opis rynku pracy

Stopa bezrobocia w województwie podlaskim w końcu grudnia 2013r. kształtowała się na poziomie 15,1% bezrobotnych w stosunku do ludności aktywnej zawodowo (w Polsce 13,4%). W porównaniu do sytuacji sprzed roku (grudzień 2012r.) kiedy stopa bezrobocia w woj. podlaskim wynosiła 14,7% na przestrzeni roku wartość tego wskaźnika wzrosła o 0,4 punktu.

WYBRANE DANE O RYNKU PRACY W 2013 r.

Jednostka terytorialna (gmina)	Pracujący (Dane dotyczą podmiotów gospodarczych, w których liczba pracujących przekracza 9 osób; bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie)	Bezrobotni zarejestrowani		Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %
	Ogółem (osoby)	Ogółem (osoby)	w tym kobiety w%	%
	2012/2013 r.	2012/2013 r.	2012/2013 r.	2012/2013 r.
Dąbrowa Białostocka	1100/1123	963/1002	40,8/41,5	12,6/ 13,2
Janów	267/279	153/172	43,8/36,6	5,9/ 6,6
Korycin	292/299	112/129	45,5/39,5	5,4/ 6,3
Nowy Dwór	99/88	183/192	35,5/35,9	11/ 11,4
Suchowola	376/383	439/441	39,2/38,3	10,1/ 10,1
Lipsk	282/275	423/465	48/45,2	12,4/ 13,5
Sztabiny	206/207	331/373	43,2/43,7	10,2/ 11,5
Goniądz	417/359	282/283	40,4/38,2	8,8/ 8,9
Jaświły	260/250	159/163	39/37,4	4,9/ 5,1
Mońki	2181/2269	865/842	46/43,6	8,7/ 8,5
Trzcianne	146/159	186/206	43/40,8	6,8/ 7,5
Łącznie	5626/5691	4096/4268	42,22/40,06	9,28/9,69

Dane statystyczne z Banku Danych GUS

http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=305156&p_token=0.30969691943497

Liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze LSR wynosi 9,69 % i o 0,39 punktu procentowego przekracza liczbę bezrobotnych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym w województwie podlaskim która wynosi 9,3% (stan na 31.12.2013 r.) – punkt 1.1.1 Kryteriów wyboru LSR

Ilość osób bezrobotnych zarejestrowanych na terenie LGD - Fundusz Biebrzański w porównaniu z 2012 rokiem wzrosła o 172 osoby. Najwyższe bezrobocie wśród gmin partnerów LGD odnotowuje się w gminie Dąbrowa Białostocka - liczba zarejestrowanych bezrobotnych w 2013 r. wyniosła 1002 osoby (w tym 416 kobiet) i

ma tendencję wzrostową w stosunku do 2012r. kiedy wynosiła 963 osoby. Wśród bezrobotnych wszystkich gmin obszaru LGD większość stanowią mężczyźni.

Tab. Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca (dane z 31.12.2013 r.)

Gmina	zł	zł
Dąbrowa Białostocka	3106	3106,14
Janów	3255	3255,15
Korycin	3872	3871,91
Nowy Dwór	3022	3021,60
Suchowola	2948	2947,60
Lipsk	3100	3100,49
Sztabin	2996	2995,73
Goniądz	3357	3357,25
Jaświły	2966	2965,94
Mońki	2432	2432,05
Trzcianne	3159	3159,06

Opracowanie własne na podstawie Danych statystycznych z Banku Danych GUS

Dochód podatkowy gminy na 1 mieszkańca na obszarze LSR wynosi 3110,26 zł i jest niższy niż średni obliczony dla województwa podlaskiego który wynosi 3580,31 zł (stan na 31.12.2013 r.) – punkt 1.1.2 Kryteriów wyboru LSR

4 . Przedstawienie działalności sektora społecznego

Działalność organizacji pozarządowych stanowi znaczący kapitał społeczny. Na obszarze funkcjonowania LGD działa 186 stowarzyszeń i organizacji społecznych oraz 12 fundacji. W Mońkach i Dąbrowie Białostockiej funkcjonują Warsztaty Terapii Zajęciowej. Aktywność społeczna na obszarze LGD jest zróżnicowana, dość aktywnie działają organizacje w gminach miejsko-wiejskich takich jak: Dąbrowa Białostocka i Mońki. Np. w gminie Dąbrowa Białostocka prężnie działa Stowarzyszenie Produktu Lokalnego (produktem lokalnym charakterystycznym dla tego obszaru jest biały ser kliniek dąbrowski), na terenie gminy Lipsk aktywnie działa Stowarzyszenie Miłośników Lipskiej Pisanki i Tradycji, ponadto samorząd Lipska zainicjował działania służące wsparciu NGO poprzez utworzenie bazy z której mogłyby korzystać wszystkie NGO, na terenie której organizowane byłoby poradnictwo i szkolenia dla III sektora. Z kolei na terenie gminy Goniądz zarejestrowane są 22 organizacje jednak aktywnie działa tylko kilka związanych głównie z ekologią/ochroną przyrody i turystyką. Ważnym elementem obszaru funkcjonowania LGD jest 19 zrzeszeń i spółdzielni (w tym producenckich m.in. producentów sera korycińskiego).

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE NA OBSZARZE LGD (DANE Z 2013 R.)

Jednostka terytorialna (gmina)	Liczba zarejestrowanych organizacji pozarządowych	Wybrane podmioty ekonomii społecznej	Zrzeszenia i spółdzielnie
Dąbrowa Białostocka	34 stowarzyszenia i 2 fundacje	Warsztaty Terapii Zajęciowej	4
Janów	12 stowarzyszeń i 2 fundacje	-	3
Korycin	9 organizacji (w tym 4 OSP)	-	2
Nowy Dwór	8 organizacji (w tym 1 OSP)	-	2
Suchowola	21 organizacji (w tym 16 OSP) i 2 fundacje	-	3
Lipsk	13 stowarzyszeń i 1 fundacja	Ośrodek Rehabilitacyjno-Szkoleniowy im. Św. Ojca PIO w Kuriance k/ Lipska	2
Sztabin	12 organizacji i 1 fundacja	-	3
Goniądz	22 stowarzyszenia i 1 fundacja	-	2

Jaświły	11 stowarzyszeń (w tym 9 OSP)	-	2
Mońki	34 stowarzyszenia i 3 fundacje	Warsztaty Terapii Zajęciowej	14
Trzcianne	12 stowarzyszeń (w tym 6 OSP)	-	4
Razem	188 organizacji i 12 fundacji	3	41

Warsztat Terapii Zajęciowej w Mońkach - prowadzony przez Caritas Archidiecezji Białostockiej jest placówką dziennego pobytu dorosłych osób niepełnosprawnych posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności wydane przez Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności ze wskazaniem do uczestnictwa w terapii zajęciowej. Terapia zajęciowa w warsztacie odbywa się 5 dni w tygodniu (od poniedziałku do piątku), w godz. od 7:00 do 14:00. Warsztat realizuje zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej zgodnie z opracowanymi programami indywidualnej terapii, uwzględniającymi potrzeby i możliwości każdego uczestnika.

Ośrodek Rehabilitacyjno-Szkoleniowy im. Św. Ojca PIO w Kuriance k/ Lipska - prowadzony przez Stowarzyszenie Inicjatyw Społeczno-Gospodarczych im. Króla Zygmunta Augusta w Augustowie. Celem ośrodka jest aktywizacja osób niepełnosprawnych i pokazanie ludziom ich możliwości twórczych. Prowadzone są tu pracownie i warsztaty dla osób niepełnosprawnych i ich rodzin, seminaria dla społeczności lokalnej „Akademia Rozwoju Lokalnego”. Do realizacji zadań środki pozyskiwane są między innymi: z Europejskiego Funduszu Społecznego, PFRON, Funduszu Inicjatyw Obywatelskich, a także ze składek, darowizn oraz pomocy firm i życzliwych ludzi.

Warsztat Terapii Zajęciowej przy Stowarzyszeniu Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Radość Życia” w Dąbrowie Białostockiej.

Warsztat jest placówką pobytu dziennego, zajmuje się pozaszkolną edukacją dla dorosłych osób niepełnosprawnych głównie z upośledzeniem umysłowym, porażeniem mózgowym oraz zespołem Downa. Program rehabilitacji jest dostosowany do indywidualnych potrzeb i możliwości uczestnika. Bezpośrednio z uczestnikami pracują: psycholog, pedagog, instruktorzy terapii zajęciowej, pielęgniarka.

Nauka rozpoczyna się od podstawowych czynności życia codziennego, nawyków higienicznych do umiejętności niezbędnych do podjęcia pracy. Stosowane są różne formy terapii: zajęcia muzyczne, plastyczne, techniczne, teatralne oraz rehabilitacyjne. W placówce przebywają osoby w wieku od 18-48 lat mieszkające w okolicy Dąbrowy Białostockiej. Terapia jest prowadzona w sześciu pracowniach: pracowni życia codziennego, pracowni plastycznej, pracowni technicznej, pracowni uzupełniającej, pracowni rehabilitacyjnej, pracowni technik różnych.

Zarówno liderzy jak i mieszkańcy dostrzegają konieczność podjęcia działań na rzecz większej aktywności społecznej mieszkańców gminy takich jak: kształcenie liderów; działania partycypacyjne inkubujące aktywność lokalną: konsultacje społeczne, grupy robocze, rady działalności pożytku publicznego, rady seniorów, młodzieży, koła gospodyń wiejskich. Niezbędne jest wsparcie powstawania organizacji pozarządowych i podmiotów ekonomii społecznej poprzez działania inkubujące, centra organizacji pozarządowych, centra wolontariatu itp. Organizacje pozarządowe wymagają rozwoju kompetencji w zakresie pozyskiwania środków na działalność, dywersyfikacji źródeł, rozwoju umiejętności pracy ze społecznościami lokalnymi. (*Źródło: Diagnoza społeczna LGD Fundacja Biebrzańska - Raport z badania, Białystok, 2015*). Na obszarze LGD podejmowane są liczne działania na rzecz integracji społeczności lokalnych, głównie w zakresie umacniania poczucia tożsamości lokalnej, kultury i sportu opisane w dalszych częściach.

5. Problemy społeczne

W ocenie społeczności obszaru LGD za szczególnie niekorzystne, wpływające na proces wykluczenia a jednocześnie wymagające szybkiej interwencji, uznano: rosnącą skalę bezrobocia, brak stabilizacji zawodowej, nierówność społeczną związaną z wiekiem i z niepełnosprawnością oraz ograniczony dostęp do edukacji i kultury. Wyraźny jest rozdźwięk pomiędzy oczekiwaniami mieszkańców a możliwościami realizacji ich potrzeb, co ma wpływ na jakość życia.

5.1 Ubóstwo i wykluczenie społeczne

Na obszarze LGD w 2013 r. z pomocy społecznej skorzystało 3100 rodzin i stan ponad trzech tysięcy rodzin korzystających z pomocy utrzymuje się od 2011 r. mając niewielką tendencję wzrostową. Blisko 18% osób w gospodarstwach domowych korzysta ze środowiskowej pomocy społecznej, co stanowi ponad 11 tysięcy osób w każdym roku na przestrzeni 3 lat. Średnia wskaźnika udziału osób korzystających ze środowiskowej pomocy

społecznej w 2013 r. dla obszaru LGD wynosi 17,9% co jest wysokim odsetkiem w stosunku do wartości wykazywanych dla całego województwa wynoszących 9,8%.

Tab. Pomoc społeczna na terenie gmin LGD w latach 2011 r. -2013 r.

Gmina	gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej			osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej			udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem %		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	423	453	461	1629	1687	1638	13,0	13,5	13,3
Janów	172	169	195	701	706	766	15,8	16,2	17,7
Korycin	236	239	236	1023	1003	978	29,4	29,0	28,4
Nowy Dwór	114	124	127	552	571	587	19,3	20,2	21,0
Suchowola	381	391	393	1586	1628	1657	21,7	22,5	23,1
Lipsk	368	343	315	1315	1224	1076	23,6	22,2	19,8
Sztabin	139	120	141	569	466	545	10,5	8,7	10,3
Goniądz	295	303	296	915	927	891	17,6	17,8	17,4
Jaświły	273	236	233	1161	980	962	21,3	18,1	18,1
Mońki	465	482	507	1427	1441	1428	9,2	9,3	9,3
Trzcianne	171	175	196	798	804	851	17,3	17,6	18,8
Ogółem	3037	3035	3100	11676	11437	11379	-	-	17,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Największa ilość środków na pomoc i wsparcie w stosunku do ogółu udzielanej pomocy w gminach obszaru LGD zaangażowana jest na wsparcie z tytułu ubóstwa (w 7 gminach to od 54% do 89 %). Wzrosła również liczba rodzin wspartych z tytułu ubóstwa i wyniosła odpowiednio w 2011 roku - **1867**, w 2012 roku - **1846** i w 2013 - **1967**. Najwięcej rodzin objętych pomocą społeczną z tytułu ubóstwa w 2013 roku było w gminach Dąbrowa Białostocka - 371, Lipsk - 284 i Goniądz - 243.

STOSUNEK UDZIELONEJ POMOCY I WSPARCIA Z POWODU UBÓSTWA DO OGÓŁU UDZIELONEJ POMOCY W LATACH 2011 - 2013

Gmina	Rodziny którym przyznano pomoc i wsparcie z powodu ubóstwa			Rodziny którym udzielono pomocy i wsparcia			Stosunek udzielonej pomocy i wsparcia z powodu ubóstwa w stosunku do ogółu udzielonej pomocy w %		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	309	298	371	564	543	524	55	55	71
Janów	155	142	145	185	189	203	84	75	71
Korycin	152	152	128	264	322	277	58	47	46
Nowy Dwór	60	70	75	119	128	216	50	54	35
Suchowola	144	150	212	144	150	394	100	100	54
Lipsk	305	301	284	376	350	318	81	86	89
Sztabin	117	98	125	139	121	143	84	81	87

Goniądz	233	233	243	361	362	354	65	64	69
Jaświły	119	107	95	274	237	205	43	45	46
Mońki	146	166	146	476	488	505	31	34	29
Trzcianne	128	129	143	255	246	274	50	52	54
Ogółem	1867	1846	1967	3157	3137	3413	59	59	58

Źródło: *Problemy Społeczne Województwa Podlaskiego 2013 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej*

Podstawową przyczyną rosnącego ubóstwa i wykluczenia społecznego jest rosnące bezrobocie. W końcu 2013 roku na terenie województwa podlaskiego liczba osób bezrobotnych wynosiła 70.889. Dane liczbowe wskazują na fakt, iż na przestrzeni lat liczba bezrobotnych ogółem systematycznie wzrasta. W stosunku do roku 2012 zanotowano 3%, zaś do roku 2011 – niemal 8% wzrost liczby bezrobotnych ogółem.

Analiza wykazuje, iż w 2013 roku 58% wszystkich pozostających bez pracy to osoby długotrwale bezrobotne, osoby z prawem do zasiłku stanowiły zaledwie 12% ogółu populacji bezrobotnych. Wysoka stopa bezrobocia w województwie podlaskim utrwala wykluczenie społeczne i potęguje ubóstwo. W bardzo trudnej sytuacji są rodziny w których więcej niż jedna osoba pozostaje bez pracy ma to wpływ na trwałe wykluczenie i skrajne ubóstwo. Wg danych z 2012 r. w województwie podlaskim poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzn. znajdowało się poniżej minimum egzystencji), znajdowało się 11,3% mieszkańców (w kraju odsetek ten wynosił 7,4%) *Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 -2020 (projekt)*. W analizowanym obszarze LGD sytuacja przedstawia się następująco:

STOSUNEK UDZIELONEJ POMOCY I WSPARCIA Z TYTUŁU BEZROBOCIA DO OGÓŁU UDZIELONEJ POMOCY 2011 - 2013

Gmina	Rodziny którym przyznano pomoc i wsparcie z powodu bezrobocia			Rodziny którym udzielono pomocy i wsparcia			Stosunek udzielonej pomocy i wsparcia z powodu bezrobocia w stosunku do ogółu udzielonej pomocy w %		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	214	208	201	564	543	524	38	38	38
Janów	50	82	65	185	189	203	27	43	32
Korycin	43	42	53	264	322	277	16	13	19
Nowy Dwór	49	53	51	119	129	216	41	41	24
Suchowola	144	150	155	144	150	394	100	100	39
Lipsk	152	130	138	376	350	318	40	37	43
Sztabin	78	72	82	139	121	143	56	60	57
Goniądz	158	172	175	361	362	354	44	48	49
Jaświły	29	23	29	274	237	205	11	10	14
Mońki	240	259	296	476	488	505	50	53	59
Trzcianne	42	47	41	255	246	274	16	19	17
Ogółem	1199	1238	1286	3157	3137	3413	38	40	38

Źródło: *Problemy Społeczne Województwa Podlaskiego 2013 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej*

Z tytułu bezrobocia w 2013 r. pomocą społeczną najwięcej rodzin objęto w gminach Mońki 296 i Dąbrowa Białostocka 201. Ponad 50 % środków na pomoc z tytułu bezrobocia przeznaczają gminy Mońki, Sztabin. Najwyższe wskaźniki przyznawanej pomocy z tytułu ubóstwa jak i bezrobocia odzwierciedlają ogólne tendencje w województwie uwzględniające powody przyznania pomocy, gdzie w 2013 r. objęto pomocą społeczną rodziny z tytułu ubóstwa – 59 %, z tytułu bezrobocia - 51 % , z tytułu niepełnosprawności - 25%. (*dane ROPS w Białymstoku*).

W porównaniu z 2012 rokiem wydatki przeznaczone na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w 11 gminach wchodzących w skład LGD wzrosły ogółem o 1899,1 tys. zł. Jedyną gminą w której wydatki w 2013 r. zmalały o 96 tys. zł. w stosunku do roku 2012 jest gmina Lipsk, w pozostałych gminach wydatki wykazują tendencję wzrostową co obrazuje poniższa tabela.

WYDATKI NA POMOC SPOŁECZNĄ I POZOSTAŁE ZADANIA W ZAKRESIE POLITYKI SPOŁECZNEJ W POSZCZEGÓLNYCH GMINACH LGD W LATACH 2012 - 2013 WYNIOSŁY:

Gmina	2012 r. wydatki w tys. zł.	2013 r. wydatki w tys. zł.
Dąbrowa Białostocka	7062,3	7415,6
Janów	2089,0	2249,4
Korycin	1990,0	2008,4
Nowy Dwór	1465,1	1540,4
Suchowola	4075,6	4207,3
Lipsk	3754,9	3658,9
Sztabin	2992,9	2948,4
Goniądz	2879,8	3007,1
Jaświły	2920,7	3101,7
Mońki	7444,5	8401,1
Trzcianne	2592,9	2628,5
Ogółem:	39267.7	41166.8

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

5.2 Osoby niepełnosprawne

Co 9 mieszkańców Podlasia w 2011 r. to osoba niepełnosprawna. Osoby niepełnosprawne stanowiły 11 % ogółu ludności województwa i 5,4 % ogólnej liczby bezrobotnych. Osoby niepełnosprawne mają niższy poziom wykształcenia niż osoby pełnosprawne. W końcu 2012 roku w powiatowych urzędach pracy woj. podlaskiego zarejestrowanych było 3815 osób niepełnosprawnych, w tym 1570 kobiet i 872 mieszkańców wsi. Poprzednio pracowało 3372 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, z czego 104 osoby zostały zwolnione w ramach zwolnień grupowych. Prawo do zasiłku posiadało 538 osób niepełnosprawnych. Osoby niepełnosprawne stanowiły 5,6% ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych.

Osoby niepełnosprawne zarejestrowane jako bezrobotne w powiatowych urzędach pracy w 2012r. (stan w końcu roku)

Powiatowy Urząd Pracy	Liczba bezrobotnych osób niepełnosprawnych	% udział do ogółu bezrobotnych
Augustów	125	3,0
Białystok	1764	7,0
Bielsk Podlaski	155	7,1
Grajewo	96	2,3
Hajnówka	142	6,2
Kolno	69	2,2
Łomża	481	7,4
Mońki	72	3,4
Sejny	23	1,3
Siemiatycze	91	5,3
Sokółka	218	4,5
Suwałki	411	7,9
Wysokie Maz.	61	2,6
Zambrów	107	3,6
Woj. podlaskie	3815	5,6

Najwyższy wskaźnik liczby osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotne występuje w powiecie sokólskim, jest on zdecydowanie wysoki na tle innych powiatów (wyłączając duże miasta Białystok, Suwałki, Łomżę). Procentowy udział do ogółu bezrobotnych w powiatach sokólskim, augustowskim i monieckim kształtuje się na poziomie od 3 do 4,5 procent ogółu bezrobotnych w tych powiatach.

RODZINY KTÓRYM UDZIELONO POMOCY I WSPARCIA Z POWODU NIEPEŁNOSPRAWNOŚCI W LATACH 2011 – 2013 (GMINY WCHODZĄCE W SKŁAD LGD)

Gmina	Rodziny którym przyznano pomoc i wsparcie z powodu niepełnosprawności			Rodziny którym udzielono pomocy i wsparcia			Stosunek udzielonej pomocy i wsparcia z powodu niepełnosprawności w stosunku do ogółu udzielonej pomocy w %		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013	2011	2012	2013
Dąbrowa Białostocka	66	59	48	564	543	524	12	11	9
Janów	21	26	31	185	189	203	11	14	15
Korycin	34	37	33	264	322	277	13	11	12
Nowy Dwór	35	42	39	119	129	216	29	33	18
Suchowola	60	60	61	144	150	394	42	40	15
Lipsk	58	65	65	376	350	318	18	19	20
Sztabin	59	39	33	139	121	143	37	32	23
Goniądz	62	57	61	361	362	354	17	16	17
Jaświły	22	41	28	274	237	205	8	17	14
Mońki	117	131	161	476	488	505	25	27	32
Trzcianne	45	51	64	255	246	274	18	21	23
Ogółem:	579	608	624	3157	3137	3413	18	19	18

Liczba rodzin którym przyznano pomoc z tytułu niepełnosprawności na obszarze gmin LGD w latach 2011-2013 wykazuje tendencję wzrostową i wynosi odpowiednio 579 – 624 rodziny, czyli na przestrzeni 3 lat zwiększył się o 45. W 2013 r. w gminie Mońki przyznano pomoc i wsparcie z powodu niepełnosprawności największej ilości rodzin – 161.

Konieczne są systemowe rozwiązania w obszarze problemów osób niepełnosprawnych związane zarówno z poprawą infrastruktury, jak również aktywizacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych. Bardzo ważne jest wpływanie na poprawę jakości życia, przede wszystkim w zakresie dostępu infrastruktury gminnej dla niepełnosprawnych oraz usług opiekuńczo-rehabilitacyjnych. Wśród propozycji mieszkańców pojawił się też pomysł powołania Zespołu ds. osób niepełnosprawnych grupy LGD (*Wg badań własnych przeprowadzonych na terenie LGD - Diagnoza społeczna raport 2015 r.*)

5.3 Kultura i turystyka

Istotną z punktu widzenia mieszkańców (wg badań własnych przeprowadzonych na terenie LGD - Diagnoza społeczna raport 2015 r.), jest infrastruktura związana z kulturą, turystyką i rekreacją mieszkańców. Podczas spotkań mieszkańcy gmin podkreślali, iż mimo tego że mieszkają na obszarach malowniczych przyrodniczo, obszarach parków narodowych - brakuje im podstawowej, zorganizowanej infrastruktury, gdzie można spędzać rodzinnie wolny czas, np. siłownie na świeżym powietrzu, kąpieliska nad zbiornikami wodnymi z niezbędnym zapleczem i wyposażeniem, infrastruktura do turystyki pieszej, rowerowej i kajakowej, wydarzenia kulturalne, galerie, wystawy itp.. „Wymiera” życie publiczne i wszyscy zamykają się we własnych domach. Częstym postulatem była potrzeba zadbania o estetykę miejscowości gminnych. Mieszkańcy podkreślali, iż brakuje im zagospodarowania centrów miejscowości, głównych placów, parków – które byłyby reprezentacyjnymi miejscami w gminie i miejscem spotkań i spędzania wolnego czasu dla mieszkańców. Wszystkie powyższe kategorie wg.

mieszkańców, mają znaczący wpływ na ich jakość życia. Ograniczona dostępność do dóbr kulturalno-turystycznych wpływa na poczucie wykluczenia szczególnie w porównaniu do sytuacji mieszkańców obszarów metropolitalnych.

Na terenie LGD funkcjonują łącznie 24 biblioteki i filie biblioteczne, najwięcej jest ich w gminie Dąbrowa Białostocka – 7. Skupiają ogółem 8903 czytelników, wśród gmin o wysokiej ilości czytelników przodują Mońki, pomimo posiadania 3 bibliotek i filii mają 2509 czytelników. Średnia wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach wynosi ok. 19. Większość bibliotek dysponuje komputerami z dostępem do Internetu. Na obszarze LGD na jedną bibliotekę przypadają 3184 osoby.

Życie kulturalne mieszkańców zabezpieczane jest głównie poprzez działalność 11 gminnych ośrodków kultury oraz świetlic i klubów. Organizują one większość imprez odbywających się na obszarze LGD. Średnio na 1 gminny ośrodek kultury z obszaru LGD przypada ok. 6947 mieszkańców. W niektórych gminach funkcjonują dodatkowo: kino „Lotos” w Dąbrowie Białostockiej, kanał TV gminy Korycin, Muzeum Regionalne w Lipsku. Pomimo starań placówek kultury wciąż istnieje duże zapotrzebowanie na inicjatywy integrujące społeczność lokalną, kulturalne, artystyczne, sportowe.

Działalność kulturalną poszczególnych gmin prezentuje poniższa tabela.

Dąbrowa Białostocka	Miejsko Gminny Ośrodek Kultury prowadzi wielokierunkową działalność kulturalną na terenie miasta i gminy Dąbrowa Białostocka, w jego strukturach znajduje się biblioteka publiczna oraz kino „Lotos”, organizuje wiele imprez kulturalnych w mieście, w tym cykliczne: Turniej Zakładów Pracy, Turniej Wsi, Turniej Gmin, Święto Miasta - Dni Dąbrowy. Przy MGOK działa 5 kół zainteresowań dla dzieci, 5 klubów, 8 zespołów muzycznych, chór i kabaret.
Janów	O kulturalny rozwój gminy dba Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Janowie, który prowadzi wiele zajęć i dba o tradycje regionu. Ośrodek organizuje m.in. cykliczne imprezy kulturalne jak Dni Janowa czy biegi dzieci i młodzieży przy Półmaratonie Mlecznym Korycin - Janów – Korycin. Prowadzi Izbę Tkactwa Dwuosnowowego, w której odbywa się konkurs na tkaninę dwuosnowową oraz wystawy. Przy ośrodku działają także koła zainteresowań m.in.: plastyczne, muzyczne, taneczne, szachowe. Prowadzone są także zajęcia sportowo-rekreacyjne.
Korycin	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Korycinie jest głównym organizatorem Ogólnopolskich Dni Truskawki w Korycinie – cyklicznej imprezy ściągającej gości z całego regionu. Ośrodek realizuje swoje statutowe zadania poprzez prowadzenie konkursów, kół, zespołów, zajmuje się także ewidencją twórców ludowych i prowadzi rejestr producentów produktów regionalnych. W gminie od niedawna istnieje telewizja gminna - oficjalny kanał telewizyjny gminy Korycin TV.
Nowy Dwór	Życie kulturalne mieszkańców animuje Nowodworski Ośrodek Kultury, w którego skład wchodzi Biblioteka Publiczna oraz pracownia komputerowa. Ośrodek organizuje cyklicznie imprezy kulturalne, np. Dni Nowego Dworu, spotkania, zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. We wsiach: Butrymowce, Dubaśno, Koniuszki, Plebanowce i Synkowce istnieją świetlice wiejskie, w gminie funkcjonują także 2 zespoły folklorystyczne.
Suchowola	Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Suchowoli odpowiada na potrzeby kulturalne mieszkańców gminy. Jest m.in. organizatorem XIII Europarady Orkiestr Dętych w Centrum Europy – Suchowola 2015. W Suchowoli funkcjonuje: Orkiestra Dęta Zespołu Szkół w Suchowoli, Izba Pamięci ks. Jerzego Popiełuszki oraz miejsce jego urodzenia – Okopy.
Lipsk	Potrzeby kulturalne mieszkańców gminy zaspokaja Miejsko-Gminny Ośrodek Kultury w Lipsku. W tym samym budynku swoją siedzibę mają również Biblioteka Publiczna, Towarzystwo Przyjaciół Lipska oraz Suwalski Oddział Stowarzyszenia Twórców Ludowych, działa tu wiele kół zainteresowań i grup nieformalnych. Na terenie gminy działa również Muzeum Regionalne w Lipsku. Okolice Lipska to tereny bogate kulturowo, których specyfikę określa struktura etniczna ludności - pogranicze kultur i religii. Lipsk jest ośrodkiem zachowanych tu jeszcze tradycji rękodzielniczych m. in. pisankarstwa i tkactwa.
Sztabin	Działalnością kulturalną zajmuje się Gminny Ośrodek Kultury w Sztabinie. Funkcjonuje tam również Gminna Biblioteka Publiczna działająca wraz z dwiema filiami w Jaminach i Jastrzębnej Drugiej oraz punktem bibliotecznym w Hucie. Zajmuje się m.in. wydawaniem miesięcznika informacyjnego Gminy Sztabin „Nasz Sztabiński Dom” oraz opiekuje się Izbą Regionalną Ziemi

	Sztabińskiej im. Romana Gębicza. Działa tu Dyskusyjny Klub Książki. W Sztabinie jest również Izba Pamięci Karola Brzostowskiego.
Goniądz	Instytucją o dużym znaczeniu dla życia społecznego na obszarze gminy Goniądz jest Gminny Ośrodek Kultury. Dzięki wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej budynek Ośrodka został zmodernizowany i powiększony m.in. o nowoczesną salę widowiskową. Poza standardowymi działaniami ośrodka kultury, funkcjonuje tu także świetlica terapeutyczna „Azył”.
Jaświły	Kulturą i rekreacją w gminie zajmuje się zwyczajowo Gminny Ośrodek Kultury w Jaświłach oraz jego filie – 4 świetlice w: Bobrowce, Brzozowej, Dolistowie Starym i Zabelu. GOK odpowiada za organizację imprez kulturalnych i promocyjnych. Od kilku lat organizuje Dni Jaświł pt. „A w niedzielę po kościele...” oraz festyn pt. „Pożegnanie lata – Lniane Abecadło” nad rzeką Biebrzą w Dolistowie Starym. W 2010r. powstało tu także boisko typu Orlik, dzięki czemu nastąpił wzrost zainteresowania i sukcesów miejscowych dzieci i młodzieży (w tym dziewcząt) w piłce nożnej.
Mońki	Animowaniem życia kulturalnego zajmuje się Moniecki Ośrodek Kultury, który jest prężną instytucją skupiającą wokół siebie wszelkie działania kulturalno – rozrywkowe, prowadzi działania w obszarze muzyki, plastyki, tańca, teatru, rozrywki.
Trzcianne	Życie kulturalne prowadzi Gminny Ośrodek Kultury w Trzciannem z biblioteką publiczną, który organizuje cykliczne imprezy kulturalne, warsztaty taneczne, pisankarskie itp. Przy gospodarstwie ekoturystycznym na Karczaku działa Ekomuzeum, w którym znajduje się pracownia tkactwa tradycyjnego i galeria fotografii.

Potrzeby kulturalne mieszkańców dotyczą głównie zapewnienia działań integracyjnych, wydarzeń i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz seniorów; niewielka liczba uczestników badań wskazała inne potrzeby takie jak: czasopiśmiennictwo, ułatwienie udziału w kulturze wysokiej: teatr, opera. Ważnym tematem jest organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży (warto rozważyć jak najaktywniejsze włączenie partnerów społecznych w działania w tym zakresie). (Źródło: *Diagnoza społeczna LGD Fundacja Biebrzańska - Raport z badania, Białystok, 2015*).

5.3 Edukacja i wychowanie

Gminy obszaru LGD są zlokalizowane stosunkowo daleko od większych centrów edukacyjnych, centrów metodycznych, bibliotek specjalistycznych, pracowni, archiwów. Jakość edukacji jest uzależniona od jakości funkcjonowania głównie małych placówek edukacyjnych (szkoły, przedszkola). Na jakość ich oferty wpływa potencjał materialno - dydaktyczny, który na analizowanym obszarze LGD wymaga wsparcia.

Według stanu na koniec 2013 roku istniało łącznie 36 szkół podstawowych, 16 gimnazjów i 10 szkół średnich.

Tab. Szkoły na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański

Jednostka terytorialna (gmina)	Podstawowe	gimnazjum	szkoły średnie
	2013		
Dąbrowa Białostocka	8	4	2
Janów	2	1	1
Korycin	1	1	0
Nowy Dwór	1	1	0
Suchowola	5	1	2
Lipsk	3	1	0
Sztabin	4	2	0
Goniądz	3	2	2
Jaświły	2	1	0
Mońki	4	1	3
Trzcianne	3	1	0
łącznie	36	16	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Tab. Liczba uczniów w placówkach wychowania przedszkolnego, szkołach podstawowych oraz gimnazjach na obszarze funkcjonowania LGD - Fundusz Biebrzański na przestrzeni lat szkolnych 2010/11 – 2013/14

Jednostka terytorialna (gmina)	Przedszkola/placówki wychowania przedszkolnego			Szkoły podstawowe			Gimnazja		
	2013/14	2012/13	2010/11	2013/14	2012/13	2010/11	2013/14	2012/13	2010/11
Dąbrowa Białostocka	328	348	281	582	320	717	464	520	573
Janów	88	85	77	264	260	271	144	152	174
Korycin	108	106	116	210	215	221	112	129	133
Nowy Dwór	47	38	25	119	129	148	81	80	96
Suchowola	144	146	110	421	433	440	205	229	301
Lipsk	82	100	77	270	284	348	178	197	206
Sztabin	99	105	83	288	294	325	176	177	208
Goniądz	115	123	110	275	267	283	183	206	219
Jaświły	119	104	87	244	265	297	157	179	235
Mońki	386	339	278	688	753	813	440	452	522
Trzciannie	69	75	59	223	239	278	142	136	145
łącznie	1585	1569	1303	3584	3459	4141	2282	2457	2812

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 (www.stat.gov.pl)

W szkołach podstawowych oraz gimnazjum w roku szkolnym 2013/2014 jest mniej dzieci, szczególnie w stosunku do roku szkolnego 2010/11. Trend ma charakter negatywny pod względem m.in. gospodarki gmin, ponieważ mniejsza liczba uczniów oznacza wyższe koszty utrzymania szkół.

Poniższa tabela przedstawia skomputeryzowanie szkół na badanym obszarze, należy zaznaczyć, iż ostatnie dostępne dane w tym zakresie są wg stanu na koniec 2012r., dotyczą szkół podstawowych i gimnazjów. Szacując, iż na obszarze działania LGD - Fundusz Biebrzański funkcjonują łącznie 52 szkoły podstawowe i gimnazja, średnie skomputeryzowanie szkół wynosi 22,14, co jest wynikiem dość satysfakcjonującym. Średnio 18 komputerów w szkole posiada dostęp do Internetu. Niestety poniższe dane zawiązują głównie gminy miejsko – wiejskie, gdzie technologia i dostęp do Internetu jest łatwiejszy.

Jednostka terytorialna (gmina)	komputery w szkole	komputery z dostępem do Internetu	pracownie komputerowe
	Ogółem		
	2012		
	szt.	szt.	-
Dąbrowa Białostocka	225	174	12
Janów	61	55	3
Korycin	52	27	2
Nowy Dwór	53	51	4
Suchowola	160	154	6
Lipsk	65	55	5
Sztabin	82	82	6
Goniądz	108	78	5
Jaświły	104	89	3
Mońki	186	164	7
Trzciannie	68	40	4
łącznie	1164	969	57

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Wskaźnik skolaryzacji to jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji, jest to odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym na danym obszarze. Współczynnik skolaryzacji brutto – „jest to relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia (niezależnie od wieku) do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.”¹³

Jednostka terytorialna	współczynnik skolaryzacji brutto			
	szkoły podstawowe		gimnazja	
	2011	2013	2011	2013
	%	%	%	%
Dąbrowa Białostocka	93,86	95,57	107,80	116,58
Janów	90,53	94,96	96,43	90,00
Korycin	94,54	92,51	96,12	96,55
Nowy Dwór	87,26	80,95	93,18	91,01
Suchowola	96,08	94,39	96,76	100,00
Lipsk	95,29	90,60	91,54	94,68
Sztabin	90,27	89,44	87,84	90,26
Goniądz	85,40	85,67	112,97	100,00
Jaświły	86,96	83,85	91,63	87,22
Mońki	91,36	88,89	90,66	88,53
Trzcianne	89,62	82,59	88,46	86,06

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)

Na badanym obszarze przeważa trend spadkowy, nie jest to jednak spadek znaczny, a raczej wynikający z ujemnego przyrostu naturalnego (niż demograficzny, którego skutki odczuwalne są do 2013r.).

Wg Głównego Urzędu Statystycznego - stan na koniec grudnia 2013r. – na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański funkcjonowało 9 przedszkoli (po jednej placówce w gminach: Janów, Korycin, Suchowola, Lipsk, Goniądz; po 2 placówki w gminach Dąbrowa Białostocka, Mońki).

Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego (w tym w przedszkolach) w jedenastu gminach partnerskich z roku na rok jest coraz wyższa, stąd potrzeba tworzenia nowych placówek wychowania dzieci w wieku przedszkolnym, obserwuje się również trend zakładania prywatnych przedszkoli, z przyczyn niewystarczającej ilości przedszkoli samorządowych, a w nich miejsc dla małych dzieci. Zjawisko to ma miejsce szczególnie w gminach miejsko – wiejskich na obszarze (np. Mońki, Dąbrowa Białostocka).

Tab. Przedszkola samorządowe i placówki wychowania przedszkolnego w gminach partnerskich LGD - Fundusz Biebrzański funkcjonujące w roku szkolnym 2013/2014.

Jednostka terytorialna (gmina)	Przedszkola samorządowe	Placówki wychowania przedszkolnego
2013/2014		
Dąbrowa Białostocka	2	13
Janów	1	1
Korycin	1	2
Nowy Dwór	0	1
Suchowola	1	5
Lipsk	1	2
Sztabin	0	4
Goniądz	1	3
Jaświły	0	5
Mońki	2	2
Trzcianne	0	4

¹³ Źródło: www.stat.gov.pl

Źródło: opracowanie własne na podstawie Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 (www.stat.gov.pl)

Istnieje potrzeba tworzenia placówek opieki nad dziećmi do lat 3, czyli żłobków, które w ramach instytucji publicznych praktycznie nie występują na obszarze LGD - Fundusz Biebrzański (poza gminą miejsko – wiejską Dąbrowa Białostocka – 1 placówka). Od 2013r. powstają prywatne miniżłobki – głównie w dużych gminach, tj. Mońki i Dąbrowa Białostocka, jednak koszty uczęszczania dziecka do niepublicznej placówki są wysokie.

Ważną kwestią z punktu widzenia mieszkańców jest organizacja opieki nad dziećmi w wieku przedszkolnym. Zapewnienie opieki jest kluczowe w kontekście wspierania rynku pracy. Kluczowym problemem jest organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży, w tym zapewnienie opieki w czasie ferii zimowych i wakacji. Dlatego istotnym elementem w nowej perspektywie finansowej jest wspieranie działań związanych z poprawą dostępu do opieki przedszkolnej oraz działań związanych z pozaszkolnymi formami edukacji i zagospodarowaniem czasu wolnego. (Źródło: Diagnoza społeczna LGD Fundacja Biebrzańska - Raport z badania, Białystok, 2015).

6. Infrastruktura oświetlenia ulicznego

Uzupełniająca diagnoza obszaru LGD wykazała, iż obecnie stosowana infrastruktura oświetlenia ulicznego jest mało efektywna i kosztowna energetycznie. Z uzyskanych danych z terenu gmin członkowskich wynika, iż zaledwie w kilku z nich (miasto Suchowola, Mońki) stosuje się nowe rozwiązania polegające na wykorzystaniu oświetlenia typu LED, które w chwili obecnej jest najbardziej energooszczędnym źródłem zużywającym znacznie mniej energii elektrycznej niż źródła światła żarowego, sodowego czy rtęciowego.

Z przeprowadzonej analizy wynika, iż według danych z początku 2019 roku na obszarach wiejskich LGD występują w przeważającej mierze lampy rtęciowe, nieco mniej jest lamp sodowych. Występują również lampy żarowe.

Jednostka terytorialna (gmina)	Liczba punktów oświetlenia ulicznego o poszczególnych mocach [szt.]									
	50W	70W	80W	100W	125W	150W	160W	200W	250W	400W
Dąbrowa Białostocka	0	468	0	238	0	0	0	0	0	0
Goniądz	0	67	0	53	398	0	0	0	0	0
Janów	73	503	0	35	0	0	0	0	0	0
Jaświły	0	478	0	100	0	0	0	0	0	0
Korycin	0	368	0	0	0	165	0	0	113	0
Lipsk	0	379	0	11	0	07	0	0	0	0
Mońki	0	427	0	122	0	0	0	0	0	0
Nowy Dwór	0	0	43	0	244	0	0	163	0	0
Suchowola	0	154	0	0	341	4	0	2	95	0
Sztabin	0	0	0	1	473	0	36	0	106	2
Trzcianne	0	80	0	121	343	15	0	0	41	0
	73	2924	43	681	1799	184	36	165	355	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Urzędów Gmin z obszaru LGD.

Obecnie stosowane oświetlenie zawiera toksyczne materiały takie jak rtęć, czy inne metale groźne dla środowiska, dodatkowo jest bardzo energochłonne, nieefektywne energetycznie.

Przybliżone roczne zużycie energii oświetlenia ulicznego na terenie gmin członkowskich w roku 2018 (obszary wiejskie) wyniosło około 1580 MWh (opracowanie własne na podstawie danych z Urzędów Gmin z obszaru LGD). Szacowana roczna emisja CO₂ wyniosła 1229 ton/rok.

Montaż i instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia jest szansą na spadek emisji gazów cieplarnianych poprzez mniejsze zużycie prądu (min. 50% w porównaniu ze stanem przed wymianą oświetlenia), co niewątpliwie przyczyni się do ochrony środowiska i przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Dodatkowo może poprawić stan finansów publicznych gmin umożliwiając skuteczniejszą realizację innych inwestycji, które są kluczowe z punktu widzenia mieszkańców i które znalazły również odzwierciedlenie w zapisach LSR. Działania proekologiczne są istotne z punktu widzenia mieszkańców LGD i bardzo uzasadnione z uwagi na położenie części gmin na obszarze NATURA 2000 i Biebrzańskiego Parku Narodowego (zgodnie z analizą SWOT).

7. Wewnętrzna spójność Obszaru LSR

Obszar objęty Lokalną Strategią Rozwoju LGD - Fundusz Biebrzański charakteryzuje się kilkoma rodzajami wewnętrznej spójności.

Pierwszym z nich jest spójność przyrodnicza, związana z rzeką Biebrzą oraz Biebrzańskim Parkiem Narodowym, co stwarza potencjalne problemy, a jednocześnie daje szanse rozwojowe związane z turystyką, zachowaniem dziedzictwa przyrodniczego oraz aktywnością społeczną w oparciu o zasoby lokalne.

Drugim z nich są tradycje i kultura lokalna - wspólne dla wszystkich gmin wchodzących w skład LGD, mocno związane z historią i wyrosłe z rolniczego charakteru obszaru. Wskazują na to produkty lokalne, tworzone na bazie produkowanych na miejscu płodów rolnych – ser, ziemniak, truskawka itp.

Trzecim rodzajem jest podobna koncepcja rozwoju turystyki, bazująca na małych gospodarstwach agroturystycznych, tradycyjnej kuchni, lokalnych atrakcjach.

Rozdział IV - Analiza SWOT

Analiza SWOT została przeprowadzona podczas spotkań z mieszkańcami oraz grupami roboczymi. Zapisy całego dokumentu podlegały także konsultacjom internetowym. Poszczególne zapisy otrzymanywały punkty **w zakresie od 0 do 6**.

UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE			
POŁOŻENIE/ŚRODOWISKO NATURALNE			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Dobre warunki do rozwoju turystyki/agroturystyki (obszary chronione o międzynarodowym znaczeniu, zwarte kompleksy leśne)	5	Niewystarczająco wykorzystane walory przyrodnicze	4
Potencjał na rozwój rolnictwa ekologicznego	5	Problem z zagospodarowaniem biomasy, pochodzącej z zabiegów ochronnych na terenach bagiennych	4
Walory przyrodnicze o odmiennym charakterze niż terenów przyległych (bagna – lasy);	4	Słabe zainteresowanie pakietami przyrodniczymi programów rolno-środowiskowych,	4
Obszar ochronny posiadający walory o międzynarodowym znaczeniu (Natura 2000);	4	Niski poziom świadomości społecznej w zakresie ochrony środowiska	4
Stosunkowo wysokie walory środowiska przyrodniczego krajobrazu wiejskiego;	4	Niewystarczająco wykorzystane walory przyrodnicze	4
Niskie zanieczyszczenie powietrza;	4	Gospodarka wodno-ściekowa i odpadami (dzikie składowiska odpadów)	3

Atrakcyjne położenie turystyczne	4	Nieefektywna edukacja ekologiczna;	3
Nieskażone grunty	3	Wycinanie przydrożnych drzew i śródpolnych zadrzewień, zanikanie tradycyjnych ogrodów wiejskich i sadów	3
Zwarte kompleksy leśne Puszczy Augustowskiej i Knyszyńskiej	3	Ograniczenia dla niektórych sfer działalności gospodarczej – przemysłu, intensywnego rolnictwa wysokotowarowego	1
Położenie w centrum Europy	1	Ograniczenia przestrzenne i rygory ochronne, wynikające z położenia w obszarze NATURA 2000,	1
Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska	1	Niskie walory przyrodnicze terenów leśnych krajobrazu wiejskiego (monokultury leśne);	1
Funkcjonowanie Związku Komunalnego „Biebrza” – celowej platformy współpracy samorządów gminnych w zakresie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego.	1	Rozdrobniona struktura własności gruntów utrudniająca prowadzenie zabiegów ochronnych;	1
Unikalne ułożenie warstw geologicznych	1	Zanieczyszczenie środowiska terenów wiejskich, wynikające z braku rozwiniętej infrastruktury technicznej ochrony środowiska	1
Mała gęstość zaludnienia	1	Przekształcenia sieci hydrograficznej i degradacja ekosystemów dolin rzecznych wskutek ich odwodnienia	1
Stosunkowo czyste wody powierzchniowe	1		

WALORY KULTUROWE

Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Cykliczne imprezy kulturalne	6	Nieliczni animatorzy tradycji kulturowych;	6
Bogactwo twórczości ludowej	6	Niższe wsparcie dla rozwoju ośrodków kulturowych	6
Tradycyjne umiejętności rzemieślnicze	6	Słaba promocja walorów kulturowych	5
Różnorodność potraw regionalnych;	6	Brak punktów dystrybucji tradycyjnych produktów lokalnych	5
Jeszcze zachowane budownictwo drewniane	5	Pogarszający się stan zabytkowych obiektów architektury drewnianej	5
Aktywne ośrodki rękodzielnicze;	5	Umiejętności rękodzielnicze kultywowane przez osoby starsze, małe zainteresowanie młodzieży;	5
Wielokulturowość	4	Zanik tradycji architektonicznych w budownictwie wiejskim wprowadzanie zunifikowanych form architektonicznych – zapożyczanie miejskich wzorów architektonicznych i urbanistycznych i komponowanie ich do środowiska wiejskiego.	4
Gościnność mieszkańców	1	Zanik tradycyjnej, drewnianej architektury	3

Obecność miejsc kultu religijnego	1		
TURYSTYKA, REKREACJA I SPORT			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Wysokie walory przyrodnicze i krajobrazowe	6	Niski poziom systemu informacji i promocji turystyki	6
Gospodarstwa agroturystyczne,	6	Zły stan infrastruktury komunikacyjnej,	6
Połączenie szlakami turystycznymi z innymi regionami	6	Niska sieć usług gastronomicznych	6
Sieć wewnętrznych szlaków turystycznych,	6	Słabe wyposażenie istniejącej sieci szlaków turystycznych w infrastrukturę turystyczną (wiaty, punkty widokowe, pola kempingowe, kierunkowskazy, tablice informacyjne)	6
Ścieżki przyrodnicze,	6	Brak ścieżek rowerowych,	6
Zróżnicowana oferta pobytowa (turystyka piesza, rowerowa, spływy tratwami, kajakami);	6	Nieliczne ścieżki przyrodnicze,	6
Promocja w TV, prasie, na targach produktu turystycznego;	5	Niedostatecznie rozwinięta baza noclegowa,	5
Zdrowa żywność,	5	Niedostateczna ilość nieskoordynowanych, cyklicznych, specyficznych dla regionu imprez promujących region	5
Istniejące boiska sportowe wybudowane w latach 70-tych,	5	Brak sieci punktów informacji turystycznej	5
Istnieją świetlice wiejskie jako źródło integracji lokalnej	5	Brak typowo regionalnych usług gastronomicznych;	5
Kuchnia regionalna,	4	Niski standard usług agroturystycznych	4
Tradycyjna architektura wiejska	4	Krótki sezon turystyczny	4
Wielość organizacji pozarządowych działających w obszarze sportu i kultury	4	Brak koordynacji pomiędzy gminami odnośnie tworzenia szlaków turystycznych i organizacji imprez plenerowych	4
Zrozumienie dla idei agroturystyki wśród mieszkańców gminy	3	Zmniejszający swoją wartość potencjał turystyczny obszarów poza parkiem narodowym.	4
Wykwalifikowani przewodnicy,	3	Zanikające tradycyjna architektura wiejska,	4
Nowe ORLIKI, „Blisko bisko”, hale sportowe		Nieznajomość języków obcych	4
		Brak istniejących świetlic wiejskich i ich wyposażenia	3
		Brak akwenów wodnych przystosowanych do wykorzystania turystycznego	3
		Nie wszyscy lubią bagna i komary	2
ŚRODOWISKO SPOŁECZNE			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Silne związanie z regionem (starszej i w średnim	6	Ucieczka młodych aktywnych ludzi	6

wieku części społeczeństwa)			
Istnienie wolnych zasobów siły roboczej	6	Patologie	6
Są ludzie, którzy kultywują tradycje i chronią dziedzictwo kulturowe;	6	Brak pozytywnych liderów	6
Wielość i różnorodność organizacji pozarządowych	6	Niekorzystna struktura wiekowa ludności czynnej zawodowo w rolnictwie (u pewnej części postawy pasywne, apatyczne, z brakiem wizji rozwojowej -"strategia przetrwania") Brak wsparcia i rozrywek dla młodzieży	6
Gościnność	4	Niedostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy	6
Wzrastający poziom wykształcenia ponadgimnazjalnego	4	Niewielkie zainteresowanie młodzieży zawodem rolnika	6
Pracowitość mieszkańców regionu	3	Szara strefa rynku pracy	6
		Niska aktywność i świadomość społeczeństwa na temat pozyskiwania funduszy na rozwiązywanie lokalnych problemów.	6
		Wykluczenie społeczne /marginalizacja/	5
		Słabe zaangażowanie w życie publiczne – bierność i postawy roszczeniowe	5
		Brak rozrywek dla młodzieży	5
		Brak realizacji wspólnej dla samorządów długofalowej polityki rozwoju regionu.	4
		Niski poziom integracji społeczeństwa	4
		Niskie wydatki na kulturę fizyczną, oświatę, służbę zdrowia	4
		Niedostateczne zainteresowanie osobami niepełnosprawnymi	4
		Niska świadomość ekologiczna	4
		Brak programów współpracy z organizacjami pozarządowymi wypracowanymi wspólnie z tymi organizacjami;	3
		Brak podstawowej bazy sportowej	2
		Niewykorzystanie możliwości istniejącej bazy lokalowej zamkniętych obiektów publicznych.	2
		Niezorganizowane wewnętrznie wspólnoty lokalne	2
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Rozwinięta sieć dróg publicznych	5	Zły stan infrastruktury drogowej	5

Dobrze rozwijająca się sieć kanalizacyjna w niektórych gminach	4	Słaba infrastruktura teleinformatyczna	5
Są tereny pod inwestycje	3	Brak zorganizowanych systemów odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków – mała ilość gospodarstw podłączonych do oczyszczalni ścieków,	4
Zasoby powierzchni mieszkaniowej do wykorzystania w turystyce, gastronomii i handlu	3	Przestarzałe instalacje grzewcze w budownictwie jednorodzinny / paliwa kopalne/	4
Zasoby gruntów pod budownictwo	1	Słabo rozwinięta baza sportowa-rekreacyjna	4
Wysoki stopień zwodociągowania gmin	1	Zły stan urządzeń melioracyjnych	3
Niezagospodarowane budynki gminne	1		
Wyposażony, wspólny dla regionu system zbiórki i zagospodarowania odpadów	1		
WARUNKI SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI SPOŁECZNO- GOSPODARCZEMU			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Wysoka aktywność samorządów w pozyskiwaniu strukturalnych środków pomocowych	4	Nadmierny ruch tirów	5
Prowadzenie przez gminy inwestycji proekologicznych	4	Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych	5
Działanie jednostek straży pożarnej w Krajowym Systemie Ratownictwa Drogowego	2	Niedostateczne zasoby finansowe dla prowadzenia planowanych inwestycji infrastrukturalnych	4
DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA/ROLNICTWO			
Silne strony	Waga	Słabe strony	Waga
Duży potencjał do rozwoju turystyki/agroturystyki	6	Mała aktywność w podejmowaniu pozarolniczej działalności gospodarczej, zwłaszcza w sektorze MŚP	6
Wysoka jakość produkcji rolniczej /nieskażona żywność/	4	Zanikające dziedzictwo kulturowe	6
Dogodne warunki do rozwoju rolnictwa ekologicznego	3	Niska opłacalność produkcji rolnej	5
Wytwórczość rodzinna	2	Finansowe bariery wspierania rozwoju MŚP	5
		Finansowe bariery wspierające rozwój istniejącej działalności gospodarczej	5
		Rozdrobniona struktura obszarowa gospodarstw rolnych	4
		Słabe, niekonkurencyjne rolnictwo /uwarunkowania środowiskowe/	4
		Słaba siła nabywcza rynku wewnętrznego	3
UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE			
WALORY KULTUROWE			

Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Istnienie miejsc szczególnych pod względem kulturowym	5	Bez środków zewnętrznych, postępujące zniszczenie dorobku kultury materialnej	6
Moda na odmiennosc kulturową	3	Znaczne ograniczenia środków budżetowych przeznaczanych na kulturę	6
Wzrost zainteresowania lokalnej społeczności problematyka „małej ojczyzny”	3	Niski status materialny twórców	5
Aktywność Biebrzańskiego Parku Narodowego w sferze dbania o dobra kultury i ład urbanistyczny.	3		

TURYSTYKA I REKREACJA

Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Współpraca z partnerami zagranicznymi	6	Konkurencja innych regionów	6
Budowa obwodnic i przebudowa trasy S8 oraz innych takich jak E65, trakt carski (przy Biebrzy)	6	Szybszy rozwój bazy turystycznej w sąsiednich LGD	2
Moda na zdrową żywność	4	Biebrza – jako jedynie przejazd pomiędzy Białymstokiem i Augustowem	1
Rosnąca popularność agroturystyki i aktywnych form wypoczynku	4	Utworzenie szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych	1
Wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem w środowisku lokalnym	4		
Wzrost zainteresowania produktami związanymi z twórczością ludową	4		
Rozwój turystyki i niekonwencjonalnych form wypoczynku	3		
Otwarcie granicy na Wschód	3		
Otwarcie nowych przejść granicznych z Białorusią	3		
Wykorzystanie infrastruktury oświatowej jako bazy biwakowej i turystycznej	2		

ŚRODOWISKO SPOŁECZNE

Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Rosnący trend zainteresowania życiem z dala od aglomeracji miejskich	6	Duże zróżnicowanie standardu życia polskich rodzin, szczególnie wiejskich	6
Inicjowanie rozwoju wolontariatu	6	Brak perspektyw dla młodzieży, bezrobocie i rosnąca przestępczość	6
Postęp w dziedzinie medycyny	6	starzenie się społeczności gminy i utrzymywanie się ujemnego salda migracji	6
Korzystne rozwiązania w zakresie zatrudniania osób niepełnosprawnych	5	Emigracja ludności w wieku produkcyjnym.	6
Przywiązanie do tradycyjnych wartości: rodziny, ojczyzny, tradycji	4	Rosnące zagrożenie alkoholizmem i patologiami społecznymi – liberalizm w podchodzeniu do spraw uzależnień	6
Pełniejsze zaspokojenie potrzeb mieszkańców przy podjęciu wspólnych działań jednostek i organizacji pozarządowych działających na rzecz	4	Zbyt wysokie nakłady na pomoc społeczną – pogłębienie się problemu osób uzależnionych od pomocy społecznej	6

pomocy społecznej			
Integracja środowiska wiejskiego w obszarze kultury, sportu	4	Występowanie zjawiska przejmowania negatywnych wzorców i dziedziczenia biedy	6
Budowa Biebrzańskiego Demonstratora Przyrodniczego (BDP)	3	Niska zasobność finansowa społeczeństwa	5
		Malejący przyrost naturalny	4
		Spadek zainteresowań zawodem rolnika	4
		Odływ ludzi wykształconych	3
		Ciągle zmieniające się prawo	1
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA			
Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Duże inwestycje związane z modernizacją dróg krajowych i budową obwodnic	5	Sąsiedztwo Biebrzy czynnikiem utrudniającym tworzenie nowych inwestycji	5
Modernizacja trasy E8	5		
Modernizacja linii kolejowej Białystok - Suwałki	5		
Rozwój systemu gazyfikacji	5		
DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA/ ROLNICTWO			
Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Inwestorzy strategiczni oraz kapitał zagraniczny (joint venture)	5	Wysokie podatki i ubezpieczenia społeczne	5
Promocja produktów rolnych	5	Skomplikowane procedury prowadzenia działalności gospodarczej	5
Możliwość zwiększenia ilości miejsc pracy związanych z budową dróg szybkiego ruchu oraz infrastruktury około drogowej, a tym samym udział firm lokalnych w inwestycjach drogowych	5	Zła polityka rolna Państwa	5
Rozwój specjalizacji produkcji w gospodarstwach indywidualnych	4	Globalizacja i produkcja masowa przyczyniające się do upadku produkcji niskotowarowej	5
Pozarolnicze miejsca pracy na terenach wiejskich (obsługa okołorolnicza, produkcja biomasy, komponentów biopaliw, zalesienia, zadrzewienia, obsługa ruchu turystycznego i inne).	4	Brak inwestorów	5
Rozwój regionalnych (ponad gminnych) rynków hurtowych i giełd towarowych	3	Niska opłacalność produkcji rolniczej związana z niewielką jej skalą - Nierentowność małych gospodarstw	4
Rozwój zespołowych form agrobiznesu (grupy producenckie i marketingowe, spółdzielczość zaopatrzenia i zbytu itp.)	3	Bezrobocie	4
Możliwość (w skali ekonomicznie uzasadnionej) bezpośredniego marketingu płodów rolnych,	3		

zwłaszcza sadowniczych			
WARUNKI SPRZYJAJĄCE ROZWOJOWI SPOŁECZNO- GOSPODARCZEMU			
Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Fundusze pomocowe krajowe i zagraniczne	5	Ubożenie mieszkańców i drobnych gospodarstw rolnych	4
Napływ nowoczesnych technologii	5	Konkurencyjność importowanych produktów żywnościowych	3
Realizacja inwestycji centralnych polegających na budowie dróg, szlaków kolejowych, zbiorników retencyjnych.	4	Brak kredytów preferencyjnych na rozwój i tworzenie nowych miejsc pracy	3
Dostępność do tanich kredytów	2	Negatywne postrzeganie obszarów chronionych jako czynnika ograniczającego rozwój,	3
Utworzenie przejść granicznych z Białorusią	2	Brak wsparcia działań przystosowawczych do europejskiego procesu integracyjnego	3
Wdrażanie koncepcji nowoczesnej polityki regionalnej związanej m. in. z reformami ustrojowymi Państwa - dalszy rozwój samorządności	1	Niedostosowanie środków finansowych do rosnących zadań dla samorządów.	1
Wsparcie działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw w gminach innych niż miejskie, w których udział powierzchni obszarów Natura 2000 jest wyższy od średniej UE	1	Złe prawo budowlane	1
		Niestabilność przepisów prawnych	1
		Duża konkurencyjność sąsiednich samorządów w aplikowaniu o środki z programów operacyjnych	1
		Wysokie oprocentowanie kredytów	1
		Duży fiskalizm i pozapodatkowe duże obciążenia działalności gospodarczej	1
		Niewystarczające środki na zadania administracji rządowej i wojewódzkiej.	1
POŁOŻENIE/ ŚRODOWISKO NATURALNE			
Szanse	Waga	Zagrożenia	Waga
Zaawansowane inwestycje proekologiczne	5	Ograniczenia w rozwoju spowodowane położeniem w obszarze Natura 2000	1
Większe dbanie o ochronę środowiska i mienie samorządowe oraz wzrost zainteresowania „zdrową żywnością” i zdrowym trybem życia	5	Podlasie stanie się skansenem Polski co utrwali określenie polska B	1
Zainteresowanie odnawialnymi źródłami energii	5	Zbyt wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii	1
Korzystne położenie geograficzne w stosunku do dużych aglomeracji	4	Wzrost natężenia ruchu	1
Programy wspierające rozwój obszarów położonych w obrębie sieci Natura 2000 i w Biebrzańskim Parku Narodowym	4	Intensyfikacja rolnictwa	1

Trwałe wpisanie w priorytety polityki UE zagadnień ochrony środowiska przyrodniczego	1		

Rozdział V- Cele i wskaźniki

Proces formułowania celów

Cele strategii zostały zdefiniowane na podstawie zebranych informacji o potrzebach i problemach mieszkańców obszaru zdiagnozowanych podczas badań internetowych, na warsztatach w gminach (na których definiowana była analiza SWOT) oraz na podstawie badań kwestionariuszowych liderów lokalnych oraz na podstawie badań fokusowych w zdiagnozowanych grupach – osoby starsze, osoby z niepełnosprawnością, rolnicy i przedsiębiorcy. Powołana Grupa Robocza dokonała analizy zdefiniowanych problemów oraz zestawiała je z danymi statystycznymi oraz analizą SWOT, na tej podstawie zostały określone problemy a na ich podstawie zdefiniowane cele ogólne i cele szczegółowe strategii. W kolejnej fazie problemy i cele zostały przedstawione grupom branżowym (przedsiębiorczość i rynek pracy; polityka społeczna; turystyka i produkt lokalny), które miały możliwość doprecyzowania zapisów pod kontem szczegółowych kwestii istotnych z punktu widzenia poszczególnych branż. Określone w ten sposób cele zostały poddane konsultacjom w trakcie spotkań w gminach oraz spotkań z samorządowcami. Kolejnym etapem było sformułowanie celów szczegółowych i przedsięwzięć w oparciu o wcześniej określone problemy a także typy projektów możliwe do realizacji w formule RLKS w Województwie Podlaskim. Poszczególne przedsięwzięcia zostały przyporządkowane celom szczegółowym oraz pogrupowane zgodnie z wytycznymi. Do każdego z przedsięwzięć zostały określone rezultaty i wskaźniki na podstawie informacji zebranych w poszczególnych gminach dotyczących potrzeb i możliwości realizacji konkretnych projektów przez projektodawców wywodzących się z sektora publicznego, społecznego i prywatnego. Na etapie formułowania przedsięwzięć przyjęto także założenie, iż kluczową kwestią jest szerokie włączenie partnerów spoza sektora finansów publicznych w realizację strategii, stąd też założono, iż kwestią horyzontalną istotną z punktu widzenia każdego zdefiniowanego celu jest włączenie sektorów społecznego oraz prywatnego w realizację przedsięwzięć.

LSR zakłada realizację operacji w pełni lub częściowo realizowanych przez partnerów społecznych lub organizacje pozarządowe na poziomie 35% budżetu LSR pochodzącego ze środków EFS i EFRR do roku 2018 i 50% do roku 2023, zgodnie z kryterium konkursu. Wskaźnik realizacji operacji przez partnerów społecznych i organizacje pozarządowe będzie monitorowany raz w roku.

Misja

Lokalna Grupa Działania - Fundusz Biebrzański jest partnerstwem wspólnot samorządowych prowadzących współpracę międzysektorową instytucji samorządowych, pozarządowych, osób prawnych i partnerów gospodarczych oraz mieszkańców obszaru, której celem jest rozwój regionu poprzez pobudzenie aktywności społecznej, gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, infrastruktury oraz poprawę życia wszystkich mieszkańców w oparciu o lokalną kulturę, tradycję oraz potencjał przyrodniczy.

Wizja

Obszar LGD - Fundusz Biebrzański jest obszarem o rozwiniętej infrastrukturze gospodarczej, społecznej, komunalnej, kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej z zachowaniem zabytków kultury i dziedzictwa historycznego oraz przyrodniczego.

Tworzone przez aktywnych mieszkańców przedsiębiorstwa bazują na lokalnych zasobach i potencjale, tworząc miejsca pracy.

Zorganizowane społeczności lokalne działają na rzecz dobra wspólnego, podnoszenia jakości życia, bezpieczeństwa i czystego środowiska. LGD - Fundusz Biebrzański współpracuje z innymi obszarami i podmiotami na rzecz promocji regionu i lokalnych produktów. LGD inicjuje współpracę transgraniczną z wykorzystaniem potencjału lokalnego.

Cel główny - Wzrost potencjału społeczno – gospodarczego obszaru LGD - Fundusz Biebrzański z poszanowaniem dziedzictwa historyczno – przyrodniczego.

Obszary strategii

Rozwój infrastruktury (cel 1)	Wysoki poziom edukacji (cel 4)
Integracja społeczna i zawodowa mieszkańców (cel 2 i 3)	Tożsamość lokalna (cel 5)

Cel główny 1: Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.

Cele szczegółowe do celu 1

- 1.2 Poprawa jakości infrastruktury społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i oświetleniowej
  - P 1.2.1 Infrastruktura społeczna (EFRR) – projekty z zakresu infrastruktury społecznej, typ projektu 8, działanie 8.6 SZOOP RPO WP.
  - P 1.2.2 Rewitalizacja na poziomie lokalnym (EFRR) – rewitalizacja małej skali, typ projektu 9, działanie 8.6 SZOOP RPO WP.
  - P 1.2.3 Infrastruktura dziedzictwa kulturowego (EFRR) – projekty dotyczące dziedzictwa kulturowego, typ projektu 7, działanie 8.6 SZOOP RPO WP
  - P 1.2.4 Infrastruktura edukacyjna (EFRR) – inwestycje w infrastrukturę wychowania przedszkolnego, typ projektu 10, działanie 8.6 SZOOP RPO WP
  - P 1.2.5 Infrastruktura oświetleniowa (EFRR) – montaż/instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia w gminach lub obiektach użyteczności publicznej oraz systemy sterowania oświetleniem (ulicznym), typ projektu 11, działanie 8.6 SZOOP RPO WP
- 1.3 Poprawa spójności terytorialnej, bezpieczeństwa, estetyki przestrzeni i dziedzictwa kulturowego
  - P 1.3.1 Mała infrastruktura (Leader)

Cel główny 2: Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą.

Cele szczegółowe do celu 2:

- 2.1 Zwiększenie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji zawodowych mieszkańców obszaru LGD
  - P 2.1.1 Tworzenie mikroprzedsiębiorstw – dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (EFS) – bezzwrotne wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej – typ projektu 3, działanie 9.1 SZOOP RPO WP

Zgodnie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego dla realizacji Celu 2 LSR przewidziano wskaźnik rezultatu - liczba osób pracujących 6 miesięcy po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) o wartości docelowej (2023) 35%.

- 2.2 Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększenie liczby miejsc pracy
  - P 2.2.1 Wsparcie przedsiębiorczości; nowe miejsca pracy (Leader)
  - P 2.2.2 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (Leader)

Cel główny 3: Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.

Cele szczegółowe do celu 3:

- 3.1 Poprawa integracji społecznej obszaru LGD

P3.1.1 Aktywna integracja społeczna (EFS) – Programy Aktywności Lokalnej – wsparcie skierowane do środowisk zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – typy projektów 6a, 6b, 6c, 6d, działanie 9.1 SZOOP RPO WP; Usługi reintegracji społeczno – zawodowej skierowanej do osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym świadczone przez CIS i KIS – typy projektów 7a i 7b, działanie 9.1 SZOOP RPO WP; Usługi na rzecz wsparcia zatrudnienia i rehabilitacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami w ramach W TZ – typ projektu 8b, działanie 9.1 SZOOP RPO WP.

P3.1.2 Wsparcie rodziny i środowiska (EFS) – działania skierowane do rodzin, w tym rodzin przeżywających trudności opiekuńczo- wychowawcze, dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym – typy projektów 10a i 10b, działanie 9.1 SZOOP RPO WP

3.2 Zwiększenie dostępu do usług społecznych

P3.2.1 Rozwój Usług Społecznych (EFS) – wsparcie usług opiekuńczych dla osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu oraz usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami świadczonych w lokalnej społeczności – typy projektów 9a, 9b, 9c, 9d, 9e, działanie 9.1 SZOOP RPO WP

Zgodnie z Regionalnym Programem Operacyjnym Województwa Podlaskiego dla realizacji Celu 3 LSR przewidziano wskaźnik rezultatu – liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym poszukujących pracy po opuszczeniu programu o wartości docelowej (2023) – 40%.

Cel główny 4: Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański

Cel szczegółowy do celu 4:

4.1 Zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych).

P4.1.1 Wysoka jakość edukacji przedszkolnej (EFS) – zapewnienie większej dostępności wysokiej jakości edukacji przedszkolnej – typy projektów 4a, 4b, 4c, 4d, 4e, 4f, działanie 9.1 SZOOP RPO WP

P4.1.2 Mała szkoła - centrum nauki i aktywności (EFS) – wsparcie małych szkół kształcenia ogólnego na obszarach objętych realizacją LSR – typy projektów 5a, 5b, 5c, 5d, 5e działanie 9.1 SZOOP RPO WP.

Cel główny 5: Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.

Cele szczegółowe do celu 5:

5. 1 Wzrost aktywności społecznej i kultywowanie dziedzictwa obszaru LGD

P5.1.1 Aktywne społeczności lokalne (Leader)

P5.1.2 Lokalne dziedzictwo kulturowe (Leader)

P5.1.3 Projekty współpracy LGD (Leader)

P5.1.4 Realizacja LSR i aktywizacja społeczności lokalnych

5.2 Rozwój potencjału gospodarczego społeczności poprzez produkty lokalne i rynki zbytu

P5.2.1 Produkty lokalne i lokalne rynki zbytu (Leader)

Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania oraz zgodność celów, z celami programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Cel ogólny strategii	Źródła finansowania	Cel programu
Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego; RPO WP; Działanie 8.6; Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 6 – Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami. Zgodność z celem działania LEADER (EFRROW) – cel szczegółowy 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”
Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą.	Europejski Fundusz Społeczny; RPO WP; Działanie 9.1; Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich	Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 8 – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników Zgodność z celem działania LEADER (EFRROW) – cel szczegółowy 6A „ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy”
Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.	Europejski Fundusz Społeczny; RPO WP; Działanie 9.1;	Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 9 – Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.
Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański	Europejski Fundusz Społeczny; RPO WP; Działanie 9.1;	Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 10 – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie
Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.	Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich Działanie Leader, Europejski Fundusz	Zgodność z celem działania LEADER (EFRROW) – cel szczegółowy 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” oraz cel szczegółowy 6A „ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia

	Społeczny	miejsc pracy” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”

1.0	CEL OGÓLNY 1	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.				
1.2	CELE SZCZEGÓŁOWE	1.2 Poprawa jakości infrastruktury społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i oświateniowej				
1.3		1.3 Poprawa spójności terytorialnej, bezpieczeństwa, estetyki przestrzeni i dziedzictwa kulturowego				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W1.0		Odsetek mieszkańców obszaru LGD - Fundusz Biebrzański deklarujących poprawę jakości ich życia.	%	0	30	Badania ankietowe kwestionariuszowe oraz CATI.
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
w1.2.1		Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	odwiedziny/rok	0	150	Ankieta monitorująca
w1.2.2		Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	Osoby	0	200	Ankieta monitorująca
w1.2.3		Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach wiejskich	m2	0	38 000	Ankieta monitorująca

1.1.3.1	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej		Osoby	0	10 000	Ankieta monitorująca			
Przedsięwzięcia			Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
					nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2015	Wartość końcowa 2023	Źródło danych/sposób pomiaru
1.2.1	P 1.2.1 Infrastruktura społeczna (EFRR)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	-Liczba wybudowanych/ przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej - Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Szt. Szt.	0 0	1 1	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca	
1.2.2	P 1.2.2 Rewitalizacja na poziomie lokalnym (EFRR)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	-Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów -Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	ha Szt.	0 0	7 28	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca	
1.2.3	P 1.2.3 Infrastruktura dziedzictwa kulturowego (EFRR)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	-Liczba zabytków nieruchomych /ruchomych objętych wsparciem -Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	Szt. Szt.	0 0	11 1	Umowa o dofinansowanie/ Ankieta monitorująca	
1.2.4	P 1.2.4 Infrastruktura edukacyjna (EFRR)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	- Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej -Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Szt. Szt.	0 0	5 5	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca	

1.2.5	P 1.2.5 Infrastruktura oświetleniowa (EFRR)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	-Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	Szt.	0	2315	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca
1.3.1	P 1.3.1 Mała infrastruktura (Leader)	Społeczność lokalna zamieszkująca obszar objęty LSR	konkurs	- Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	Szt.	0	30	Umowy o przyznaniu pomocy / Ankieta monitorująca
SUMA								

2.0	CEL OGÓLNY 2	Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą.					
2.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	2.1 Zwiększenie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji zawodowych mieszkańców obszaru LGD					
2.2		2.2 Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększenie liczby miejsc pracy					
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	
W2.0		Liczba nowopowstałych miejsc pracy	Szt.	0	91	Badania ankietowe	
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru	

W 2.1.1	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych ze EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej		Szt.	0	24	Ankieta monitorująca		
W 2.2.1	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)		Szt.	0	71	Ankieta monitorująca		
			Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2015	Wartość końcowa 2023	Źródło danych/sposób pomiaru
Przedsięwzięcia	Grupy docelowe							
P2.1.1	P2.1.1 Tworzenie mikroprzedsiębiorstw - dotacje na podjęcie działalności gospodarczej (EFS)	Mieszkańcy obszaru LGD od 30 roku życia, bezrobotne, poszukujące pracy i nieaktywne zawodowo, znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy tj osoby starsze po 50 roku życia, kobiety oraz osoby z niepełnosprawnością, osoby długotrwale bezrobotne oraz osoby o niskich kwalifikacjach	konkurs	- Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Osoby	0	24	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca
P2.2.1	P2.2.1 Wsparcie przedsiębiorczości; nowe miejsca pracy	Przedsiębiorcy z obszaru LGD	konkurs	- Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Szt.	0	15	Umowa o przyznaniu pomocy / Ankieta

	(Leader)							monitorująca
P2.2.2	Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (Leader)	Mieszkańcy obszaru LGD	konkurs	- Liczba operacji polegająca na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Szt.	0	48	Umowa o przyznaniu pomocy / Ankieta monitorująca
SUMA								

3.0	CEL OGÓLNY 3	Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.						
3.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	3.1 Poprawa integracji społecznej obszaru LGD						
3.2		3.2 Zwiększenie dostępu do usług społecznych						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W3.0	Liczba mieszkańców LGD objętych programami aktywnej integracji		Osoby	0	230	Ankieta monitorująca		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru		
W 3.1.1	Liczba mieszkańców LGD objętych programami aktywnej integracji		Osoby	0	230	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca		
W 3.1.2	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)		Osoby	0	27	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca		

W 3.1.3	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu		Szt.	0	13	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca		
W 3.2.1	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu		Szt.	0	92	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu				
				nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2015	Wartość końcowa 2023	Źródło danych/sposób pomiaru
P3.1.1.	P3.1.1 Aktywna integracja społeczna (EFS)	osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	Konkurs,	- Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoby	0	320	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca
				- Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	Osoby	0	55	
P3.1.2	P3.1.2 Wsparcie rodziny i środowiska (EFS)	osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	konkurs	-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	Osoby	0	70	Umowy o dofinansowanie / Ankieta monitorująca
P3.2.1	P3.2.1 Rozwój Usług Społecznych (EFS)	osoby lub rodziny zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem	konkurs	-Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	Osoby	0	99	Umowy o dofinansowanie / Ankieta

		społecznym							monitorująca
SUMA									

4.0	CEL OGÓLNY 4	Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański							
4.1	CEL SZCZEGÓŁOWY	4.1 Zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych).							
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru			
W4.0	Liczba dzieci i młodzieży z obszaru LGD, które skorzystały ze wsparcia w programie		Osoby	0	1236	Ankiety monitorujące			
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru			
W 4.1.1	Liczba szkół, w których pracownice przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych		Szt.	0	4	Umowa dofinansowanie / Ankieta monitorująca			
W 4.1.2	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu		Osoby	0	554	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca			
W 4.1.3	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych		Szt.	0	7	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca			
W 4.1.4	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu		Osoby	0	57	Umowa o dofinansowanie / Ankieta monitorująca			
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji	Wskaźniki produktu					

			(konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2015	Wartość końcowa 2023	Źródło danych/sposób pomiaru
P4.1.1	P4.1.1 Wysoka jakość edukacji przedszkolnej (EFS)	Dzieci w wieku przedszkolnym	Konkurs	- Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	Osoby	0	682	Umowy o dofinansowanie / Ankiety monitorująca
				- Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Szt.	0	16	
P4.1.2	P4.1.2 Mała szkoła-centrum nauki i aktywności (EFS)	Uczniowie szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne Nauczyciele zatrudnieni w szkołach i placówkach prowadzących kształcenie ogólne	konkurs	- Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	Szt.	0	7	Umowy o dofinansowanie / Ankiety monitorujące
				- Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	Osoby	0	57	
				- Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	Osoby	0	45	
				- Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	Osoby	0	554	
				- Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie	Szt.	0	4	
SUMA								

5.0	CEL OGÓLNY 5	Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.				
5.1		5.1 Wzrost aktywności społecznej i kultywowanie dziedzictwa obszaru LGD				
5.2	CELE SZCZEGÓŁOWE	5.2 Rozwój potencjału gospodarczego społeczności poprzez produkty lokalne i rynki zbytu				
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W5.0	Liczba inicjatyw zrealizowanych na rzecz rozwoju społeczności lokalnych		Szt.	0	59	Dokumentacja własna, umowy z beneficjentami
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	stan początkowy 2015 rok	plan 2023 rok	Źródło danych/sposób pomiaru
W 5.1.1	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa lub szkoleń w zakresie ubiegania się o wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD		Osoby	0	100	Umowy o dofinansowanie / przyznanie pomocy, karty doradztwa
W 5.1.2	Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych		Osoby	0	110	Listy obecności
W 5.1.3	Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD		Osoby	0	100	Badania ankietowe
W 5.1.5	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: -przyrodnicze -kulturowe -historyczne -turystyczne -produkty lokalne		Szt.	0	15	Umowy o powierzenie grantów, sprawozdania

W 5.1.6	Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: -przedsiębiorcy -grupy defaworyzowane (określone w LSR) -młodzież -turyści -inne		Szt.	0	2			Podpisane umowy,
W 5.1.7	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby: -przyrodnicze -kulturowe -historyczne -turystyczne -produkty lokalne		Szt.	0	2			Podpisane umowy
			Wskaźniki produktu					
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	nazwa	Jednostka miary	Wartość początkowa 2015	Wartość końcowa 2023	Źródło danych/sposób pomiaru
P5.1.1	P5.1.1 Aktywne społeczności lokalne (Leader)	Mieszkańcy obszaru LGD, organizacje pozarządowe, J.S.T., instytucje kultury	projekt grantowy	-Liczba uczestników projektów	Osoby	0	1148	Umowy o powierzenie grantów, sprawozdania
				-Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia	Szt.	0	16	
				-Liczba wspartych projektów	Szt.	0	16	
P5.1.2	P5.1.2 Lokalne dziedzictwo kulturowe (Leader)	Mieszkańcy obszaru LGD, organizacje pozarządowe, J.S.T., instytucje kultury	projekt grantowy	-Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Szt.	0	6	Umowy o powierzenie grantów,
				-Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia	Szt.	0	15	

				-Liczba inicjatyw związanych z zachowaniem dziedzictwa	Szt.	0	17	sprawozdania
P5.1.3	P5.1.3 Projekty współpracy LGD (Leader)	LGD	Projekt współpracy	-Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	Szt.	0	2	Dokumentacja projektowa, Umowa współpracy
				-Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Szt.	0	2	
P5.1.4	P5.1.4 Realizacja LSR i aktywizacja społeczności lokalnych	Biuro i organy LGD, mieszkańcy i podmioty z obszaru LSR	Aktywizacja i koszty bieżące	-Liczba szkoleń dla pracowników LGD	Szt.	0	11	Listy obecności Umowy o dofinansowanie Karty doradztwa
				-Liczba szkoleń dla organów LGD	Szt.	0	4	
				-Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	Szt.	0	60	
				-Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	Szt.	0	11	
				-Liczba szkoleń	Szt.	0	12	
				-Liczba wizyt studyjnych	Szt.	0	3	
				-Liczba konferencji	Szt.	0	3	
				-Liczba publikacji	Szt.	0	2	
P5.2.1	P5.2.1 Produkty lokalne i lokalne rynki zbytu (Leader)	J.S.T., instytucje kultury, ngo	konkurs	-Liczba wydarzeń promocyjnych obszaru objętego LSR w tym produkty lokalne	Szt.	0	13	Umowy o przyznaniu pomocy / Ankiety monitorujące

SUMA

Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

I Obszar infrastruktura

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno - ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Występujące na obszarze LGD deficyty związane z niską jakością oraz ograniczoną dostępnością infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej	1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej,	1.2 Poprawa	P 1.2.1 Infrastruktura społeczna (EFRR)	Liczba wybudowanych/przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	Typ projektu 8 - nie dotyczy	Niwelowanie różnic w dostępie do infrastruktury społecznej zwłaszcza dla osób z niepełno sprawnościami Tworzenie warunków do samodzielnego funkcjonowania osób	Zaangażowanie beneficjentów – Osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska oraz dostępnością infrastruktury dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami; a także występowanie obszarów wymagających poprawy estetyki i bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej wpływają na niską jakość życia mieszkańców.	sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.	jakości infrastruktury społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i oświatowej	P 1.2.2 Rewitalizacja na poziomie lokalnym (EFRR)	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	Przywrócenie funkcji społeczno – gospodarczych rewitalizowanych obszarów w ramach LGD Ograniczenie negatywnych zjawisk społeczno – gospodarczych oraz poprawa bezpieczeństwa rewitalizowanych obszarów	Zaangażowanie beneficjentów – Osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
			P 1.2.3 Infrastruktura dziedzictwa kulturowego (EFRR)	Liczba zabytków nieruchomych / ruchomych objętych wsparciem Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	Zachowanie cennych zabytków oraz obiektów historycznych	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań.
			P 1.2.4 – Infrastruktura edukacyjna (EFRR)	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej Liczba obiektów	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki	Podniesienie jakości edukacji na obszarach wiejskich	Zaangażowanie partnerów społecznych Zaangażowanie

				dostosowanych do potrzeb osób z niepełno sprawnościami	nad dziećmi lub infrastrukturą edukacyjną		mieszkańców
			P 1.2.5 Infrastruktura oświetlenia (EFRR)	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	Typ projektu 11 - nie dotyczy	Działania proekologiczne Zmniejszenie zużycia energii elektrycznej	Zaangażowanie sektora publicznego
		1.3 Poprawa spójności terytorialnej, bezpieczeństwa, estetyki przestrzeni i dziedzictwa kulturowego	P1.3.1 Mała infrastruktura (Leader)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	Liczba osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	Wzrost atrakcyjności turystycznej regionu Poprawa jakości życia mieszkańców oraz większa aktywność społeczno – kulturalna mieszkańców	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań.

II Obszar przedsiębiorczość i rynek pracy

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno - ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników

Niewystarczająca ilość miejsc pracy w istniejących przedsiębiorstwach oraz niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców LGD powodujący niedostateczną ilość nowych przedsiębiorstw i inicjatyw gospodarczych na obszarze LGD.	2. Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości i mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą.	2.1 Zwiększenie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji zawodowych mieszkańców w obszarze LGD	P 2.1.1 Tworzenie mikroprzedsiębiorstw - dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (EFS)	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych ze EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Większa aktywność zawodowa mieszkańców Większa dostępność miejsc pracy	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań. Zaangażowanie beneficjentów ostatecznych projektów
		2.2 Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększenie liczby miejsc pracy	P 2.2.1 Wsparcie przedsiębiorczości; nowe miejsca pracy (Leader)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Wyższe kwalifikacje zawodowe mieszkańców odpowiadające potrzebom lokalnemu rynku pracy.	Zaangażowanie beneficjentów – Osób zagrożonych wykluczeniem społecznym Dostępność środków finansowych gwarantujących wkład własny do realizowanych przedsięwzięć
		P 2.2.2 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (Leader)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Liczba utworzonych miejsc pracy (ogółem)	Większa aktywność zawodowa mieszkańców	Zaangażowanie beneficjentów ostatecznych projektów	

III Obszar integracja społeczna

Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczno - ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Znaczny odsetek osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym na obszarze LGD oraz niska aktywność	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,	3.1 Poprawa integracji społecznej obszaru LGD	P 3.1.1 Aktywna integracja społeczna (EFS)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie Liczba osób z niepełno sprawnościami objętych wsparciem w programie	Liczba mieszkańców LGD objętych programami aktywnej integracji Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Zmniejszenie barier ograniczających aktywność społeczną i zawodową osób w niekorzystnej sytuacji zwłaszcza zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym Zmniejszenie zależności osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym od instytucji pomocowych Wyższe kompetencje społeczne i zawodowe osób w niekorzystnej sytuacji w tym zagrożonych	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań. Zaangażowanie beneficjentów ostatecznych projektów

społeczna a w konsekwencji zawodowa części mieszkańców w obszarze skutkująca biernością na rynku pracy, długotrwałym bezrobociem oraz koniecznością wsparcia przez system opieki społecznej. Niska aktywność społeczna mieszkańców w objawiająca się deficytami w obrębie partycypacji i społecznej oraz	zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji					ubóstwem i wykluczeniem społecznym	
			P3.1.2 Wsparcie rodziny i środowiska (EFS)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	Większa dostępność usług wspierających rodziny i środowiska zagrożone wykluczeniem społecznym	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań. Zaangażowanie beneficjentów ostatecznych projektów
		3.2 Zwiększenie dostępu do usług społecznych	P3.2.1 Rozwój Usług społecznych (EFS)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	Większy dostęp do rynku pracy osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w tym sektora administracji publicznej np. otwartość na stosowanie klauzul społecznych

działalności sektora społecznego w tym organizacji pozarządowych							

IV Obszar edukacja

Zidentyfikowane problemy/wyzwania społeczno-ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Potrzeba dalszych działań na rzecz wyrównywania	4. Wyrównanie	4.1 Zwiększenie dostępności,	P4.1.1 Wysoka jakość edukacji przedszkolnej (EFS)	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	Typ projektu 4 - nie dotyczy	Większa powszechność edukacji przedszkolnej dostosowanej do indywidualnych potrzeb dzieci w tym dzieci niepełnosprawnych; nastawionej na rozwój kompetencji kluczowych w szczególności z uwzględnieniem konieczności	Zaangażowanie sektora publicznego

szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z obszaru LGD w szczególności dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz dzieci z niepełnosprawnością.	szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański.	różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych)				wyrównania szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich.	
			P4.1.2 Mała szkoła-centrum nauki i aktywności (EFS)	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie Liczba szkół, których	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	Atrakcyjna oferta edukacyjna szkół nastawiona na rozwój kompetencji kluczowych uczniów, ukierunkowana na indywidualną pracę z uczniami oraz ich specjalne potrzeby w szczególności potrzeby uczniów z niepełnosprawnościami	Zaangażowanie sektora publicznego

				pracownie przedmiotowe zostały wyposażone w programie			

V Obszar rozwój lokalny

Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczno - ekonomiczne	Cel ogólny	Cele szczegółowe	Planowane przedsięwzięcia	Produkty	Rezultaty	Oddziaływanie	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wskaźników
Niskie wykorzystanie walorów przyrodniczych, kulturowych i tradycji lokalnej w celu promocji obszaru, tworzenia	5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo	5.1 Wzrost aktywności społecznej i kultywowanie dziedzictwa obszaru LGD	P5.1.1 Aktywne społeczności lokalne (Leader)	Liczba uczestników projektów Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia Liczba wspartych projektów	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	Większa aktywność społeczna mieszkańców w tym zwiększenie liczby działających na obszarze LGD organizacji pozarządowych oraz większa ich aktywność	Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań. Zaangażowanie beneficjentów ostatecznych projektów

produktów lokalnych oraz poszukiwania nowych rynków zbytu dla produktów lokalnych. Deficyty w obszarze infrastruktury turystycznej związanej z rzeką Biebrzą oraz pozostałymi walorami przyrodniczymi obszaru.	kulturowe.		P5.1.2 Lokalne dziedzictwo kulturowe (Leader)	Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia Liczba inicjatyw związanych z zachowaniem dziedzictwa Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	Zachowanie dziedzictwa kulturowego Większa dostępność instytucji kultury dla mieszkańców	Zaangażowanie sektora publicznego
			P5.1.3 Projekty współpracy LGD (Leader)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	Liczba projektów współpracy wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: przedsiębiorcy, grupy de faworyzowane określone w LSR, młodzież, turyści, inne	Większa liczba inicjatyw partnerskich i międzynarodowych Nawiązanie i/lub rozwijanie współpracy z partnerami międzynarodowymi	Otwartość na współpracę międzynarodową; kompetencje we współpracy międzynarodowej
			P5.1.4 Realizacja LSR i aktywizacja	Liczba szkoleń dla pracowników LGD Liczba szkoleń dla organów LGD	Liczba osób, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa lub szkoleń w zakresie ubiegania się o	Zwiększenie wiedzy mieszkańców LGD na temat	Zaangażowanie społeczności lokalnej w

			społeczności lokalnych	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami Liczba szkoleń Liczba wizyt studyjnych Liczba konferencji Liczba publikacji	wsparcie na realizację LSR, świadczonego w biurze LGD Liczba osób uczestniczących w spotkaniach informacyjno – konsultacyjnych Liczba osób zadowolonych ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	realizacji LSR	realizację LSR
		5.2 Rozwój potencjału gospodarczego społeczności poprzez produkty lokalne i rynki zbytu	P5.2.1 Produkty lokalne i lokalne rynki zbytu (Leader)	Liczba wydarzeń promocyjnych obszaru objętego LSR w tym produkty lokalne	nie dotyczy	Większa ilość produktów lokalnych oraz większa dostępność produktów lokalnych dla mieszkańców Promocja obszaru z wykorzystaniem lokalnej tradycji zasobów przyrodniczych i kulturowych oraz produktów lokalnych	Rozwiązania prawne sprzyjające sprzedaży produktów lokalnych Zaangażowanie mieszkańców LGD Zaangażowanie poszczególnych sektorów w komplementarność działań Dostępność środków finansowych z

							innych źródeł stanowiących wkład własny do projektów realizowanych przez sektor społeczny i prywatny

Rozdział VI - Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Sposób wyboru i oceny operacji jest szczegółowo opisany w Procedurze wyboru operacji w ramach wdrażania wielofunduszowych LSR 2014-2020. Procedury zawierają Regulamin rady LGD, procedury warunków naboru wniosków, procedurę ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji, karty oceny wniosku i operacji, wzory kart (ustalania kworum, deklaracje bezstronności, rejestr interesu członków rady, karty wyników głosowania, wzór protestu, procedury przekazywania dokumentów do SW, wzory niezbędnych zestawień itp.)

Kryteria wyboru operacji zostały wypracowane przez grupy robocze, pracujące nad LSR i wynikają z uwarunkowań lokalnych oraz wyznaczonych celów. Procedury związane z wyborem operacji realizowanych w ramach LSR, w tym kryteria wyboru zostały również poddane konsultacjom internetowym z możliwością zgłaszania uwag. W wyznaczonym terminie wpłynął jeden formularz uwag dotyczący kryteriów i procedur wyboru z 12 propozycjami zmian. Uwzględniono 7 z nich, w tym dotyczące kryteriów wyboru.

Kryteria zostały opracowane w rozbiciu na cztery grupy:

1. Kryteria obligatoryjne w odniesieniu do naborów i realizowanych typów operacji w ramach PROW;
2. Kryteria obligatoryjne w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie operacji finansowanych ze środków EFRR;
3. Kryteria obligatoryjne w odniesieniu do naborów ogłaszanych w zakresie operacji finansowanych ze środków EFS;

Kryteria dla **PROW** premiąją korzystanie z doradztwa LGD, wpływ operacji na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru LGD, innowacyjność, oddziaływanie na grupę defaworyzowaną zidentyfikowaną w LSR, komplementarność projektów z innymi projektami, zintegrowanie, tworzenie dodatkowych nowych miejsc pracy oraz realizację operacji w miejscowościach zamieszkałych przez mniej niż 5 tys. mieszkańców.

Kryteria dla **EFRR** premiąją realizację operacji przez partnerów społecznych i organizacje pozarządowe, korzystanie z doradztwa LGD, wpływ na poprawę atrakcyjności turystycznej obszaru LGD, oddziaływanie operacji na grupę defaworyzowaną w LSR, wysokość wkładu własnego wnioskodawcy, komplementarność projektu z innymi projektami, zintegrowanie oraz realizację poprzez operacje celów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego.

Kryteria dla **EFS** premiąją realizację operacji przez partnerów społecznych i organizacje pozarządowe, korzystanie z doradztwa LGD, oddziaływanie operacji na grupę defaworyzowaną w LSR, wysokość wkładu własnego wnioskodawcy, zintegrowanie oraz powstawanie dodatkowych nowych miejsc pracy.

Szczegółowe opisy kryteriów znajdują się w procedurze ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji przyjętej przez Walne Zebranie Członków.

Dodatkowa tabela kryteriów została opracowana dla projektów grantowych. W tym działaniu premiiowane będzie zaangażowanie społeczne, wpływ na społeczność lokalną, wysokość wkładu własnego wnioskodawcy, wpływ grantu na kondycje wnioskodawcy oraz korzystanie z doradztwa LGD.

Procedury wraz z kryteriami, tabelami oceny operacji i pozostałymi regulacjami zostaną upublicznione na stronie internetowej LGD, będą przedstawiane na seminariach informacyjnych oraz dostępne w biurze LGD. Wszystkie procedury są zgodne z przepisami ogólnymi obowiązującymi dla RLKS.

Uszczegółowienie warunków przyznania pomocy dla przedsięwzięć zawartych w LSR:

1. P2.2.2 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (Leader) - w ramach LSR planuje się udzielać premii w stałej wysokości wynoszącej 60 tys. zł na operację. Wysokość przyznawanej premii nie została uzależniona od rodzaju prowadzonej działalności gospodarczej.

W przypadku pozostałych przedsięwzięć zasady udzielania wsparcia muszą być zgodne z założeniami i wymogami poszczególnych EFSI. LGD może wprowadzać dodatkowe warunki udzielenia wsparcia, które zostaną zamieszczone w dokumentacji konkursowej dla poszczególnych naborów wniosków.

Rozdział VII - Plan Działania

Zaproponowany plan działania odpowiada na potrzeby społeczności lokalnej obszaru LGD szczególnie w zakresie realizowania poszczególnych celów zdefiniowanych w strategii. W związku z tym, iż okres przejściowy, w którym nie są realizowane żadne przedsięwzięcia się wydłuża – koniecznym jest jak najszybsze uruchomienie działań, zmierzających do rozwiązywania głównych problemów zdefiniowanych w strategii i realizowania elementu misji LGD jakim jest **rozwój regionu poprzez pobudzenie aktywności społecznej, gospodarczej, rozwój przedsiębiorczości, infrastruktury oraz poprawę życia wszystkich mieszkańców.**

Na etapie konstruowania strategii społeczność lokalna (mieszkańcy, przedstawiciele organizacji pozarządowych i samorządów) w ramach mechanizmu RLKS podkreślali konieczność uruchomienia jak największej ilości działań już na samym początku okresu wdrażania LSR w życie. Zaproponowany plan działania odzwierciedla te postulaty.

Osiągnięcie kluczowych efektów i wskaźników LSR planowane jest na dwa pierwsze śródkresy czasowe czyli lata 2016 – 2018 oraz 2019 -2021. Spowodowane jest to planowanymi działaniami monitoringowo – ewaluacyjnymi w 2018 roku, które mają na celu ewentualne modyfikacje harmonogramu i działania korygujące w ostatnim okresie wdrażania strategii czyli w latach 2022-2023.

W ramach wdrażania LSR zaplanowano realizację dwóch projektów współpracy. Ma to odzwierciedlenie we wskaźnikach i planie działania. Pierwszy z projektów współpracy jest projektem międzynarodowym, który będzie realizowany z partnerem litewskim - Lokalną Grupą Działania Kalvari. Jego celem będzie promocja dziedzictwa obszaru LGD (w tym produktów lokalnych) oraz wymiana doświadczeń pomiędzy partnerami. Drugi zaś projekt będzie realizowany z partnerem krajowym. Celem tego projektu będzie podniesienie aktywności społecznej oraz pokazanie roli partnerstwa lokalnego.

Szczegółowy Plan Działania oraz planowane przedsięwzięcia jest Załącznikiem nr 3 do niniejszej Strategii

Rozdział VIII - Budżet LSR

Powiązanie Budżetu z celami LSR

Nr celu	Nazwa celu ogólnego, szczegółowego	EFS	EFRR	PROW
1.0	Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.		15 904 768 zł	750 778 euro
1.2	1.2 Poprawa jakości infrastruktury społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i oświateniowej		15 904 768 zł	
1.3	1.3 Poprawa spójności terytorialnej, bezpieczeństwa, estetyki przestrzeni i dziedzictwa kulturowego			750 778 euro
2.0	Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą.	957 946,50 zł		1 406 832 euro
2.1	2.1 Zwiększenie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji zawodowych mieszkańców obszaru LGD	957 946,50 zł		
2.2	2.2 Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększenie liczby miejsc pracy			1 406 832 euro
3.0	Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.	5 016 296,32 zł		
3.1	3.1 Poprawa integracji społecznej obszaru LGD	3 900 764,67 zł		
3.2	3.2 Zwiększenie dostępu do usług społecznych	1 115 531,65 zł		
4.0	Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański	2 173 441,18 zł		
4.1	4.1 Zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych).	2 173 441,18 zł		
5.0	Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.			332 390 euro
5.1	5.1 Wzrost aktywności społecznej i kultywowanie dziedzictwa obszaru LGD			172 407 euro
5.2	5.2 Rozwój potencjału gospodarczego społeczności poprzez produkty lokalne i rynki zbytu			159 983 euro
RAZEM		8 147 684 zł	15 904 768 zł	2 490 000 euro

Rozdział IX - Plan komunikacji

Warunkiem skutecznego zaangażowania społeczności lokalnej w realizację LSR jest skuteczna (obustronna) komunikacja. Szeroki udział społeczności lokalnych z obszaru działań LGD jest istotny nie tylko w fazie opracowania LSR, ale także w fazie jej wdrażania (np. prowadzenia konkursów na wybór operacji realizujących cele LSR, wdrażania projektów grantowych, rozwijania i realizacji projektów współpracy, a także innych działań, w szczególności działań aktywizacyjnych).

Plan komunikacji tworzony był we współdziałaniu społeczności lokalnej. Sposób realizacji planu komunikacji wynika z:

- przeprowadzonych badań dotychczasowych projektodawców;
- wskazówek i sugestii uczestników warsztatów w gminach;
- obserwacji skutecznych metod komunikacji stosowanych w dotychczasowych działaniach LGD.

Celem planu komunikacji jest zwiększenie wiedzy mieszkańców obszaru LGD - Fundusz Biebrzański o terminach, zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR.

Celami szczegółowymi planu komunikacji są:

- Promocja dobrych praktyk realizacji działań w ramach LSR;
- Poinformowanie społeczności lokalnej oraz potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach oraz zasadach finansowania oraz typach operacji, które będą wsparte z budżetu LSR;
- Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach i interpretacjach zapisów LSR dotyczących poszczególnych kryteriów oceny projektów;
- Zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność LGD - Fundusz Biebrzański;
- Zwiększenie ilości partnerstw lokalnych realizujących wspólne przedsięwzięcia w ramach LSR;
- Zwiększenie liczby projektodawców i ilości projektów realizowanych w ramach wdrażania LSR;
- Zwiększenie poziomu zrozumienia dokumentów i zapisów LSR;
- Uzyskanie informacji nt. obszarów interwencji LSR i potrzeb mieszkańców obszaru LGD w celu ewentualnych zmian we wdrażaniu LSR.

Grupy docelowe:

- Potencjalni projektodawcy i beneficjenci, którzy korzystali ze środków LGD w ramach wcześniejszych LSR np. 2007 – 2014 lub z innych funduszy – znający specyfikę przygotowania i realizacji projektów finansowanych ze środków UE.
- Osoby młode, osoby korzystające z nowoczesnych form komunikacji, jak strony internetowe, portale społecznościowe, komunikatory itp.
- Osoby starsze – korzystające z tradycyjnych form komunikacji, jak gazety drukowane, ogłoszenia parafialne, czy „poczta szeptana“
- Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, – korzystające z form wsparcia i funkcjonowania rodziny jak Ośrodki Pomocy Społecznej czy organizacje pozarządowe.
- Osoby niepełnosprawne – np. dostosowanie treści internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych

Opis metod komunikacji właściwych dla poszczególnych grup docelowych w tym grup de faworyzowanych oraz wskaźniki planu komunikacji zawarte są w załączniku nr 5 – Plan komunikacji.

Rozdział X- Zintegrowanie

Lokalna Strategia Rozwoju LGD - Fundusz Biebrzański na lata 2014 – 2020 zakłada zintegrowane spojrzenie na szereg problemów lokalnych.

Jej zintegrowany charakter, zgodnie z założeniami tworzenia strategii dotyczy :

1. **procesu tworzenia** - W procesie tworzenia LSR uczestniczyli przedstawiciele podmiotów publicznych i niepublicznych i osoby fizyczne reprezentujące cały obszar LGD. Ponadto byli to przedstawiciele zróżnicowanych sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego. Przeprowadzone analizy i wynikające stąd cele działalności LGD były wypadkową problemów odnoszących się do całego obszaru LGD.
2. **zaplanowanych celów i przedsięwzięć, które są powiązane ze sobą oraz wzajemnie się dopełniają, tworząc efekt synergii** – Dodatkowym czynnikiem jest wielofunuszowy wymiar strategii oraz komplementarność operacji finansowanych ze środków EFS i EFRR oraz EFROOW.
3. **partnerskich związków pomiędzy różnymi aktorami uczestniczącymi we wdrażaniu LSR, i które są preferowane przy realizacji zaplanowanych przedsięwzięć;** przewidywane działania zakładają realizację przez podmioty z różnych sektorów: społecznych, gospodarczych i publicznych a przy tym zakłada się ich współpracę, wykorzystując dostępny im indywidualnie potencjał: organizacyjny, finansowy, kreatywności i umiejętności, itp. Zaplanowany w LSR znaczący kierunek wsparcia dla działań z zakresu integracji społecznej, wymaga zaangażowania organizacyjnego i finansowego zarówno podmiotów publicznych jak organizacji pozarządowych i partnerów społecznych.
4. **Strategia zakłada także zintegrowanie obszaru wokół tematu – Rozlewisk Biebrzy jako czynnika scalającego obszar gmin w ramach LGD.** Ten czynnik zintegrowania uwidacznia sformułowana misja i wizja LGD.

Prace grup roboczych oraz Grupy Sterującej Strategią wyodrębniły kluczowe z ich punktu widzenia sposoby integrowania w celu kompleksowej realizacji przedsięwzięć:

- ✓ Łączenie interwencji tak, aby efekt synergii był jak największy np. sieciowanie producentów, przetwórców, dostawców; tworzenie sieci organizacji pozarządowych; realizację międzysektorowych projektów w obszarze polityki społecznej poprzez realizowane w partnerstwie międzysektorowym (publiczny i społeczny) Programy Aktywności Lokalnej; tworzenie i wspieranie podmiotów ekonomii społecznej np. CIS, KIS bazując na partnerskim potencjale instytucji pomocy i integracji społecznej oraz organizacji pozarządowych.
- ✓ Koordynację działań przez podmioty na różnych szczeblach zarządzania np. skrócenie łańcuchów dostaw. Koncepcja sprzedaży „z pola na stół” jest preferowaną formą przez społeczność LGD.
- ✓ Umieszczenie problemów istotnych dla społeczności w szerszym kontekście rozwojowym – powiązanie z dokumentami strategicznymi, z jednej strony krajowymi i regionalnymi, z drugiej zaś na poziomie lokalnym np. strategii gmin, programy rozwiązywania problemów społecznych.
- ✓ Integrację podmiotów z różnych sektorów (publiczny, pozarządowy i gospodarczy) zarówno na poziomie planowania rozwoju, jak też na poziomie realizacji poszczególnych interwencji. Realizacja tej rekomendacji może być stosowana poprzez dodatkowe punkty w kryterium oceny za projekty partnerskie.
- ✓ Integrację zasobów np. wykorzystanie możliwych stron obszaru takich jak: produkty lokalne; produkty turystyczne; marka jaką są „Bagna Biebrzańskie” do rozwoju przedsiębiorczości na obszarze LGD.

Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi

Dokument/Cel	Cel strategii
Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 9 – Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności

dyskryminacją.	społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.
Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 6 – Zachowanie i ochrona środowiska oraz promowanie efektywnego gospodarowania zasobami	5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.
Cel tematyczny 10 – Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury <i>drogowej</i> , społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni. 4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych).
Zgodność z RPO WP w szczególności z celem tematycznym 8 – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	2. Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą. 4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych).
Zgodność z celem działania LEADER (EFRROW) – cel szczegółowy 6B „Wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich” oraz cel szczegółowy 6A „ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy” w ramach priorytetu 6 „wspieranie włączenia społecznego, ograniczenia ubóstwa i rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”	2. Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą. 3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji. 4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych). 5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów

	lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.
Zgodność Programem Operacyjnym Wiedza Edukacja Rozwój w obszarze poprawa zarządzania strategicznego na wszystkich szczeblach zarządzania a także zwiększenie udziału obywateli w kształtowaniu, wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji polityki rozwoju.	4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych). 5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.
Zgodność ze Strategią Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 Cel strategiczny 1. Konkurencyjna gospodarka Cel strategiczny 3. Jakość życia. Cele horyzontalne: - Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody - Infrastruktura techniczna i teleinformatyczna otwierająca region dla inwestorów, mieszkańców, sąsiadów i turystów CEL OPERACYJNY 1.3. ROZWÓJ KOMPETENCJI DO PRACY I WSPARCIE AKTYWNOŚCI ZAWODOWEJ MIESZKAŃCÓW REGIONU CEL OPERACYJNY 1.4. KAPITAŁ SPOŁECZNY JAKO KATALIZATOR PROCESÓW ROZWOJOWYCH CEL OPERACYJNY 1.5. EFEKTYWNE KORZYSTANIE Z ZASOBÓW NATURALNYCH CEL OPERACYJNY 3.1. ZMNIEJSZENIE NEGATYWNYCH SKUTKÓW PROBLEMÓW DEMOGRAFICZNYCH CEL OPERACYJNY 3.2. POPRAWA SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ CEL OPERACYJNY 3.4. OCHRONA ŚRODOWISKA I RACJONALNE GOSPODAROWANIE JEGO ZASOBAMI	1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury drogowej, społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni. 3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji. 5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.
Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020 Misja: Wzrost jakości życia mieszkańców województwa podlaskiego zapewniający możliwość integracji, wypełniania ról społecznych i równego dostępu do wszelkich praw, zasobów, dóbr i usług Cele: 1. Zmniejszenie negatywnych skutków zjawisk demograficznych	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji. 4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w

2. Wzmocnienie potencjału i kompetencji rodzin w województwie podlaskim 3. Rozwój zasobów ludzkich i instytucji w obszarze wspierania rodziny 4. Zmniejszenie i rozwiązywanie negatywnych skutków problemów alkoholowych 5. Zwiększenie stopnia ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego 8. Poprawa spójności społecznej	podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych). 5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.
Program w zakresie wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej województwa podlaskiego na lata 2013-2016	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.
Program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych w województwie podlaskim na lata 2014-2018	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.
Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020	1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury <i>drogowej</i>, społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.
Program pomocy społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu w województwie podlaskim na lata 2014-2018	3. Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji.
Gminne i powiatowe strategie rozwoju oraz programy rozwiązywania problemów społecznych, takie jak np. ➤ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Mońki: „• Stałe modyfikowanie systemu oświaty • dostępność oferty edukacyjnej, koła zainteresowań • inspirowanie działań w obszarze kultury, • aktywizacja mieszkańców w zakresie sportu, rekreacji i turystyki, • rozwijania integracji społecznej” ➤ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Dąbrowa Białostocka „1. Zapewnienie zrównoważonego rozwoju społeczno- gospodarczego gminy. 2.	1. Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury <i>drogowej</i>, społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, związanej z ochroną środowiska, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni. 4. Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański poprzez zwiększenie dostępności , różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych). 5. Rozwój społeczności lokalnych w oparciu o

Podniesienie poziomu życia mieszkańców gminy. 3. Zapewnienie mieszkańcom gminy bezpieczeństwa socjalnego. 4. Zapewnienie równego dostępu gminnych dóbr i usług, szczególnie dla grup upośledzonych poprzez tworzenie równych szans rozwoju. 5. Prowadzenie prorodzinnej polityki społecznej. 6. Prowadzenie efektywnego dialogu społecznego z partnerami działającymi w sferze polityki społecznej, opartego na koordynacji działań, obustronnym przepływie informacji oraz na wzajemnym zaufaniu wśród partnerów” .	produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe.

Rozdział XI - Monitoring i ewaluacja

Funkcjonowanie LGD - Fundusz Biebrzański będzie monitorowane na bieżąco i poddawane badaniom ewaluacyjnym w celu stałego podnoszenia jakości i efektywności działań.

Cele ewaluacji

- sprawne wydatkowanie środków publicznych w ramach LSR;
- szybkie reagowania na zmieniające się warunki otoczenia społeczno-gospodarczego na terenie LGD;
- poprawa własnych działań – upewnienie się, że wszystko jest pod kontrolą;
- weryfikacja założeń strategicznych i ich ewentualna aktualizacja;
- informowanie społeczności lokalnej o kierunkach działań i planowanych zmianach;
- ocena efektów realizacji przedsięwzięć w ramach LSR oraz ich wpływ na osiągnięcie obranych celów w LSR;
- analiza rozwiązań proceduralnych przyjętych w LSR oraz modelu funkcjonowania LGD;
- analiza postępów realizacji strategii, w tym analiza stanu kontraktowania i wydatkowania środków (poziom produktów);
- rozliczenie projektu, przygotowanie dokumentacji dla instytucji nadzorujących postępy prac;

Ewaluacja to systematyczne badanie wartości/cech strategii z punktu widzenia przyjętych kryteriów, w celu jej usprawnienia. Ewaluacja jest próbą znalezienia odpowiedzi na pytanie, czy nasze działania przyniosły efekty. Ze względu na moment, w którym będzie realizowana ewaluacja, planujemy:

- ewaluację on-going (w trakcie wdrażania LSR) - celem jest oszacowanie stopnia osiągnięcia zakładanych celów w świetle wcześniej przeprowadzonej ewaluacji wstępnej (diagnozy), zwłaszcza pod względem dostarczonych produktów i osiągniętych rezultatów oraz
- ewaluację ex-post (po zakończeniu realizacji LSR) - celem jest określenie długotrwałych efektów, w tym wielkości zaangażowanych środków, skuteczności i efektywności zrealizowanych operacji.

Ewaluacja ex post dokonana zostanie po zakończeniu wdrażania LSR w roku 2020, natomiast ewaluacja on –going wynikać będzie z bieżących potrzeb i postępów wdrażania LSR. Ewaluacja będzie ściśle związana z monitoringiem wdrażania LSR.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania informacji ilościowych i jakościowych na temat funkcjonowania LGD oraz stanu realizacji strategii w aspekcie finansowym i rzeczowym, którego celem jest uzyskanie informacji zwrotnych na temat skuteczności i wydajności wdrażanej strategii, a także ocena zgodności realizacji operacji z wcześniej zatwierdzonymi założeniami i celami. Proces monitoringu powinien obejmować:

- a) monitorowanie rzeczowej realizacji LSR polegającej m.in. na: analizie stopnia osiągania mierzalnych i weryfikowalnych wskaźników wykonalności celów strategii, monitorowaniu operacyjnym na podstawie bezpośrednich rozmów z beneficjentami i wizji lokalnych na miejscu realizacji operacji, wykorzystaniu partycypacyjnych metod ewaluacji (tj. angażowaniu społeczności lokalnej w proces ewaluacji);
- b) monitorowanie wydatkowania środków na poszczególne operacje i działania własne LGD.

Kryteria ewaluacji – (definicje formalne dla potrzeb LGD)

1. Trafność/adekwatność/odpowiedniość – stopień, w jakim przyjęte cele projektu odpowiadają zidentyfikowanym problemom w obszarze objętym projektem i/lub realnym potrzebom beneficjentów./ zgodność przyjętych celów z problemami, które wymagają interwencji lub potrzebami jakiejś grupy/beneficjentów. Ocena stopnia rozwiązywania problemów dzięki realizacji LSR

wskaźniki:

- jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur;
- wykorzystanie budżetu;

2. Efektywność/wydajność – ocena poziomu „ekonomiczności” projektu, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych wyników i rezultatów, przy czym przez nakłady rozumie się zasoby finansowe, ludzkie i poświęcony czas.

Wskaźniki:

- efektywność pracy biura i organów LGD;
- zasady podejmowania decyzji (czy gwarantują, że wybór projektów jest podejmowany w sposób niedyskryminacyjny i przejrzysty, i pozwala uniknąć w szczególności wszelkiego ryzyka konfliktu interesów);
- ocena pracowników;
- ocena przebiegu konkursów;

3. Skuteczność – ocena stopnia, na ile cele przedsięwzięcia, zdefiniowane na etapie programowania, zostały osiągnięte. Ocena rezultatów w stosunku do zakładanych celów LSR.

Wskaźniki:

- skuteczność planu komunikacji;
- skuteczność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności;
- stopień realizacji celów i wskaźników;
- stopień realizacji wybranych operacji;

4. Oddziaływanie/wpływ – ocena związku pomiędzy celem samego projektu i celami ogólnymi czyli stopień, w jakim korzyści odniesione przez docelowych beneficjentów miały szerszy ogólny wpływ na większą liczbę ludzi w danym sektorze, regionie czy kraju. Ocena skutków realizacji LSR w szerszym otoczeniu społecznym.

Wskaźniki:

- efektywność współpracy między LGD i innymi LGD w regionie;
- efektywność międzynarodowej współpracy LGD ;

5. Trwałość – ocena faktu, czy pozytywne efekty projektu na poziomie celu mogą trwać do zakończenia finansowania zewnętrznego oraz czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tego projektu w dłuższym okresie na procesy rozwoju na poziomie sektora, regionu czy kraju. Ocena prawdopodobieństwa, że zmiany będą utrzymane

wskaźniki:

- zaangażowanie sektora prywatnego (jest kluczowe dla zapewnienia trwałości projektów oraz zapewnienia niezbędnych środków prywatnych).

Elementy podlegające ewaluacji:

1. Elementy funkcjonowania LGD – tak by móc sprawdzić czy LGD funkcjonuje poprawnie (*Ewaluacja pracy LGD*)
2. Ocena wdrażania LSR LGD – oceniająca proces wdrażania LSR, tak by sprawdzić czy realizacja LSR przebiega zgodnie z założeniami (*Ewaluacja działań związanych z realizacją LSR*).

Zgodnie z rekomendacjami wynikającymi ze „Szczegółowej analizy obszaru i działania LGD - Fundacja Biebrzańska” raport z badania czerwiec 2015 ze względu na wysokość środków finansowych ewaluacja będzie miała przede wszystkim charakter wewnętrzny – partycypacyjny.

Zostanie powołana międzysektorowa grupa monitorująca LSR do kompetencji której należeć będzie monitoring realizacji celów strategii oraz przyjmowanie sprawozdań z okresowej ewaluacji działań.

Podmioty uczestniczące w ewaluacji i monitoringu: zewnątrzni i niezależni eksperci (ewaluacja zewnętrzna), Zarząd LGD - Fundusz Biebrzański, ale także osoby zaangażowane we wdrażanie (w przypadku ewaluacji wewnętrznej i monitoringu) pracownicy biura oraz partnerzy społeczni, właściciele gospodarstw rolnych, przedsiębiorcy, organizacje społeczno-gospodarcze i inni.

Trzykrotnie w trakcie wdrażania LSR będzie organizowana konferencja dotycząca postępów w realizacji LSR oraz działalności LGD, na której podmioty oraz władze i mieszkańcy gmin należących do LGD - Fundusz Biebrzański będą mogli zgłaszać swoje uwagi i opinie.

Wyniki monitoringu operacji, opinie i uwagi, będą przekazywane Radzie LGD, która może podjąć uchwałę co do zmian w zakresie realizowanych przedsięwzięć. Zarząd co roku również odniesie się do działalności LGD, prac sekretariatu i podejmie kroki usprawniające jego pracę.

Rozdział XII – Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

Na podstawie opinii wydanej w dniu 8 grudnia 2015 przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Białymstoku, który stwierdza brak konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w odniesieniu do LSR obszaru LGD – Fundusz Biebrzański oraz opinii z dnia 14 grudnia 2015 roku wydanej przez Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego, stwierdzającej, iż zachodzą okoliczności uzasadniające odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko – ocena ta nie została uwzględniona.

Wykaz wykorzystywanej literatury:

- Klimat Północno-Wschodniej Polski według podziału fizycznogeograficznego J. Kondrackiego i J. Ostrowskiego, Warszawa 2013, s. 32,34
- T. Kazimierzak, Partycypacja publiczna: pojęcie ramy teoretyczne, (w) Partycypacja publiczna. O uczestnictwie obywateli w życiu wspólnoty lokalnej, red. A. Olech, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2011
- Aktualne problemy demograficzne Polski Wschodniej”, D. Celińska – Janowicz, A. Miszczuk, A. Płoszaj, M. Smętkowski, Warszawa 2010
- Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Sokólskiego, Starostwo Powiatowe w Sokółce, s. 8
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Sokólskim na lata 2006 – 2013.
- Lokalna Strategia Rozwoju LGD Fundacja Biebrzańska w ramach PROW na lata 2007 – 2013, s. 39
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Lipsk 2016-2021
- Strategia Rozwiązywania Problemów Gminy Mońki na lata 2009 – 2015,
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Suchowola na lata 2012-2016
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Korycin na lata 2007 – 2013
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Janów na lata 2009 – 2013
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowy Dwór 2007 – 2013
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Sztabin na lata 2007- 2013
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych do 2020 roku Gminy Jaświły
- Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Goniądz na lata 2011 -2015
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Trzcianne
- Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2006-2016 Gminy Dąbrowa Białostocka
- Bank Danych Lokalnych GUS (www.stat.gov.pl)
- URZĄD STATYSTYCZNY W BIAŁYMSTOKU „ZMIANY STRUKTURALNE GRUP PODMIOTÓW GOSPODARKI NARODOWEJ W REJESTRZE REGON W WOJEWÓDZTWIE PODLASKIM” 2013 R. i 2014 R.
- Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014 (www.stat.gov.pl)
- Problemy Społeczne Województwa Podlaskiego 2013 r., Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014 -2020
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020

Strony internetowe:

http://stat.gov.pl/bdl/app/dane_podgrup.display?p_id=305156&p_token=0.30969691943497
www.monki.pl; www.lipsk.pl; www.suchowola.pl; www.korycin.pl ; www.janow.com.pl; <http://ug-nowydwor.pbip.pl/>; www.ltpl.eu; www.biebrza.org.pl; www.dabrowa-bial.pl/; www.sztabin.ug.gov.pl/; www.jaswily.pl/gmina/; www.goniazd.pl/; www.trzcianne.pl/

Załączniki do LSR

Załącznik nr 1 - Procedura aktualizacji LSR

Cel procedury: Celem procedury jest sformalizowanie procesu dokonywania korekt w Lokalnej Strategii Rozwoju, by zapewnić jak najszerszy udział partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru.

Zakres procedury: Procedura obejmuje czynności i dokumenty związane ze zgłaszaniem, analizowaniem i w końcu przyjmowaniem uchwałą Walnego Zebrania Członków / Zarządu zmian w zapisach LSR.

Założenia ogólne:

- Proces wdrażania i aktualizacji odbywa się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru;
- Wszystkie działania LGD dotyczące wdrażania LSR są jawne;
- LGD monitoruje na bieżąco wdrażanie LSR;
- Aktualizacja LSR powinna być dokonywana w zależności od potrzeb na Zwyczajnym Walnym Zebraniu Członków lub posiedzeniu Zarządu. Kompetencje organów LGD w zakresie aktualizacji LSR określa Statut.
- Działania logistyczne zapewnia Biuro LGD.

Przebieg procedury:

1. Wnioski w sprawie zmian zapisów w LSR mogą zgłaszać:
  - Członkowie LGD;
  - Organy Stowarzyszenia;
  - Wszyscy mieszkańcy obszaru.
2. Zgłaszanie wniosków jest sformalizowane. Przyjmowane jest na formularzu - udostępnionym na stronie internetowej oraz w Biurze LGD - stanowiącym załącznik do niniejszej procedury.
3. Zarząd Stowarzyszenia dokonuje potrzebnych analiz do wprowadzania zmian w LSR. Analizy te wykonywane są na bieżąco w ramach ciągłego monitoringu:
  - Analiza zgłaszanych do LGD wniosków;
  - Analiza otoczenia prawnego związanego z funkcjonowaniem LGD i wdrażaniem LSR;
  - Analiza uchwał organów Stowarzyszenia wnioskujących o zmiany;
4. Co najmniej raz w roku Zespół ds. Monitoringu i Ewaluacji powoływany przez Walne Zebranie Członków, dokonuje ewaluacji własnej LGD i przygotowuje „Raport z wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju” wraz z ewentualnymi rekomendacjami zmian zapisów w LSR.
5. Zarząd może dodatkowo podjąć decyzję o zleceniu ekspertom zewnętrznym analizy związanej z koniecznością aktualizacji dokumentów Stowarzyszenia.
6. Zarząd przygotowuje projekty uchwał dotyczące zmian w zapisach LSR Walnemu Zebraniu Członków Stowarzyszenia (dotyczy sytuacji, w której przyjęcie zmian leży w kompetencjach WZC).

Załącznik do Procedury Aktualizacji LSR

FORMULARZ PROPONOWANYCH ZMIAN LOKALNEJ STRATEGII ROZWOJU NA LATA 2014-2020 dla obszaru Lokalnej Grupy Działania – Fundusz Biebrzański					
Lp.	Rozdział	strona	Obecny zapis	Propozycja zmiany w dokumencie/ uwagi	Uzasadnienie uwagi/zmiany
1.					
2.					
3.					
...					
...					
n					
Imię i nazwisko:					
Nazwa instytucji (jeśli dotyczy):					
Dane kontaktowe (e-mail, telefon):					

Załącznik nr 2 - Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu

Zakres procedury:

a) elementy podlegające ocenie: funkcjonowanie LGD; wdrażanie LSR, zakres monitoringu;

b) sposób, termin i wykonawca badania;

c) kryteria – opis kryteriów znajduje się w rozdziale XI – Monitoring i ewaluacja;

Sposób realizacji ewaluacji

Elementy podlegające ocenie	Kto Wykonuje?	Sposób pomiaru; Źródła danych i metody ich zbierania	Czas i okres dokonywania pomiaru.	Analiza i ocena danych;
Elementy funkcjonowania LGD podlegające ewaluacji:				
Efektywność pracy biura	Zarząd LGD, grupa monitorująca LSR (ocena własna)	wywiady z wnioskodawcami, opinie członków stowarzyszenia i dyrektora biura	I kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	realizacja LSR zgodnie z harmonogramem , przestrzeganie regulaminu jakości świadczonych usług
Efektywność pracy organów LGD	Komisja Rewizyjna Stowarzyszenia	Protokoły komisji Rewizyjnej na podstawie składanych sprawozdań	II kwartał roku następującego po roku ocenianym Okres objęty pomiarem: cały rok kalendarzowy	realizacja LSR zgodnie z harmonogramem , przestrzeganie regulaminu jakości świadczonych usług
Ocena pracowników	Zarząd LGD (ocena własna)	opinie beneficjentów, opinie członków stowarzyszenia i dyrektora biura	Ocena dwuletnia dokonywana w pierwszym kwartale roku	Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie
Ocena przebiegu konkursów	Biuro LGD/ Zarząd LGD (ocena własna)	opinie beneficjentów, wywiady z wnioskodawcami,	Ocena roczna dokonywana w pierwszym kwartale roku	Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur
Skuteczność planu komunikacji	Biuro LGD/ Zarząd LGD (ocena własna)	Badania ankietowe wśród mieszkańców	Ocena trzyletnia dokonywana w pierwszym kwartale roku	Ocena skuteczności planu komunikacji
Skuteczność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej; grupa monitorująca LSR	Badania ankietowe wśród mieszkańców	Ocena trzyletnia dokonywana w pierwszym kwartale roku	Ocena skuteczności promocji
Efektywność współpracy między LGD, i	Biuro LGD/ Zarząd LGD (ocena własna)	Analiza; badania ankietowe uczestników	Każdorazowo po zrealizowanym projekcie	Wspólne przedsięwzięcia, wymiana zasobów,

między narodowa		projektów współpracy		promocja
Zasady podejmowania decyzji	Grupa monitorująca LSR	wywiady z wnioskodawcami np. osobiste lub badanie internetowe CAWI	Ocena dwuletnia dokonywana w pierwszym kwartale roku	Gwarancja, że wybór projektów jest podejmowany w sposób niedyskryminujący i przejrzysty, i pozwala uniknąć w szczególności wszelkiego ryzyka konfliktu interesów.
Elementy wdrażania LSR podlegające ewaluacji:				
Stopień realizacji celów i wskaźników	Grupa Monitorująca; Pracownicy Biura LGD; Rada LGD	Sprawozdania LGD; wnioski o płatność, tabele monitoringowe; stopień realizacji planu działania	Każdy kwartał Okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający	Stopień realizacji poszczególnych celów
Stopień realizacji wybranych operacji	Pracownicy Biura LGD; Rada LGD	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, stopień realizacji planu działania	Każdy kwartał Okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający	Stopień realizacji wybranych operacji
Wykorzystanie budżetu	Pracownicy Biura LGD; Rada LGD	Sprawozdania beneficjentów, stopień realizacji planu działania	Każdy kwartał Okres objęty pomiarem: kwartał poprzedzający	stopień wykorzystania budżetu zgodność z harmonogramem
Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej;	Badania kwestionariuszowe z beneficjentami i/lub potencjalnymi beneficjentami; ocena członków Rady LGD	Ocena roczna dokonywana w pierwszym kwartale roku	opinia społeczności lokalnej na temat wdrażania LSR i realizowanych operacji
Zaangażowanie sektora prywatnego i społecznego	Biuro LGD/ Zarząd LGD (ocena własna)	analiza składanych wniosków; tabele projektodawców	Ocena roczna dokonywana w pierwszym kwartale roku	Udział przedstawicieli sektora prywatnego, społecznego i organizacji pozarządowych w realizacji LSR

Sposób realizacji monitoringu

- czy LGD funkcjonuje zgodnie z założeniami
- czy realizacja LSR przebiega zgodnie z założeniem

Elementy	Kto to robi?	Sposób zbierania	Czas i okres zbierania	Analiza i ocena danych

podlegające monitoringowi		danych	danych	
Wskaźniki realizacji LSR	Pracownicy biura LGD, grupa monitorująca LSR (ocena własna)	Sprawozdania beneficjentów, ankiety beneficjentów, stopień realizacji planu działania	Na bieżąco	stopień realizacji wskaźników
Harmonogram ogłaszania konkursów	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Wykaz / rejestr ogłoszonych konkursów; stopień realizacji planu działania	Na bieżąco	zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem konkursów,
Stopień wykorzystania budżetu	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Sprawozdania beneficjentów, stopień realizacji planu działania	Na bieżąco	stopień wykorzystania funduszy
Plan komunikacji	Pracownicy biura LGD, grupa monitorująca LSR (ocena własna)	stopień realizacji planu komunikacji	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania i pozyskiwania informacji
Zainteresowanie ogłaszanymi konkursami, prowadzonymi szkoleniami	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Ilość wniosków, pytań; ilość odwiedzin na stronie www, ilość osób na spotkaniach	Na bieżąco	Skuteczność przekazywania informacji

Załącznik nr 3 - Plan działania

CEL OGÓLNY 1 - Poprawa jakości życia mieszkańców poprzez podniesienie jakości i zwiększenie dostępności infrastruktury społecznej, kulturalnej, sportowej, turystycznej i rekreacyjnej, dostosowaniem infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprawa bezpieczeństwa i estetyki przestrzeni.	Lata 2016-2023				Program/Fundusz	Poddziałanie / zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika z jednostką miary		Planowane wsparcie		
Cel szczegółowy 1.2. Poprawa jakości infrastruktury społecznej, kulturalnej, edukacyjnej i oświateniowej						
P 1.2.1 Infrastruktura społeczna (EFRR)	Liczba wybudowanych/ przebudowanych obiektów, w których realizowane są usługi aktywizacji społeczno-zawodowej	1	szt.	126 557,64 zł	RPO / EFRR	Realizacja LSR
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	1	szt.			
P 1.2.2 Rewitalizacja na poziomie lokalnym (EFRR)	Powierzchnia zrewitalizowanych obszarów	7	ha	11 699 410,58 zł	RPO / EFRR	Realizacja LSR
	Liczba wspartych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	28	szt.			
P 1.2.3 Infrastruktura dziedzictwa kulturowego (EFRR)	Liczba zabytków nieruchomych /ruchomych objętych wsparciem	11	szt.	1 271 683,03 zł	RPO / EFRR	Realizacja LSR

	Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	1	szt.			
P 1.2.4 Infrastruktura edukacyjna (EFRR)	Liczba wspartych obiektów infrastruktury przedszkolnej	5	szt.	517 382,16 zł	RPO / EFRR	Realizacja LSR
	Liczba obiektów dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	5	szt.			
P 1.2.5 Infrastruktura oświetleniowa (EFRR)	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów w oświetleniu ulicznym	2315	szt.	2 289 734,59 zł	RPO / EFRR	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.2.	EFRR			15 904 768,00 zł		
Wskaźniki rezultatu 1.2.	Wzrost oczekiwanej liczby odwiedzin w objętych wsparciem miejscach należących do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz stanowiących atrakcje turystyczne	150	odwiedzin y/rok		RPO / EFRR	Realizacja LSR
	Potencjał objętej wsparciem infrastruktury w zakresie opieki nad dziećmi lub infrastruktury edukacyjnej	200	os.			
	Otwarta przestrzeń utworzona lub rekultywowana na obszarach miejskich	38000	m2			
Cel szczegółowy 1.3: Poprawa spójności terytorialnej, bezpieczeństwa, estetyki przestrzeni i dziedzictwa kulturowego						

P 1.3.1 Mała infrastruktura (Leader)	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej	30	szt.	750 778,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 1.3.	EFRROW			750 778,00 €		
Razem cel ogólny 1	EFRR			15 904 768,00 zł		
	EFRROW			750 778,00 €		
CEL OGÓLNY 2 - Zwiększenie ilości i dostępności miejsc pracy oraz wzrost przedsiębiorczości mieszkańców, w tym z zastosowaniem wsparcia dla rozpoczynających działalność gospodarczą	Lata 2016-2023				Program/Fundusz	Poddziałanie /zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika z jednostką miary	Planowane wsparcie			
Cel szczegółowy 2.1: Zwiększenie aktywności zawodowej i podnoszenie kompetencji zawodowych mieszkańców obszaru LGD						
P 2.1.1 Tworzenie mikroprzedsiębiorstw – dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (EFS)	Liczba osób pozostających bez pracy, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	24	os.	957 946,50 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.1	EFS			957 946,50 zł		
Wskaźniki rezultatu 2.1	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych ze EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	24	szt.		RPO / EFS	Realizacja LSR
Cel szczegółowy 2.2: Rozwój przedsiębiorstw oraz zwiększenie liczby miejsc pracy						

P 2.2.1 Wsparcie przedsiębiorczości; nowe miejsca pracy (Leader)	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	15	szt.	711 362,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
P 2.2.2 Dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (Leader)	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	48	szt.	695 470,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 2.2	EFRROW			1 406 832,00 €		
Razem cel ogólny 2	EFS			957 946,50 zł		
	EFRROW			1 406 832,00 €		
CEL OGÓLNY 3 - Wzrost aktywności, integracji społecznej i partycypacji osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, zwiększenie aktywności społecznej a w konsekwencji zawodowej, w tym z zastosowaniem instrumentów aktywnej integracji	Lata 2016-2023				Program/F undusz	Poddziałanie /zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika z jednostką miary	Planowane wsparcie			
Cel szczegółowy 3.1. - Poprawa integracji społecznej obszaru LGD						
P 3.1.1 Aktywna integracja społeczna (EFS)	Liczba osób z niepełnosprawnościami objętych wsparciem w programie	55	os.	3 563 203,42 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	320	os.			
P 3.1.2 Wsparcie rodziny i środowiska (EFS)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w	70	os.	337 561,25 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR

	programie					
Razem cel szczegółowy 3.1.	EFS			3 900 764,67 zł		
Wskaźniki rezultatu 3.1.	Liczba mieszkańców LGD objętych programami aktywnej integracji	230	os.		RPO / EFS	Realizacja LSR
	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	27	os.			
	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	13	szt.			
Cel szczegółowy 3.2. Zwiększenie dostępu do usług społecznych						
P 3.2.1. Rozwój Usług społecznych (EFS)	Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi świadczonymi w interesie ogólnym w programie	99	os.	1 115 531,65 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 3.2.	EFS			1 115 531,65 zł		
Wskaźniki rezultatu 3.2.	Liczba wspartych w programie miejsc świadczenia usług społecznych istniejących po zakończeniu projektu	92	szt.		RPO / EFS	Realizacja LSR

Razem cel ogólny 3	EFS			5 016 296,32 zł		
CEL OGÓLNY 4 - Wyrównanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży z regionu LGD - Fundusz Biebrzański	Lata 2016-2023			Planowane wsparcie	Program / Fundusz	Poddziałanie /zakres Programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika z jednostką miary				
Cel szczegółowy 4.1. Zwiększenie dostępności, różnorodności i jakości oferty edukacyjnej oraz wychowawczej w podmiotach edukacyjnych i integracyjnych (publicznych i niepublicznych)						
P 4.1.1 Wysoka jakość edukacji przedszkolnej (EFS)	Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	682	os.	1 326 378,75 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR
	Liczba miejsc wychowania przedszkolnego dofinansowanych w programie	16	szt.			
P 4.1.2 Mała szkoła- centrum nauki i aktywności (EFS)	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wyposażonych w ramach programu w sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	7	szt.	847 062,43 zł	RPO / EFS	Realizacja LSR
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem z zakresu TIK w programie	45	os.			
	Liczba nauczycieli objętych wsparciem w programie	57	os.			

	Liczba uczniów objętych wsparciem w zakresie rozwijania kompetencji kluczowych lub umiejętności uniwersalnych w programie	554	os.			
	Liczba szkół, których pracownie przedmiotowe zostały doposażone w programie	4	szt.			
Razem cel szczegółowy 4.1.	EFS			2 173 441,18 zł		
Wskaźniki rezultatu 4.1.	Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują doposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	4	szt.		RPO / EFS	Realizacja LSR
	Liczba uczniów, którzy nabyli kompetencje kluczowe lub umiejętności uniwersalne po opuszczeniu programu	554	os.			
	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych	7	szt.			
	Liczba nauczycieli, którzy uzyskali kwalifikacje lub nabyli kompetencje po opuszczeniu programu	57	os.			
Razem cel ogólny 4	EFS			2 173 441,18 zł		
CEL OGÓLNY 5 - Rozwój społeczności lokalnych w	Lata 2016-2023				Program/F	Poddziałanie

oparcie o produkcję, dystrybucję i promocję produktów lokalnych oraz dbałość o tradycję, tożsamość lokalną i dziedzictwo kulturowe	Nazwa wskaźnika	Wartość wskaźnika z jednostką miary		Planowane wsparcie	undusz	/zakres Programu
Cel szczegółowy 5.1 Wzrost aktywności społecznej i kultywowanie dziedzictwa obszaru LGD						
P 5.1.1 Aktywne społeczności lokalne (Leader)	Liczba uczestników projektów	1148	os.	68 018,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
	Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia	16	szt.			
	Liczba wspartych projektów	16	szt.			
P 5.1.2 Lokalne dziedzictwo kulturowe (Leader)	Liczba podmiotów korzystających ze wsparcia	15	szt.	104 389,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
	Liczba inicjatyw związanych z zachowaniem dziedzictwa	17	szt.			
	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	6	szt.			
P 5.1.3 Projekty współpracy LGD (Leader)	Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej	2	szt.	180 000,00 zł	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	2	szt.			
P 5.1.4 Realizacja LSR i aktywizacja społeczności lokalnych	Liczba szkoleń dla pracowników LGD	11	szt.	862 500,00 €	ROP / EFS	Koszty bieżące i
	Liczba szkoleń dla organów LGD	4	szt.			

	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	60	szt.			aktywizacja
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	11	szt.			
	Liczba szkoleń	12	szt.			
	Liczba wizyt studyjnych	3	szt.			
	Liczba konferencji	3	szt.			
	Liczba publikacji	2	szt.			
Razem cel szczegółowy 5.1	EFS (koszty bieżące i aktywizacja)			862 500,00 €		
	EFRROW (Realizacja LSR)			172 407,00 €		
	EFRROW (projekty współpracy)			180 000,00 zł		
Cel szczegółowy 5.2 Rozwój potencjału gospodarczego społeczności poprzez produkty lokalne i rynki zbytu						
P 5.2.1 Produkty lokalne i lokalne rynki zbytu (Leader)	Liczba wydarzeń promocyjnych obszaru objętego LSR w tym produkty lokalne	13	szt.	159 983,00 €	PROW / EFRROW	Realizacja LSR
Razem cel szczegółowy 5.2	EFRROW			159 983,00 €		
Razem cel ogólny 5	EFS (koszty bieżące i aktywizacja)			862 500,00 €		
	EFRROW (Realizacja LSR)			332 390,00 €		
	EFRROW (projekty współpracy)			180 000,00 zł		

RAZEM LSR	EFS (realizacja LSR)		8 147 684,00 zł	
	EFRR		15 904 768,00 zł	
	EFRROW (projekty współpracy)		180 000,00 zł	
	EFS (koszty bieżące i aktywizacja)		862 500,00 €	
	EFRROW (bez projektów współpracy)		2 490 000,00 €	

Załącznik nr 4- Budżet LSR

1. Budżet LSR

Zakres wsparcia	Wsparcie finansowe					Razem EFSI
	PROW	RPO		PO RYBY	Fundusz wiodący	
		EFS	EFRR			
Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	2.490.000 euro	8.147.684zł	15.904.768zł	0	<del> </del>	2.490.000 euro i 24.052.452 zł
Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	180 000 zł	<del> </del>	<del> </del>	0	<del> </del>	180.000 zł
Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	0	0	0	0	762.500 euro	762.500 euro
Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	0	0	0	0	100.000 euro	100.000 euro
Razem	2.490.000 euro oraz 180.000 zł	8.147 684 zł	15.904.768zł	0	862.500 euro	3.352.500 euro oraz 24.232.452 zł

2. Plan finansowy w zakresie poddziałania 19.2 PROW 2014-2020

	Wkład EFRROW	Budżet Państwa	Wkład własny będący wkładem krajowych środków publicznych	RAZEM
Beneficjenci inni, niż jednostki sektora finansów publicznych	1.021.261.50 euro	583.738,50 euro	x	1.605.000,00 euro
Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	563.125,50 euro	x	321.874,50 euro	885.000, 00 euro
RAZEM	1.584.387 euro	583.738,50 euro	321.874,50 euro	2.490.000 euro

Załącznik nr 5 - Plan komunikacji

1. Główne cele działań komunikacyjnych wynikające z przeprowadzonej analizy potrzeb/ problemów komunikacyjnych

W wyniku przeprowadzonej szczegółowej analizy wśród projektodawców realizujących projekty z LSR w latach 2007- 2013 pojawiło się szereg wniosków dotyczących przepływu informacji oraz kanałów informacyjnych przez które wnioskodawcy dowiadywali się o możliwości aplikowania o projekt. Wśród nich pojawiały się m.in.:

- *brak było informacji na poziomie sołectwa,*
- *język niedostosowany do możliwości beneficjenta. niezrozumiałe zwroty (język projektowo- urzędniczy).*
- *trzeba było korzystać ze wsparcia osób trzecich, zbyt rozbudowana jest instrukcja a przez to nieczytelna,*
- *jest potrzeba analizy wielu dokumentów, aby zrozumieć o co pyta grantodawca,*
- *za dużo nowych pojęć,*
- *zapisy w formularzu są dość skomplikowane, szczególnie dla ubiegających się o fundusze po raz pierwszy.*
- *problem z określeniem adekwatnych i mierzalnych rezultatów. Nie do końca rozumiemy o co dokładnie chodzi*

Zagadnienia związane z kwestią komunikacji były również dyskutowane podczas otwartych spotkań konsultacyjno-informacyjnych organizowanych we wszystkich etapach prac nad LSR. Zebrano wówczas oczekiwania mieszkańców w zakresie informowania ich o działaniach związanych z realizacją LSR. W oparciu o zebrane w ten sposób informacje zespół roboczy przygotował wstępną propozycję zapisów planu komunikacyjnego, uwzględniając nowe zasady komunikacji dla okresu wdrażania 2014-2020.

Dlatego też głównym celem planu komunikacji jest zwiększenie wiedzy mieszkańców obszaru LGD - Fundusz Biebrzański o terminach, zasadach i kryteriach udzielania wsparcia z budżetu LSR.

Celami szczegółowymi planu komunikacji są:

- Promocja dobrych praktyk realizacji działań w ramach LSR;
- Poinformowanie społeczności lokalnej oraz potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach oraz zasadach finansowania oraz typach operacji, które będą wsparte z budżetu LSR;
- Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach i interpretacjach zapisów LSR dotyczących poszczególnych kryteriów oceny projektów;
- Zwiększenie zaangażowania obywateli w działalność LGD - Fundusz Biebrzański;
- Zwiększenie ilości partnerstw lokalnych realizujących wspólne przedsięwzięcia w ramach LSR;
- Zwiększenie liczby projektodawców i ilości projektów realizowanych w ramach wdrażania LSR;
- Zwiększenie poziomu zrozumienia dokumentów i zapisów LSR;
- Uzyskanie informacji nt. obszarów interwencji LSR i potrzeb mieszkańców obszaru LGD w celu ewentualnych zmian we wdrażaniu LSR

2. Działania komunikacyjne oraz odpowiadające im środki przekazu uwzględniające różnorodne rozwiązania komunikacyjne, których atrakcyjność i stopień innowacyjności dostosowane są do poszczególnych adresatów.

Działania komunikacyjne w LSR dostosowane zostały do szczególnych potrzeb odbiorców zamieszkujących obszar LGD. Jak wykazały wcześniejsze badania beneficjentów oraz mieszkańców obszaru LGD formy przekazu oraz język przekazu informacji nie był dostosowany do odbiorców tych informacji, a co za tym idzie nie spełniał oczekiwań oraz swojej funkcji.

W ramach zapewnienia szerokiego, wielokanałowego i użytecznego dostępu do informacji i pomocy spełnione muszą być pewne zasady realizacji komunikacji szczególnie w zakresie dostępu do informacji, która będzie pomocna potencjalnym beneficjentom.

Budowanie komunikatów, ich zaawansowanie treści, informacje, powinny być dostosowane do możliwości zrozumienia treści przez adresata. Na poziomie budzenia zainteresowania, czyli w komunikacji z potencjalnym beneficjentem, komunikaty muszą być formułowane w sposób przejrzysty, zrozumiały, bez nadmiernie często występującego żargonu urzędniczego. Informacja powinna być podawana w sposób niemal spersonalizowany, czyli uwzględniający język korzyści specyficzny dla danej grupy docelowej. Należy uwzględnić konieczność budzenia motywacji do zainteresowania i skorzystania ze środków dostępnych w ramach realizacji LSR. W informacji i komunikatach powinny przeważać korzyści, obietnice zmian, a nadchodzące zmiany powinny być definiowane w pierwszej kolejności jako te, które bezpośrednio dotyczą zainteresowanego.

Działania komunikacyjne dostosowane zostaną do specyfiki i charakterystyki grup odbiorców i adresatów, w których specjalnie uwzględnieni zostaną:

- Potencjalni projektodawcy i beneficjenci, którzy korzystali ze środków LGD w ramach wcześniejszych LSR np. 2007 – 2014 lub z innych funduszy – znający specyfikę przygotowania i realizacji projektów finansowanych ze środków UE.
- Osoby młode, osoby korzystające z nowoczesnych form komunikacji, jak strony internetowe, portale społecznościowe, komunikatory itp.
- Osoby starsze – korzystające z tradycyjnych form komunikacji, jak gazety drukowane, ogłoszenia parafialne, czy „poczta szeptana”.
- Osoby zagrożone wykluczeniem społecznym– korzystające z form wsparcia i funkcjonowania rodziny jak Ośrodki Pomocy Społecznej czy organizacje pozarządowe.
- Osoby niepełnosprawne – np. dostosowanie treści internetowych do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Do wszystkich w/w grup zostaną specjalnie dostosowane środki przekazu działań komunikacyjnych takie jak:

- Kontakt osobisty głównym kanałem komunikacji, który sprawdza się przede wszystkim w mniejszych miejscowościach;
- Informacja na stronach internetowych urzędów;
- Zakładka, statyczny baner na stronie każdej gminy z odnośnikiem do LGD;
- Spotkania informacyjne w gminach;
- Konferencje, na które zapraszani będą mieszkańcy;
- Sołtysi we wsiach jako doskonały pośrednik – indywidualna informacja w postaci ulotki lub „listu” dotrze wtedy do każdego mieszkania, informacja główna, w której znajdziemy kontakt po bardziej szczegółowe rzeczy)
- Media społecznościowe, utworzenie grupy np. na portalach społecznościowych;
- Połączenie różnych form komunikacji za każdym razem, i tradycyjna (ulotki, ogłoszenia, pośrednictwo sołtysów, telefony), i współczesna typu informacje na www., newsletter czy fb;
- Gadżety z namiarami , pakiety informacyjne dla młodzieży (odblaski, kamizelki odblaskowe, linijki itp. z trafnym hasłem i danymi teleadresowymi);
- Konsultacje indywidualne najlepsze w pomocy przy pisaniu projektów;
- Szkolenia z pisania wniosków;
- Nawiązywanie kontaktów i wymiana doświadczeń;
- Szkolenia dla osób z różnych instytucji (ambasadorzy wiedzy)
- Newsletter
- Mailowe grupy dyskusyjne
- Platforma internetowa stworzona przez LGD z blokami tematycznymi
- FAQ
- Pozycjonowanie LGD w wyszukiwarkach
- Rozbudowa aplikacji mobilnej LGD

3. Wskazanie głównych adresatów poszczególnych działań komunikacyjnych, tj. grup docelowych

Grupy docelowe działań komunikacyjnych:

- Mieszkańcy obszaru LGD jako potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci działań finansowanych z LSR;

- Potencjalni projektodawcy (samorządy, jednostki organizacyjne samorządu lokalnego, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy, rolnicy i inni) z obszaru LGD w zakresie informacji na temat możliwości aplikowania i realizacji projektów w ramach LSR;
- Potencjalni partnerzy projektów realizowanych w ramach LSR;
- Sąsiadujące LGD z obszarem LGD - Fundusz Biebrzański;
- Partnerzy zagraniczni LGD - Fundusz Biebrzański;

4. Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych polega na systematycznym gromadzeniu i analizie danych mających na celu weryfikację i ewentualną modyfikację kierunków prowadzonych działań informacyjnych i promocyjnych. Monitoring działań jest realizowany poprzez system wybranych wskaźników mających na celu ukazanie efektów prowadzonych działań informacyjnych i promocyjnych.

5. Opis wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych, sposobu ich wykorzystania w procesie realizacji LSR.

Monitoring i bieżąca ocena działań odgrywają kluczową rolę w planowaniu i realizacji działań informacyjnych i promocyjnych. Informacje uzyskane z wyników badań i bieżącego monitoringu umożliwiają modyfikację planów i działań w taki sposób, aby zapewnić ich skuteczność i efektywność, a tym samym osiągnąć cele zakładane w planie komunikacji.

Zasady analizy działań komunikacyjnych oraz opisu wniosków/opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych opisane została w rozdziale monitoring i ewaluacja.

PLAN KOMUNIKACJI ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ

Termin	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu	Wskaźniki	Planowane efekty
Cały okres wdrażania LSR	Poinformowanie społeczności lokalnej oraz potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach oraz zasadach finansowania oraz typach operacji, które będą wsparte z budżetu LSR.	Kampania informacyjno – promocyjna nt. głównych założeń LSR Fundusz Biebrzański na lata 2014- 2020	Społeczność lokalna a w szczególności potencjalni wnioskodawcy projektów składanych w ramach LSR, w tym grupy de faworyzowane.	- artykuły w prasie lokalnej -ogłoszenia z urzędach gmin należących do LGD - spotkania informacyjne - informacja na imprezach i wydarzeniach lokalnych - konferencje	-liczba artykułów w prasie lokalnej - 12 -liczba ogłoszeń na tablicach w instytucjach publicznych - 55 -liczba spotkań informacyjno – konsultacyjnych - 11 - liczba konferencji -3	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR
Cały okres wdrażania LSR	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach i interpretacjach zapisów LSR dotyczących poszczególnych kryteriów oceny projektów	Kampania nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy	-spotkania z członkami organu decyzyjnego (rady LGD) - informacja na stronie internetowej. - informacja w biurze LGD	-liczba spotkań z członkami rady LGD - 4 -liczba informacji na stronach internetowych - 110 -liczba udzielonych informacji w biurze LGD - 200	liczba osób poinformowanych o zasadach realizacji LSR
Cały okres wdrażania LSR	Podniesienie wiedzy potencjalnych beneficjentów z zakresu przygotowania projektów do LSR	Kampania edukacyjna	Wszyscy potencjalni wnioskodawcy	-szkolenia dla obecnych i przyszłych przedsiębiorców -szkolenia dla przedstawicieli OPS, NGO, szkół i innych instytucji -szkolenia z zakresu przygotowania wniosku	- liczba szkoleń z zakresu zakładania i rozwijania działalności gospodarczej -4 - liczba szkoleń z zakresu pozyskiwania środków - 4 - liczba szkoleń z zakresu przygotowania wniosku - 4	Liczba osób które podniosły swoją wiedzę z zakresu przygotowania projektu do LSR
2017 2019	Promocja dobrych praktyk realizacji działań	Kampania „Dobre praktyki wdrażania	Społeczność lokalna a w szczególności	-ulotki informacyjne -filmy promocyjne	-liczba ulotek informacyjnych -1000	Liczba osób, które poznały

2021	w ramach LSR oraz zachęcenie do składania wniosków w ramach obecnej LSR	projektów“	potencjalni wnioskodawcy projektów składanych w ramach LSR	-wizyty studyjne - publikacje	-liczba filmów promocyjnych -1 -liczba wizyt studyjnych - 3 - liczba publikacji -2	dobrze praktyki realizacji projektów w ramach LGD
I kw. 2017, 2018, 2019, 2020	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt we wszystkich aspektach wdrażania LSR	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD na temat świadczonej pomocy przez LGD na etapie przygotowania, wdrażania i rozliczania projektów	Wnioskodawcy w poszczególnych zakresach operacji w ramach LSR	-badanie przeprowadzone przez niezależnych badaczy niezwiązanych z LGD (w formie bezpośredniej lub online)	-liczba przeprowadzonych badań - 4 -liczba uzyskanych informacji zwrotnych -20	Uzyskanie informacji zwrotnej na temat działania LGD od co najmniej 50 % beneficjentów LSR
Cały okres wdrażania LSR	Podnoszenie kompetencji członków kadry i organów LGD	Samoedukacja LGD	Pracownicy biura oraz członkowie zarządu i rady LGD	- szkolenia dla członków zespołu i organów LGD	- Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD - 11 - Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD - 4	Podniesienie wiedzy i umiejętności z zakresu wdrażania LSR
2018	Uzyskanie informacji nt. obszarów interwencji LSR i potrzeb mieszkańców obszaru LGD w celu ewentualnych zmian we wdrażaniu LSR	Komunikacja obustronna pomiędzy LGD a społecznością lokalną	Społeczność lokalna i wszyscy mieszkańcy obszaru LGD, a w szczególności osoby z grup defaworyzowanych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym	- Spotkania w gminach - strona internetowa LGD	-liczba spotkań w gminach - 11	Aktualizacja zapisów LSR
Cały okres wdrażania LSR	Informowanie potencjalnych beneficjentów o terminach naboru na poszczególne zakresy tematyczne wraz z informacją o kryteriach	Kampania informacyjna dot. wdrażania LSR	Społeczność lokalna, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, młodzież, przedsiębiorcy,	-ogłoszenia w mediach lokalnych - strona internetowa LGD - doradztwo prowadzone przez pracowników LGD -portale społecznościowe -strony internetowe gmin –	-ilość ogłoszeń w mediach lokalnych - 11 - ilość godzin doradztwa - 720 - ilość wejść na	Dotarcie z informacją na temat działania LGD do min. 25% mieszkańców obszary LGD

	wyboru i wymaganych dokumentach		rolnicy, grupy defaworyzowane (w zależności od zakresu tematycznego ogłaszanego naboru)	członków LGD -plakaty na tablicach ogłoszeń w biurze LGD oraz na obszarze objętym LSR -newsletter -ogłoszenia parafialne -kontakt bezpośredni na podstawie bazy danych LGD (telefon, e-mail)	stronę LGD - 1000 -ilość ogłoszeń, plakatów, wysłanych maili, poczty, itp - 200	
II połowa 2017 2018 2019 2020	Poinformowanie o stanie realizacji LSR oraz osiągniętych wskaźnikach	Kampania informacyjna dot. wdrażania LSR	Społeczność lokalna, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, młodzież, przedsiębiorcy, rolnicy, grupy defaworyzowane	-ogłoszenia w mediach lokalnych - strona internetowa LGD -portale społecznościowe -strony internetowe gmin – członków LGD - plakaty na tablicach ogłoszeń w biurze LGD oraz na obszarze objętym LSR -newsletter	-ilość ogłoszeń w mediach - 4 -ilość ogłoszeń, plakatów, wysłanych maili, poczty, itp - 100 -ilość wysłanych newsletterów - 50	liczba osób poinformowanych o efektach LSR
Cały okres wdrażania LSR	Bieżąca wymiana informacji	Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania	Potencjalni i aktualni beneficjenci LSR	Zakładka FAQ na stronie internetowej LGD	-liczba zadawanych pytań online - 70	Zwiększenie bazy wiedzy na temat realizacji LSR
Cały okres realizacji LSR (po rozstrzygnięciu naboru)	Poinformowanie o wynikach danego naboru	Kampania informacyjna dot. wdrażania LSR	Wnioskodawcy Społeczność lokalna, instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, młodzież, przedsiębiorcy, rolnicy, grupy defaworyzowane	- pisma bezpośrednio do wnioskodawców - strona internetowa LGD -newsletter	-liczba informacji - 60	Bieżąca informacja na temat wyników naboru projektów

wniosk ów)						
II połow a 2022r	Poinformowanie ogółu mieszkańców o efektach LSR	Kampania informacyjna nt. głównych efektów LSR na lata 2014-2020	- wszyscy mieszkańcy obszaru LGD	- artykuły w prasie lokalnej	-ilość artykułów - 10	liczba osób poinformowa nych o efektach LSR